

En Arbejders Erindringer

af

Niels Torp Steffensen

* 10. maj 1870 i Timring Sogn

⊥13. februar 1945 i Holbæk

Samlet og renskrevet af hans barnebarn Niels Erik Torp Steffensen (f: 24.06.32)

2006

Forord

Det er vel meget almindeligt, at man på et tidspunkt i sin tilværelse, gerne vil vide lidt mere om sin familie, og ikke mindst om hvor den stammer fra.

Alle har i sagens natur en far og en mor, og som regel ved man også hvornår *de* er født, men måske ikke *hvor* de er født, døbt o.s.v. Det er ikke noget man som barn går så meget op i, - det er først når man bliver noget ældre, man får dette på plads.

Allerede når man kommer til sine *bedsteforældre* (farfar/farmor og morfar/mormor), kommer der måske problemer. Det er ikke alle der er så heldige at kende til dem, fordi en - eller flere af dem, ikke er mere.

For mit eget vedkommende, har jeg været så heldig, at have kendt, - og kan huske, alle mine fire bedsteforældre, især min farfar og farmor, som vi boede dør om dør med, og det er meget naturligt, at det er denne gren af familien, jeg gerne vil vide lidt mere om.

Min farfar skrev meget. Selv når han havde været i byen og købe ind, blev det noteret i en lille dagbog, både hvad han købte, og hvad det kostede. Det hed sig også, at han var ved at skrive en bog, men der er aldrig nogen i familien der vidste hvad han skrev om, eller på noget tidspunkt, have læst noget i den.

Min farfar og farmor bosatte sig i Kalundborg, (Torvet 13) og fik fra 1897 – 1904, 6 børn. Jeg er søn deres sidst-fødte, Ejvind (24/6 1904 – 4/10 1980). Min far og jeg havde fødselsdag samme dag, idet jeg er født 24/6 1932.

Efterhånden som mine onkler og tanter døde, har jeg fået samlet (arvet) nogle ting, som senere fik betydning for min slægtforskning. Således kom jeg i besiddelse af en pakke, der indeholdt over 400 hundrede håndskrevne sider. Dette var den føromtalt bog, der nu var kommet frem i dagens lys. Efter selv at have læst den – syntes jeg - meget spændende beretning om livet og vil-kårene på egnen, i den sidste halvdel af 1800 tallet, syntes jeg, at flere i min familie (og evt, andre) burde læse den.

Da mange – nu om dage – ikke kan læse håndskrift, besluttede jeg mig til, at overføre den på computeren, men jeg har bibeholdt den ”gamle” retskrivning med f.eks. aa – i stedet for å (bolle å). Det hele er skrevet med de samme ord min farfar selv har brugt.

Desværre mangler der nogle få sider her og der, og det giver nogle enkelte spring i hi-storien, men helheds-indtrykket om – især børns vilkår på den tid, er meget tydeligt beskrevet.

Det der her på denne CD-er er skrevet, er fra perioden ca. 1870 – ca. 1890, og er ca. halvdelen af det håndskrevne materiale. Den sidste del må komme på et senere tidspunkt.

Det er utroligt spændende, at ”forske” i sin slægt, for man ”higer og søger – i gamle bøger”, og der kommer hele tiden nye personer og oplysninger frem, som så igen skal undersøges og bekræftiges.

Jeg håber, at dels min egen familie, min også folk på egnen omkring Timring og Nøvling, vil finde interesse i at læse denne beretning.

Hvis der er nogle der har yderligere oplysninger om familien i ”Tranekærhus”, - eller vil have flere, hører jeg meget gerne herom.

Med venlig hilsen
Niels Erik Torp Steffensen
Markvej 13
Dk. 2660 Brøndby Strand
E-mail: e-steff@email.dk

De første personer i familien Steffensen

Opsl	År	Dato	Navn	Døbt	Sted/sohn	evt. bemærkninger
10	1814	22. Juli	Stephen Andersen	22. Juli	Aulum	Tjenestekarl
13	1809	30. April	Ane Kathrine Nielsdatter	30. April	Aulum	Pige – Datter på Løvring Mark
De bliver gift i Aulum Kirke d. 30. Aug. 1840						
	1843	11. Mai	Niels Tolstrup Stephensen	25. Mai	Aulum	Søn af ovenstående – de bliver gift i
	1845	1. Juni	Ellen Marie Enevoldsen	6. Juli	Timring	Aulum Kirke d. 27. Dec. 1867.
			Niels og Ellen Marie's børn			
1	1868	28. Marts	Steffen Christian Steffensen	31. Marts	Tjørring	
2	1870	10. Maj	Niels Torp Steffensen	15. Maj	Timring	Min farfar.
3	1872	20. Feb.	Jens Enevold Steffensen	25. Feb.	Timring	
4	1874	1. Jan.	Andreas Stephensen	4. Jan.	Nøvling	Dræbt under tørvestak 4 år gl.
5	1876	15. Maj	Anton Stephensen	25. Maj	Nøvling	
6	1878	9. Marts	Andrea Stephensen	13. Marts	Nøvling	
7	1880	9. April	Ane Steffensen	18. April	Nøvling	
8	1882	21. Juni	Otto Magnus Steffensen	25. Juni	Nøvling	
9	1884	16. Okt.	Fritz Lawaetz Steffensen	26. Okt.	Nøvling	
10	1886	16. Nov.	Kristine Amalie Steffensen	21. Nov.	Nøvling	Fadder: nr 2 – Niels Torp Steffensen
11	1888	18. Dec.	Engelbrekt Steffensen	26. Dec.	Nøvling	

NB! – Stavemåden på navnene ændrer sig en gang imellem – alt efter hvad Kirkebogsføreren (Præsten eller Degnen) syntes det skulle være. Jfr. oldefar og børnenes efternavne, der skifter mellem **Stephensen** og **Steffensen**.

Stephen og Ane Katrine – fik 5 børn

Anders Stephensen ✕ 14.11 -1840

Niels Tolstrup Stephensen ✕ 11.05 - 1843

Peder Ljørring Stephensen ✕ 05.11 - 1845

Mariane Stephensen ✕ 12.10 - 1848

Maren Stephensen ✕ 31.05 – 1852 (Maren dør d. 15. sep. 1852, 3½ måned gammel)

Bogens indholdsfortegnelse

Kapitel	Side	Titel
1	1	For mange år siden
2	2	Vi får eget hjem
3	4	Tækkemanden
4	6	Lidt Topografi
5	7	Dagligt liv i hjemmet
6	8	Den første høst
7	10	1874
8	11	Opbrydning af heden
9	12	Skolen
10	13	Min første plads hos fremmede
11	14	Peter
12	15	Gæslingerne kommer i marken
13	17	Det daglige liv i skolen
14	18	Briks hus
15	19	Der brændes sten
16	20	Bearbejdning af ulden
17	21	Slagtning og julegrisen
18	25	Juletiden
19	29	Døden gæster hjemmet
20	32	Vi får en lillesøster
21	34	Hverdag i skolen
22	37	Som hjorddreng på Frøstrup
23	40	To lukkelige drengeår
24	42	Min konfirmation
25	46	Et år som kelnerlærling
26	50	Tre lykkelige ungdomsår
27	52	8 år hos familien Lawaetz
28	54	På Refsnæsgård
29	59	Jul på Refsnæsgård
30	60	Jeg blev forlovet
31	61	Et år i Sønder-jylland
32	64	Hjem til jul
33	66	Tilbage på Refsnæsgård

(1. del slutter på side 68)

1. Kapitel

For mange Aar siden...

OBS! - den første side mangler, og det giver derfor en dårlig begyndelse.

..... Jens, der lige er fyldt 1 Aar.

At Kristian skammende mig ud fordi jeg var saa lille, at jeg var ræd for saadan en Smule Gase er en Selvfølge. Han var jo Storebror, og blev nævnt for en Karl, der havde Forret til at komme med Støvleknægten naar Far kom hjem, og skulde have Træskostøvlerne af. En Forret, som han med største Nidkærhed vaagede over, men som jeg med lige saa hæftig Attraa pønse- de paa at berøve ham. Endelig kan jeg huske en Eftermiddag; - Moder sad og spandt, mens Regnen piskede paa de smaa ruder, at Moder da henkastede: "Nu kommer Far snart hjem, og han er sikkert helt gennemblødt". Jeg fik Øje paa Støvleknægten, der havde sin plads paa en krog mellem Enden af Dragkisten og Væggen, - jeg fik den listet frem og skjult under Bilæggerovnen, inden Kristian opdagede det. Jeg gik uroligt fra det ene Vindue til det andet, men jeg fik ikke Fader at se den Dag, og der gik flere Dage. Han var nemlig den Dag sammen med en anden Mand, der blev kaldt "Trækker-Andreas", taget afsted til Tønder med en Drift Stude, og der gik mange Dage inden han kom tilbage, med en Del "Ownere" - Aars-gamle Stude, og i den Tid, havde vi alle glemt Støvleknægten, saa da Far kom, træt efter den lange Vandring, kunde hverken Kristian eller jeg finde den. Pludselig huskede jeg hvor den var, men nu var det jo galt, at den ikke stod paa sin Plads, og min daarlige Samvittighed voldte mig de værste Kva-ler.

Fader blev da opmærksom paa mig, og han kunde straks se, at der var noget galt med "Kalorius", og han spurgte meget hvast om, hvor jeg havde gjort af den; men nu turde jeg slet ikke intet sige, Men efter at have faaet et Par over Rygstykkerne af de sammenlagte Læder-Seler "i æ Kakkelovn". Var det ikke galt før, saa blev det da nu, idet min Tilstaaelse blev be-tragtet som om Støvleknægten var bleven brændt, og jeg fik mange Stryg, indtil jeg endelig tudbrøllende slap løs, og kom hen og fik halet den ud fra Rummet under Bilæggerovnen.

Nu forvandlede Situationen sig pludselig, og jeg tænker, at Fader, der mulig havde haft noget i Hovedet, havde indset, at hans Hæftighed havde forskrækket mig. Han vilde have mig til at tie stille, men om saa det skulde have kostet mig mit liv, kunde jeg ikke holde en under-trykt hulken tilbage, og først da Fader gav mig løfte om, - at nu skulde jeg for Fremtiden give ham Støvleknægten, og hjælpe han Træskostøvlerne af, kom jeg til Ro.

2. Kapitel.

Vi faar eget Hjem

Fader, der den Gang var i 30 Aars Alderen, var en middelhøj Mand, kraftig bygget, med graa, noget slørede Øjne, stærk Haarvækst af en mørkladen Farve, med en krans af blond skæg fra Øreflip til Øreflip, medens Overlæben og et stykke ned paa Hagen var glatbarberet - om Søndagen - .

Hvad jeg allerbedst husker er hans Hænder - store med korte krogede Fingre, hvor Inder-

siden var haard og ru, med tykke flossede Negle, ligesom skabte til kun at fatte om et Stykke Redskab, og til at holde fast om det. Han nød stor Anseelse som "Bundgraver" i Mergelgrave, Brønde og lignende, ligesom han ogsaa i den Tid - især om Vinteren - gav sig af med at feje Skorstene og rense Kakkelovne.

Paa den Tid kom de saakaldte "Vind-ovne" i brug paa Egnen, men det ansaaes nu dog for at være en daarlig Maade, at varme Stuen op paa, og de havde jo den slemme Vane, at blive tilstoppet af Sod fra Tørven, og en Ulempe til, havde de, der kunde kuns benyttes "Klyne". (Tørv fra Mosen, i Modsætning til Flad-tørv, der blev fremstillet ved, at skrælle Lyngskjolden af Heden i en ca. 2 Tommers Tykkelse) - i stedet for at de almindelige brugte Flad-tørv, hvor den ene Side havde Lyng, og kunde proppes hele ind i Bilæggerovnen, og der give en stærk og varig Varme.

Saa tog Fader sig paa en Dag om Vinteren, - (han tærskede i Nybo, hvor den første Vind-ovn var bleven sat op af en Murer fra Herning). Hvor alle der kom ind i Stuen, fik Taarer i Øjnene af den sviende Tørverøg, - at rive den ned og stille den op igen, efter at have skrabet So-den af, og saa kunde Tørven brænde uden Røg, og fra den Dag, nød han et vist Ry som "Kakkelovns-doktor".

Moder var to Aar yngre, og hende husker jeg endnu bedre. Hun var en lille buttet Kvinde, med et mildt Ansigt. Hendes hørgule Haar var skilt i Midten, og naar hun redte det, faldt det helt ned til knæene. Hendes Ansigt var rødt og hvidt som et æble, og der laa et godt Smil paa det. Og hvor var hun flink paa sine Hænder. Alletider saa man hende med sin "Bindhose".

En bestemt Episode erindrer jeg saa tydelig.

Det hændte sig engang, mens vi endnu kuns havde en Ko, at denne malkede saa lidt, at der ikke kunde samles Fløde nok til en Kærning i Stav-kærnen. Moder fandt da paa at kærne i en 2 pot-flaske, men samtidig regnede hun ud, at naar hun lagde Flasken i Vuggen, saa sparede hun, at sidde og ryste Flasken med Hænderne, og kunde da prægtig sidde og strikke. Men under Strikningen er Garnet hun havde, rimeligvis sluppen op, saa hun maatte have Rokken frem, og vinde en Ten-fuld. Altsaa, Moder kærned Smør, vuggede den lille, strikkede og spandt Garn samtidig, fire forskellige Hverv udført, uden at nogen af dem kom til at lide derunder. Aldrig gik hun udenfor Hjemmet, uden at hun strikkede paa et eller andet. Kuns om Søndagen, naar hun en enkelt Gang fik Tid til at gaa i Kirke, maatte Strikketøjet finde sig i at blive hjemme.

Fader stræbte efter at faa sig noget selv, og endelig tilbød der sig en lejlighed. For en Indfæstning af kuns 100 Rd, og et aarligt Landgilde af 14 Rd., fæstede han "Tranekjærhus" under Skibbildgaard. Det var et Nybyggersted, ude midt i Skibbild Hede, hvor der til den nær-meste Nabo var over en Fjerdingvej, og til nærmeste By over ½ mil. En mil til Vildbjerg og to til Herning.

Rundt omkring Huset, var der en lille opdyrket Plet, der havde givet Rug og Kartoffler, samt Græsning til 2 Par Faar, men iørigt et ret ubegrænset Område af Hedejord. Paa samme Tid var det, at man i de fleste Brug i Sognet, begynder at tage et stykke Hede ind, Aar efter Aar, og ud over de store Hede- og Mosestrækninger som fandtes mellem Herning, Ringkøbing og Hol-stebro, kom den ene Nybygger efter den anden for at afvinde den golde Hede Livsbe-tingelser for Mennesker, og mine tidligste Erindringer knytter sig saaledes til denne Kamp der førtes af os, for at bjærge det daglige Brød.

Jeg var henimod 4 Aar, da vi flyttede fra Axel Peders (Birkmose) til Tranekjærhus. Om selve Flytningen husker jeg intet andet, end at jeg vilde hjem igen, fordi jeg ikke kunde finde mig tilrette i det nye Hjem, og maa sikkert heller ikke have været synderligt indbydende.

Den gamle Kone der før havde beboet det, har sikkert ikke magtet at faa klinet og kalket. Jeg kan saaledes huske, at Fader hentede Ler i Brikshus Mergelgrav paa en Hjulbaare, og hæld-te Vand paa det, og bankede det med en stor Trækølle i en Kasse, og kaldte det saa for "Banke-rut" - Jeg brugte senere hen Betegnelsen til Mørtel paa en Byggeplads, og blev udleet derfor.

Og vi Dreng, Kristian og jeg, blev spændt for Hjulbaaren og sendt ud i Heden til en Plet der kaldtes "æ Husagre". Denne Plet var et gammelt Bosted, hvor der i længst forsvundne Dage,

har været opført et Hus, dels af Kampesten og dels af Munkesten. - Senere har jeg tænkt mig, at det har været et Krosted eller lignende, da den gamle Øxnevej til Sønderjylland er gaaet der forbi. - Herfra skulde vi saa hente saa mange Sten og Brokker som vi kunde overkomme, og Fader murede saa de nedfaldne Tavler op i Bindingsværksmurene, medens Moder rørte Leret ud til en tynd vælling, og ved hjælp af en Kost, lavet af Hvenegræs, jævuede det hele efter. Og efter at Hullerne var udbedrede saavel udvendig som indvendig, blev der kalket og Lergulvet udbedret.

3. Kapitel

Tækkemanden

Da nu Murene havde faaet en saadan grundig Omgang, kom Yver Tækkemand med sin lange Tækkenaal og Klapskovl. Fader havde købt, laant og tiggat (Langhalm) "Tag" sammen, baaret det meste hjem paa sin Ryg, eller kjørt det sammen langvejs fra paa Hjulbaaren. Baade han, Moder og os Børn, havde plukket Lyng i Massevis der hobedes op i store Stakke rundt omkring Huset.

Da saa Tækkemanden kom, blev det gamle Tag flaaet af, og de nøgne Spær og Lægter ragede frem, medens det gamle Tag, hvor Halm og Lyng var blandet sammen, dannede en vold omkring Huset, og spærrede Adgang til alle Dørene. Det var en herlig Tid for os Dreng. Tumlepladsen der til daglig var uindskrænket, kom her til at samle sig om noget bestemt begivenhedsrigt.

Den ældste Søn fra Brikshus, Niels, skulde være haandlanger for Yver Tækkemand, medens Fader, inde fra Loftet, skulde stikke Tækkenaalen ud igen ovenover Lægten, og ordne et Strølag af Tag nærmest Lægteværket, medens Yver tilrettelagde Taget og Lyngen udvendigt. Tagskægget blev først lagt saaledes, at der var fuld Tag over det hele; derefter kom der saa 2 skifter med Lyng, og atter Tag eller Langhalm, som det kaldes andre Steder.

Var selve arbejdet festligt, saa var Spisetiderne endnu mere festlige. Selv om vi Børn, efter forudgaaende indtrængende Formaninger holdt os borte fra Bordet medens de voksne spiste. og moder havde forsikret, at vi nok skulde faa hvad der blev levnet, men forøvrigt maatte vi jo forholde os pænt stille.

Jeg husker jo godt Moders mange Spekulationer for at faa det til at gaa rundt saaledes, at hun ikke skulde have den Skam, at Tækkemanden det næste Sted fortalte: - at hos Niels Stef-fensen, fik de dette eller hint, som ikke var saa godt. - Det var nemlig en af gamle Yvers kære-ste Emner, at drøfte Husmødrenes forskellige egenskaber, og da helst de ufordelagtigste.

Blandt en Del af de Historier han atter og atter gentog, er der særlig én. Det var i Halflov han havde været og tække. En Dag havde Dyppelsen til Kartofflerne da været saa farlig sveden, og Yver havde da sagt til konen - "Æ Ræv haar nok li'g slæbt æ Haa'1 hen ówer æ Do_els". Konen, der var lidt tunghør, mente nok, at en Del af det sagte, skulde gælde som Kritik over Maden - og da særlig over Meldyppelsen, tog en Ske og smagte paa den, mens hun lidt efter udbrød: "Da sku' Fannen da osse flyw aa flæk i di Hals, ska' du klaw paa æ Do_els, den æ Fannen swerp mæ swejen og g_e i alle Maader" - Ja. Saa havde der jo heller ikke ingen Grund til at kritisere, da netop den svedne Smag forøgede Velsmagen efter hendes Mening.

Et andet Steds, skulde de have "Skidden-æg" en Ret, bestaaende af haardkogte æg, skaa-ret over paa langs, og dertil serveredes Sennepsovs. Yver var kommet igennem Køkkenet og set Æggene ligget pillet paa et fad, men Herre Jesus hvor vae de sorte, sagde Yver. - A vist saa hende, hvordan min Kone bar sig ad med at faa Æggene pæne. "Min Kone, hun tager lige med

det samme hun har piller dem og putter den ind i Munden, og saa kører hun rundt med Tungen paa dem, indtil de er svammet nok. - Og Konen prøvede saa paa at gøre det samme, men der manglede meget i, at hun kunde faa dem saa pæne som min Kone”.

Et Sted havde “æ unger” sat sig til Bords og langede til Fadet sammen med de “Fremmede”. Der blev serveret Sødssuppe, og Konen sagde saa: “Aa værsgo, i Fremmede - og tag til-bunds i Fadet. Vore egne ved godt hvor det bedste findes. - Ja saa tog a da te´bunds, aa saa fik a fat i æ Kaarklud”.

Vi Børn, kunde jo ikke forstaa, hvad der var saa morsomt ved selve Historien, men deltog dog tiltrods derfor i det Latterkor der fulgte efter hver af Historierne. Senere har jeg faaet Mis-tanke om, at gamle Yver nok ikke selv havde oplevet dem, men fundet paa, at navngive for-skellige Koner som han havde et eller andet udestaaende med, med hensyn til Madspørgsmaalet.

Jeg husker godt, at det var med en vis Ængstelse, jeg lagde Mærke til de drabelige Indhug, der blev gjort paa de forskellige Retter, og Beregningen om, hvor meget der kunde blive til os Børn, - naar en Gang de Store var færdige og atter kommen igang med Arbejdet, maatte man-gen Gang omlægges, og Erstatning for Spejlæg og Flæsk, maatte tit udlignes med Mælkegrød, og løfte om Pandekager - alle dem vi kunde spise -- en anden Dag.

Da Tækningen efter et Par Ugers Forløb var tilendebragt, og Stillads og Bunkerne af det gamle Tag var fjernet, Skorstenen hvidtet og Vinduesrammerne samt Stuedøren var malet, var det nye Hjem rigtig præsentabel, og vi Børn skulde saa rigtig til at gøre os fortrolige med Om-verdenen - En Omverden der var uhyre vidtstrakt. Langt fra Alfærvej. Ret imod Øst var der 1 Mil til de nærmeste Naboer, men lidt mere sydlig var der et ubeboet Hus, hvor senere forskellige Beboere kom for en kortere Tid. Men kuns det sidste Hold, havde vi nogen særlig Omgang med. Hvorimod der ca, ¼ Mil borte imod Sydøst - lige i yderste Hjørne af Snejbjerg Sogn kort efter vi var flytte ud, kom en Nybygger, Frederik Maden, og byggede en lille Gaard paa Toppen af en langstrakt Aas. Dette Sted som vi fra vort Hjem kunde se, saa vi blive bygget fra Grunden af - saa spærene rejse sig og Rejsekransen anbragt, præntede sig paa mange Maader dybt i min Bevidsthed. Maaske allerdybest de Farsagn der gik af Brøndens ufattelige Dybde. Den Brønd var saa dyb, at man ikke engang kunde se tilbunds i den, og naar man var nede i den ved højlys Dag, kunde man se Stjernerne paa Himlen, og Brøndgraveren der satte den, havde nær sat Livet til. Da den var færdig, kom Vandet strømmende med saadan en Kraft, at det i Løbet af kort Tid stod ham op paa Livet, og de, der skulde hejse Jorden op efterhaanden, havde ikke forstaaet, hvad der var paa færde. De regelmenterede tre slag i Trossen blev efterkommet, men naar de hev, saa var det ikke til at mærke, at der var nogen Balje i den anden Ende, og saa troede de, at Krogen ikke havde fat. Brøndgraveren maatte saa klatre et Stykke op ad Trossen, men kunde saa ikke give Signalet da Trossen stadig strammedes af hans egen Vægt. Endelig forsøgte de at trække i Vinden og kunde nu, da Baljen kom ovenfor Vandet mærke, at der var vægt paa den, og fik saa Brøndgraveren op - Brøndens var over 60 alen dyb.

Lidt Topografi

Den Egn hvor vort nye Hjem laa, var som alt tidligere antydet, et Stykke udpræget vest-jydsk Hedelandskab, en saakaldt Bakkeø, hvorigennem langstrakte Dalstrøg som Rester af ud-tørrede Flodlejer fra Teritærtiden, snoede sig mellem temmelige betydelige Bakkepartier.

Udsigten fra Stedet var vid. Det laa paa Siden af et svagt Skraaende Bakkedrag, der i Virkeligheden dannede et Vandskel saaledes, at Vandet fra den ene Side af Bakken, havde Afløb til Store Aa eller Holstebro Aa der løber mod Nord, medens det fra den anden Side, søgte Afløb til Skjern Aa, der har Hovedretning mod Vest.

Udsigten begrænsedes imod Vest af en Bakkekam, der ca. i en halvanden Mils udstrækning, strakte sig fra Vinding til Vorgod, kronet af en Række Kæmpehøje, der havde givet Navne til Højdedraget som Trehøje, Tihøje og lignende. Imod Nordvest - 1 Mil ude - laa Vildbjerg Kirkeby med sin store hvide Kirke og Vindmølle. Ret Nord, her gled Øjet ud i det uendelige, hvor man i sigtbart Vejr, kunde se ind imod Harderups endeløse Hedeflader, medens synet dog først traf paa vor egen lille Kirke, i en halv Mils Afstand. Nøvling Kike, maaske en af de allermindste i Landet, men dog sikkert af ældgammel Oprindelse. Den havde hverken Taarn eller Spir. Klokken hængte i et Stillads, en Galje kaldte vi det, ved Indgangen.

Den var opført af Kampesten, hvoraf kuns Hjørnerne af Murene var tilhuggede, medens Resten var raat kløvede, og intet Steds var der, saavidt jeg husker, anvendt Munkesten. Mod Nordøst var Udsigten kortest, idet det her begrænsedes - nogle Tusinde Alen borte - af en del Bakker, hvoraf en kronet med en Kæmpehøj, benævntes Bavnehøj, og i min tidligste Erindring fra Tiden omkring 1874, stod her endnu en Trefod med en Tønne paa Toppen. Ret imod Øst laa Herning, paa den Tid i daglig Tale betegnet ved "æ røe Hus". Herning har sikkert i lange Tider været det sidste Sted imod Vest, der var kendt af Civilationen, inden Landevejen som en Streg trukket efter en Linial, blev ført igennem fra Aarhus til Ringkjøbing, og bragte daglig Post med den gule Diligence fra Aarhus til Ringkjøbing og mellem Holstebro og Vejle. Der blev saa bygget Posthus i Herning, hvor nu Hotel Eyde ligger. Tingstedet, der vist har været i Hammerum, og det store flere Dages Efteraars Marked, der aarligt afholdes i Gjellerup Lund, "Lund Marked" blev flytte hertil, og som Slutsten paa det hele, blev der opført et Arresthus, tækket med Tegl - deraf Navnet "Det røde Hus". Noget til højre for Herning laa Rind, langt venligere at se, med sin store hvide Kirke træer om enkelte Gaarde. Imod Sydøst begrænsedes Synet af Hjortsballe Høje. Hvor Grænsen imellem Assing, Rind og Snebjerg er, er i den sidste Tid ble-ven kendt, idet Kongen under Højtidlighederne ved Hernings Ophøjelse i Købstædernes Rækker, foretog en Udflugt hertil. Imod syd begrænsedes Synskredsen af den føromtalt Bakkeaa, hvorpaa Gaarden "Brikshus" laa paa den vestre Ende, og Frederik Madsens paa den østre, ca. en halv Mil derfra. Jeg har senere hen i Livet søgt efter beskrivelse af Egnen, men kun truffet sparsom Omtale af den, endda jeg ikke kan tro andet, end at det for saavel Geologer som for Topografer og Forskere af vor Oldtid, havde været rige Forsknings-resultater at kende. Jeg ved saaledes at en Sten, der fandtes i et Hjørne af vor Jord, og som vi Børn legede ved, havde mindst 3 liniers Runeskrift. (den blev senere slaet itu til Vejforbedringer). I Tørvemosen findes mægtige Træstammer fra Fortids Kæmpeskove. Medens der, førend de store Plantningsarbejder der er foretaget, fandtes Steder med Agerrender - overgroet med med svær Lyng, hvad der kunde tyde paa, at Egnen her været Opdyrket før; maaske uddød under Pesten, der sikkert efterfulgtes af store Sandflugtsperioder, da Skovene var omhugget, maaske af fjerde Christans Folk til Skibsbygning. At der har været Egetræer ogsaa udenfor Moserne, tyder at der hist og her findes Buske af Egeurt, hvor den stolte Eg maa nøjes med, at krybe hen ad Jorden, paa samme maade som Lyngen, og ofte dækket af denne. Det er Grunden til, at jeg har beskrevet denne forholdsvis lille Plet saa omstændigt.

5. Kapitel

Dagligt Liv i Hjemmet

Hidtil havde alt drejet sig om at indrette Hjemmet til Beboelse. Nu maatte der saa begyndes paa, at afvinde Jorden Føden til os alle. Flere har jo beskrevet den Kamp der maatte føres imod Lyngen, for at faa den til at vige Pladsen for Planter, hvis Frugter kan give Føde til Mennesker og Dyr.

Mange Steder har jeg set Lyng, men faa Steder Lyng af saa kraftig en Vækst, som i Heden der. Eller maaske skulde dette bero paa, at jeg dengang var saa lille, at alt forekom mig større. Men hvorom alt er, saa husker jeg tydeligt, hvor sej den var at faa Bugt med. Det lille Stykke opdyrkede Jord, der laa omkring Stedet, udgjorde vel knap en Tønde Land, og gav Plads til en Kartoffelager, en Ager med Rug og Resten var ældre Grønjord, der henlaa til Græsning for faarene i en 6 á 7 aar, og i den Tid, inden Turen atter kom til, at der blev pløjet op og lagt til med Kartoffler, atter var spiringen i Lyng, og Kampen maatte begynde forfra.

Hen paa Sommeren fik vi en Ko. En mager sorthjelmet Ralikke, men den gav Mælk, selv om den ogsaa havde mange Ringe omkring Hornene.

Paa Marken omkring Stedet var der ikke Græs nok til at ogsaa denne, tillige med Faarene, kunde faa tilstrækkelig med Føde, og derfor maatte saa Kristian og jeg, trække ud i Heden med den, hvor der hist og her fandtes smaa Pletter med Græs, enten ved smaa Vandhuller, eller Steder hvor der sprang smaa Væld ud paa Bakkesiden, eller paa den gamle Vej, der med talrige Spor førte tværs over Heden, og som maaske fra den første Tid, Vogne opfunden, havde tjent som Samfærdselsvej forlængst afdøde Slægter, til Bosteder som ingen mere anede noget om hvor de havde ligget. Her voksede en Græsart vi kaldte "Kaaes" (Engsvingel) i store saftige Bu-ske, men her var ogsaa slemt med Hugorme, hvorfor vi altid blev indprentet den største Agt-paagivenhed overfor disse, medens den daglige omgang med den (Hugormen), dog i høj Grad afstumpede Følelsen af Skræk for den, selv om Respekten afholdt os fra enhver nærgaaende Nysgerrighed overfor det krybende Uhyre.

Her gik vi altsaa, og ledte Koen fra Græsplet til Græsplet, og vor særlige Drøftelse gik saa ud paa, at "Hjelm" kunde blive rigtig udspilet, inden vi trak hjem med hende. Tilsidst levede vi os saadan ind med den gamle hjelmede Ko, at den ligesom blev et Led i Familien, og det var lige som den havde en følelse af, at vi to smaaknægte var paalidelige Førere, den fulgte os villig - tilsidst uden at vi behøvede at trække den, og dette var et stort Gode for os, thi det passer gerne, at hvor der var Græs, var der hen paa Efteraaret ogsaa Blaabær, Tyttebær (Krøs-bær) eller Tranbær, og disse Bær svælgede vi i, og dette var rene Lækkerbidskner i Modsætning til Sortebær (Rævlingebær), der nu blev forkastet som noget, der var alt for ringe til at skænke en tanke. Tyttebærene holdt jeg især meget af - Endnu er det mit kæreste Syltetøj.

Naar vi saa kom hjem, saa fik vi Ros eller Dadel i Forhold til, hvor buget den hjelmede var bleven, og tidligt fik vi forstaaelse af, at jo bedre vi sørgede for Dyrene, jo bedre blev vi belønnet.

Med faarene var det en anden sag. De var slet ikke vant til, og først langsomt vænnet til os Smaafyre, og af den Grund, for rundt i Tøjret naar man kom i Nærheden af dem, og selv om vi havde den største Lyst til at komme i Lag med de smaa Lam, blev vi dog snart belærte om, at det ikke var raadeligt, da vi gentagne Gange havde været inde i Tøjrlaget og faaet tøjret over Benene og revet over Ende.

En Dag kom Far hjem med noget levende, sprællende i en Sæk, og forventningsfulde stim-lede vi sammen om Sækken for at se, hvad der var i den, og da der saa blev aabnet for den, kom en

Maanedsgris frem. Vild Jubel. Broder Jens der var godt 2 aar vilde fange den, men da hans Ben havde ikke den Form, der egnede sig til at fange Grise med, smuttede den imellem Benene, og han trimlede omkuld. Fader fik nu slaaet et lille Aflukke op i Kostalden, og her blev den lille sat ind. Det var nu ikke den mest interessante Fornøjelse af Dyrebesætningen der her var kom-met til Huse, men Fordringsfuld var den, og med skarpe Hvin fordrede den sin Føde, der i man-ge maader kom til at gaa ud over os, idet den jo fik Hovedparten af den hjelmedes Mælk, og den vi saa fik til Grøden, blev tilsat en tilsvarende Part vand fra Brønden.

“Bassen” voksede imidlertid til, og efterhaanden blev dens Mælkerate inddraget, men uden at det dog paa nævneværdig Maade kom os tilgode, idet “den hjelmedes” ydelser i Mellemtiden var dalet i betænkelig Grad. Nu maatte den have et mere solidt Foder bestaaende af Grukning, og hertil blev anvendt Hovedsagelig Byg og hvad der faldt fra ved Rensning af Rug, som Fader dog maatte skaffe andet Steds fra. Selv maatte han bære det til Grimstrup Mølle, og derfra atter, naar det var færdigt, tilbage til Hjemmet.

6. Kapitel

Den første Høst

Der stod altsaa en Ager med Rug, og om Søndagen maatte vi rundt om dette Stykke, for at se hvordan det skred frem, og vi havde fulgt Udviklingen lige fra det endnu laa i smaa buskede totter, med krøllede Blade til enkelte Stængler skød i Vejret med en lille Antydning af Vipper, der lidt efter lidt krøb ovenud af sit Hylster, og formede sig i vajende Haler, der nikkede til hin-anden, medens der hist og her saaes gule Blomster som vi kaldte “Raaes” (gul Torskemund) - og den blaa, der benævnes for “Klinter”. - Jeg må desværre tilstaa, at jeg ikke kender disse Ukrudtsplanters Navne, hverken deres danske eller latinske. Som Ukrudt betragtet, stod de dog langt tilbage for Senegræsset (Kvikgræs), der skød op i omtrent i samme højde som Rugen og som, hvor underligt det end lyder, den Gang blev betragtet med venlige øjne. Deres Mission var nemlig ret mangeartet. Den afgav sammen med Straaet fra Rugen, den største Del af Halm-fodret, og ved sit Rodnet tjente den til at danne Grønsvær og at holde paa Jorden, og endelig skulde den tjene som eneste fornyer af den Fremtidige Græsmark, der det første Aar kaldtes for “Nylikken” (Ny-lagt). Da Kærnen saa begyndte at faa Form, gik Fader og følte paa Aksene og kunde engang imellem tage en, hvoraf han tog Kærnen ud og følte paa den, indtil en skønne Dag hele Rugstykket havde antaget Halmens gul-hvide Farve, og Kærnen havde faaet en saadan Haardhed, at man kunde høre Tænder slaa sammen, naar den blev bidt over.

Nu maatte Fader og Moder begge to ud for at hjælpe til med Høsten hos Naboerne, medens vi Børn blev overgivet til Kristianes Omsorg, paa nær Andreas. Ham havde Moder med i en tohjulet Vogn, hvis Indretning ikke synderlig indbød til Hvile, men dog lettede den lange Vej. Høstdage skulde der gøres for alt, men endnu mere var det sikkert en almindelig Opfattelse, at alle maatte hjælpes ad med at faa bjerget Høsten, og der var stærk Rift om, at faa min Fader og Moder til Hjælp. Fader var en dygtig ¹ “Hjøllemand”, og Moder kunde synge, og var som ung især, meget livsglad og afholdt for sit venlige Sindelag og glade Livssyn.

¹ Hjøl-le-mand = hø-le-mand ... en der er rigtig god til at bruge en le under høstarbejdet.

Hjemme gik det ikke alletider saa "lige til". Vi maatte jo sørge for, at Koen, Grisen og Faarene blev passet, at bitte Jens ikke kom noget til, feje og strøg Sand, og saa forresten maatte vi plukke swartbær - alle dem vi vilde, og saa spise Mellemmad, "naar Solen var lige sønden for æ'Kalgaard," - og passe vor Middagssøvn.

Saa endelig en Lørdag blev Fader og Moder hjemme, Og Fader Strøg æ' Hjø-le og Moder tog² "æ' Kræt", og saa gik det løs paa Rugageren. Det var Fest for os. Vi fik nu Lov til at bære Negene sammen - ikke slæbe Rugen. Negene var jo heller ikke længere, end vi to Drengene nok kunde holde dem fri fra Jorden.

Jeg har senere hørt Fader fortælle om den første Høst, og da, at der blev 2½ Trave Rug, men fire Traver Byg, og det endda i det Stykke Græsjord, som han ved Manden i Brikshus' Hjelpe, havde faaet vendt og kørt al den Mængde af gammel Gødning ud paa, og saa godt som muligt, saaet Byg mellem Tuerne af et 6-7 Aars gammel Græsjord.. Dette var et vidunderligt Særsyn og betragtedes som enestaaende, og jeg tror, at noget i den Retning er foregaaet, da man i Landbruget begyndte at anvende Halvtrakken(?). I hvert Fald brugte Fader dette saalænge han var paa Heden, og der var ogsaa andre der prøvede det samme.

Jeg mindes endnu saa tydeligt, hvor interessant det var, da vi skulde have Rugen ind det første Aar. Da Dagen kom, at Rugen var saa tør at Kærnen kunde springe for Tænderne, naar den blev bidt over, spændte Fader sig for Hjulbaaren med et Reb over Skulderen, og et andet gjort fast i en Ring paa Smækken til at binde Læsset med. Negene blev saa bundet sammen to og to, Og kaldes nu for "Tvillinger, - saadan tredive Tvillinger var en Trave.

Nu stablede saa Fader Tvillingerne paa Hjulbøren, saa mange der paa nogen maade kunde anbringes, og bandt og snørede Læsset, og da Jordsmonnet skraanede nedad imod Stedet, kunde han drage afsted med et Stort Læs. Hjemme ved Lugen ind til Loen, var der bredt et "Hylsklæde" - Hylsklæder var uldne Lagener til at vælte Læsset af paa, for at ingen løse Kærner skulde spildes, og vi Børn maatte sanke hvert et Aks og hvert et Straa op, der muligt kunde tabes. Kristian var betroet til at løfte Tvillingerne op til Lugekarmen, medens Moder inde i Loen satte Rugen til side foreløbig. Arbejdet gik saa for sig under vild Jubel fra os Børn, medens Fader, naar han fik fat i en rigtig stor Tvilling, tog den i Baandet og vejede den. Kunde Topenden faa Overvægt over Rodenden, ja saa var det godt - et bevis paa, at der var rigelig med Kærner i den.

Jeg har senere tænkt paa, at denne Prøve var meget vilkaarlig, da det jo ikke var givet, at Baandet i alle Tilfælde sad ens i Forhold til Rod og Top, og vilde næppe af vor Tids Landmænd, blive taget for gyldig.

Rugen kom i Hus lige inden et forfærdeligt Tordenvejr brød løs. Et Tordenvejr der prentede sig dybt i min Erindring, da Lynet ved denne Lejlighed slog ned i en Tørvestak der stod paa en Bakke ude i Heden, tilhørende en af Skibbildgaardene. Det var henimod Aften, og Regnen strømmede ned i stride Strømme, medens det overalt var saa mørkt, som var det ud paa Afte-nen. Moder var angst, og vi Børn krøb sammen om hende, medens vi ængstelig saa ud af Vin-duet imod Øst, hvor Himmelen var et flammende Ildhav af knitrende Lyn. Fader var løbet ud i Heden med Spade og Skovl for at vaage over at den brændende Tørvestak ikke skulde antænde Lyngen, og i dette Øjemed, grave en Grøft udenom Brandstedet. Uvejret var dog forbi henimod Solnedgangstiden, for Solen skinnede da i Vest over Tiphede, medens Tordenskyen imod Øst trak ind over Herning, og længere bort. Ud paa Aftenen kom der Folk fra Nabosognet, der af Ildskæret havde ment, at det var vort Hus der brændte. Men da de saa, at det kun var en Tørve-stak, og Faren for at Ilden skulde brede sig til Lyngen ikke var overhængende, paa Grund af den stærke Regnbyge der fulgte med, vendte de andre Steder hen, hvor Lynet havde slaaet ned, og som de fra Bakkens Top havde et større Rundskue over.

² En Rive med fire lange Tænder

Jeg tror, at Tordenvejr i al almindelighed, som andre Vejrforteelser i den egn af Landet, optræder allermest udpræget. Men særligt Tordenvejr, har egentlig aldrig kunnet indgyde mig Frygt. Jeg kan kun huske, at jeg som Barn kunde mærke naar et Tordenvejr var i Anmarch, og følte da et underligt spændt Beklemthed, indtil det havde givet sig Udløsning naar de første dybe Drøn lød, eller naar Lynet pludelig uventet skar det Mørke der havde samlet sig, som oftest i Sydøst eller Sydvest. Tidligt lærte vi Børn at give Agt paa Vejret. Frit Udsyn til alle Sider, med den mægtige Himmelhvælvning over os, og Horisonten paa sine Steder 4 a' 5 Mil borte.

Der gik nu nogle Dage hvor det stadigt røg fra Tørvestakken, og Manden og Karlen fra Gaarden den tilhørte, havde slaaet Lyngen af og gravet yderligere et Bælte omkring Brandstedet, hvor det sikkert var nødvendigt, idet en Ildløs i de mægtige Hedestrækninger med den svære Lyngvækst, vilde være en ret alvorlig sag.

Denne sene Høstdag, prentede sig dybt i min Erindring, som den blev opfrisket mange Gange - senere sammenkædet med Fortællinger der gerne blev Tidsfæstet: "Ah - det var lige 14 Dage efter det strenge Tordenvejr". Paa den Maade blev der sørget for, at saadanne bemærkelsesværdige Ting huskedes, og naar saa dertil blev knyttet den Bemærkning, at det var lige efter Rugen var kommen i Hus, saa er det forklarligt, at jeg ogsaa er i Stand til paa det allernøjeste, at henføre Begivenheden til den nogenlunde nøjagtige Tid som sidste halvdel af August.

7. Kapitel

1874

Høsten gik imidlertid sin Gang, og Efteraaret kom med de Arbejder der skulde udføres. Vi havde ingen Kartoffler selv, men hjalp os over denne Vanskelighed ved, at hele Familien fulgtes ad til Skibbild, hvor der var et mægtigt Stykke med Kartoffler, som vi saa tog op paa Akkord, en Form for Kartoffeloptagning som Lawaetz havde faaet indført paa Møltrup, og som bredte sig mere og mere efterhaanden som det gik op for Folk, at der ikke alene kunde vokse Kartoffler, men at Jorden ogsaa afgav en ganske fortrinlig Spisekartoffel.

Akkorden var da gerne saadan, at der betales 1 Skæppe for hver 8' Skæppe for almindelige gode Afgrøder, en noget større Part f.Ex. for hver sjette Skæppe for mindre gode, og for særdeles rigelige Afgrøder kuns hver 9' eller 10' Skæppe. Vi bjærgede saaledes det første Aar mellem 15 a' 20 Tønder Kartoffler, og havde nok Spisekartofler og til Grisen, indtil den skulde Slagtes.

Inden Kartofflerne blev nedkulet, blev de omhyggeligt ¹ "løsket", det vil sige hver eneste Kartoffel blev eftersat om der var Pletter paa dem. - Disse blev samlert sammen i Kar og Baljer og skulde rives til "Amdam" d.v.s. Kartoffelmel.

Kartoffelmelets Tilvirkning foregik paa den Maade, at de reves paa et almindeligt Rive-jern, og vi sad da alle omkring et stort Kar, eller de der ikke kunde komme til der', havde et Fad, som saa naar det var fyldt, tømtes af i det fælles Kar. Naar saa vi var færdige med at rive hvad der var frasorteret, blev den grødede Masse stillet hen i Kar, og fik Lov til at staa nogle Dage, indtil det ligesom begyndte at gære, men der blev saa ofte der var Lejlighed dertil, rørt omkring i Massen, for at faa Stivelseskornene til at synke tilbunds.

¹ Sorteret

Naar saa det kunde tænkes at være sunken tilbunds, blev Affaldet taget op paa en Haar-sigte, og skuret frem og tilbage, for at de sidste Rester kunde frigøres. Naar saa alt det grove var trykket af og overgivet til Svinetønden, var der en graasort Masse tilbage som saa stadig skulde røres op med frisk Vand, indtil alle urene Bestanddele var skyllet fra, saa blev Kartoffelmelet tørret paa Kakkellovnen. Det kunde sikkert ikke gælde for 1.ste Klasses Produkt efter vore Dages Begreber, men i Husholdningen gjorde det samme Nytte som den Dag i Dag. Rødgrød af Tyttebærsaft tillavet med den saaledes fremstillede Kartoffelstivelse var en Delikatesse, der i højeste Grad var tillokkende, og slet ikke gjorde Navnet "den danske Rigs-ret"(Rødgrød) tilskamme.

8. Kapitel

Opbrydning af Heden

Der maatte nu tages fat paa Inddragning af de omliggende Hedearaler, og skaffes Afløb for Vandet i forskellige Mosedrag. Særlig vesten for Stedet var der et Stykke paa omkring 10 Tdr. Land, der var overgroet med Pors, Vidieris og Sivtotter. Her skulde der allerførst graves en temmelig dyb Grøft for at faa Vandet, der stod i smaa Pytter hist og her, ledet ud. Og ved Gravning af denne Grøft viste det sig, at der var Lerunderlag, og helt fri for Ahl for det meste. Kuns et lille Lag Myremalm ca, 3 Kvarter nede, medens Morlaget var $\frac{1}{2}$ til $\frac{3}{4}$ Alen dyb. Her skulde saa den første Jordvinding finde Sted, og det saa langt fra, at tage det fra den letteste Ende, som det aabentbart var det, der fordrede det allerstrængeste Slid. Kresten i Brikshus, der altid var en særdeles velvillig og hjælpsom Nabo, havde et Par stærke Heste, og en gammel Træplov med Jernskær og Langjern der kunde slibes knivskarpe. Fader fik Plov og Heste at laane, medens Kristian og jeg maatte gaa og trykke ned paa plovens Aas da den ellers, naar den traf paa særlig seje Vidierødder, havde Tilbøjelighed at smutte op af Jorden, og der var jo endda mange Steder hvor vi slet ikke kunde komme til at pløje for Tuer af "Horskød" - en Plante som jeg senere fik mere begreb om, og som trænger til en særlig Beskrivelse, da det er en Plante hvis Virkninger de færreste kender, men som i Jyllands Højmoser dog i Tiden, ene har været i Stand til at skabe store Mosestrækninger, selv paa Toppen af temmelig høje Bak-kepartier, bare Betingelserne for for en lille Vandsamling var tilstede. Navnet H_mas - stam-mer vistnok fra Latin, og betyder vel nærmest Muld - eller Plantestoffer, men paa Heden har dens Afsondring faaet Betegnelsen "Humussyre", der særlig udskilles fra Lyngens Rødder og føres ned med Regnvandet, ned gennem Sandlaget og udskiller Jernet, der giver Sandet sin rødlig Farve, saaledes at det føres med ned i en vis dybde, og gaar her i Forbindelse med Kisselsyren i Sandet, og danner en sortebrun Skorpe, der er kendt og frygtet under navn Ahl, medens der paa Steder, hvor der er Lerunderlag i Stedet for Sand, dannes Myremalm, hvoraf der her i Landet, ogsaa er udvundet Jern. Men da Myremalm fandtes i større dybder, var den langt fra saa slem som Ahlen.

Men som sagt. Horsekødet var noget af det værste at komme i Lag med af alt. Den spottede enhver Modstand. Den var saa sej, at der helst skal anvendes Redskaber til Sønderdeling med en Skarphed i Nærheden af en Barberkniv. Ja. En drilagtig Rad er det nu - Jeg tror nok den kaldes Kæruld. Vi brugte et andet Navn til den "Fyen" til den. Den kunde ligge i Aarevis lige så sej og modstandsdygtig, som da den blev brudt op - imprægneret og gennemtrængt af H_musen.

Hvor er jeg tit og ofte, ligefrem gaaet løs paa saadan en Tue af "Horsekød" med en Tørve-spade i vild Besærkerang, og den har spottet alle Anstrengelser og ligget grinende med sine Trævler flosset ud, men dog holdt sammen ved næsten usynlige Traade. To Ting kunde dog faa bugt med den - Ild og Mergel.

Naar det saaledes opløjede Morlag havde ligget et Par Aar eller tre, kunde den pløjes om, og saa for - dels for at fremskynde Forraadnelsen, og faa det tidligere tjenligt til Kultivering, blev der en Foraarsdag stukket Ild i det, for at faa en Del af Morlaget, og Resterne af den gamle Lyng, forvandlet til Aske.

For os Børn, var det en Begivenhed naar der skulde sviendes Mor af. Fader samlede da en gammel Træsko fuld af Gløder fra Skorstenen, som han strøede ud paa et hjørne af det opbrudte Stykke. Efterhaanden som de sprøde Gløder fængede og aad sig ind i det tørre Mor, tog Fader en Skovl og Strøede nye Gløder ud over et nyt Stykke, hvor der saa flammede en ny Ildtunge op hist og her, for atter at dø hen, efterladende en hvid sur Tørverøg. Naar saa endelig hele Stykket var et eneste rygende Hav, blev der rundt om det hele gravet et Stykke hvor Sandet laa bart, for ikke at Ilden skulde brede sig og slaa over i den levende Hede.

Derefter passede det sig selv. Ilden laa og ulmede, aad sig rundt og nedad efterhaanden som den fik tørret tilstrækkelig føde, indtil en skønne Styrtregn kom og gjorde Ende paa Brændingen.

Der kunde nu hist og her være Steder, hvor der havde været saa rigeligt med Tørvejord, at Ilden gik tilbunds, d. v. s. helt ned til den traf paa Underlaget og saa, omtrent usynlig, aad sig frem dernede, indtil den en skønne Dag, efter at man havde troet at Ilden var slukket, ganske pludselig brød frem. Da gjaldt det om at faa den gravet frem og faa den slukket, inden den rig-tige Foraarsføring kom. I modsat fald kunde det ventes, at Branden fortsattes, indtil hver en Mil brandbart var fortærret. Og dette kunde tit tage flere Aar. Selv om Jorden var dækket af Sne, og der havde staaet Vand over det om Vinteren, kunde Ilden, naar Moselaget var dybt nok, maae lig overleve denne og hvert Foraar begynde paa en frisk.

Afsvidningen af Morlaget var altsaa en Stilfærdig Anvendelse af Ilden, hvorimod Afbrændingen af Lyngen, inden Opbrydningen, foregik under langt mere anspændte Forhold. Forud maatte det meldes til Brandfogeden, og foretage Sikring af det omliggende Hedeareal ved, at der pløjedes et Brandbælte rundt om Stykket. Saa skulde der vælges en Dag, med nogenlunde stille Vejr og en Vindretning der var gunstig saaledes, at det ikke risikeredes, at Ilden "tog selv".

Naar saa et var belejligt tidlig paa Foraaret, blev Stykket der skulde sviendes antændt i Vind-siden, og ved at stikke Ild i en Knippe Lyng, som Fader tog med en Fork, forplantedes Ilden langs Yderkanten af Stykket, indtil det hele var ompændt, og kort efter et et flammende, buld-rende Ildhav, hvorfra en kvælende Røg bredte sig ud over Egnen. En Røg, der havde en egen syrlig Lugt og indvirkede ret ubehageligt paa Aandedrætsorganerne.

Jeg kender dog intet Exempel paa, at saadanne Afsvidninger af Lyngen forud for Opbrydning af Jorden, afstedkom Ulykker ved Selvtægt.

Paa Grund af, at Vinden som Regel lagde sig om Aftenen, valgtes den Tid gerne til Afsvidning, og jeg glemmer aldrig det fantastiske Skue det en mørk Foraarsaften frembrød, naar der nær og fjern, indtil en halv Snes Steder rundt omkring, lyste op med flammende Brande. Et Skue, der alle Tider af os Børn, havde noget dæmonisk tillokkende over sig.

9. Kapitel

Skolen

Aaret 1875 om Foraaret, begyndte Broder Kristian at gaa i Skole, og han havde da begyndt at læse i "Katecismus", noget jeg bestemt husker, langt fra kunde fange min Interesse, for saavidt der ikke var Billeder i Bøgerne, og i den Kristian havde, var der ingen udover Hanen i A.B.C'en, og den fik mange omtaler. Den havde saaledes den mærkelige Evne, at den lagde et Stykke Kandis i Stedet for Æg, naar Kristian havde gjort sig Flid. Men aldrig vilde den genstri-dige

Hane, lægge saa meget som et eneste Æg til mig af den Slags; maaske var det Aarsagen til, at jeg fattede en vis Afsky for at komme i Kast med Bogen og lære Bogstaverne.

Naar Moder sad med sit Strikketøj, hændte det ofte at hun sagde: "Saa lille Niels, nu maa vi have givet A.B.C'en et lille klem", og saa læste jeg - eller rettere - remsede jeg op efter Hukommelsen, som jeg havde hørt Broder Kristian. Og Moder glædede sig en kort Tid over denne let købte Viden. Opdagelsen udeblev jo ikke, naar der skulde springes i det, saa slog det ubehjælpeligt Klik Jeg husker saaledes endnu, hvor fortvivlet en historie det var, naar jeg skelne et lille "u" fra et lille "n" i de gotiske Bogstaver, eller som vi kaldte dem "danske bog-staver" i Modsætning til Latinske, som Folk i Almindelighed, den Gang, slet ikke gav sig af med, og som jeg først stiftede særlig Bekendtskab med i 12 Aars Alderen, idet læreren da fik gennemført, at vi fik "Roms Geografi" og "Roms Fædrelands Historiebøger" indført.

Jeg husker, hvor var jeg dog lykkelig, da jeg blev Ejer af disse to Bøger. Kortfattede og ufuldstændige som de var, omfattede de endnu den Dag i Dag af mig, med den største Pietet. Det skyldes disse to Bøger, at jeg senere hen i Livet, fik en inderlig Kærlighed til Bøger, og kritikløs betragtede enhver Bog, god eller daarlig, som en Ven af hvem jeg kunde vente noget. Disse Bøger, der var trykket med Latinske Bogstaver, blev af den Grund af ældre Folk, betragtet med Mistro, og min Fader var blandt disse, fordi som jeg tror, at han vanskeligt kunde læse dem og tillige, at det jo ogsaa stred imod den Opfattelse de havde af Skolens Opgave. For den Tids For-ældre og Husbønder i Flæng, kunde et Skoleskema let affattes, der behøvedes blot: Læsning, Skrivning, Regning og ikke at forglemme - Religion. Det første og det sidste sammenlagte, re-præsenterede det aandelige, medens Skrivning og Regning der repræsenterede de verslige Ting, var Færdigheder der - hvis de kunde tilegnes til fuldkommenhed, gav en vis Overlegenhed men egentlig var noget, som man ikke saadan havde brug for i det daglige Liv.

10. Kapitel

Min første Plads hos Fremmede

Men endnu før end jeg kom til at gaa endelig i Skole, maatte jeg ud og tjene. 12. Marts 1877 fik jeg en Bylt, hvori fandtes: 2 Par Hoser, 2 Skjorter og et Par gamle Træsko, samt et Par daglige Bukser og en daglig Trøje, under Armen, og tiltraadte Pladsen som Gaasehyrde i Nøv-ling Præstegaard.

Nøvling Præstegaard var en af Sognets største Gaarde, og Ejeren en meget velstaaende Mand der hed Andersen "Walle Præst'gaard" som han kaldtes i daglig Til- og Omtale.

Han var en lille rundmavet og hjulbenet Mand, medens Hustruen var en høj slank Kvinde (Else Præst'gaard), der nok egentlig førte Kommandoen, men gjorde det paa en stille, omend saare bestemt Maade. Selv havde de ingen Børn, men de havde en Plejedatter - Bodil - der var 12-13 Aar, og som de ofrede helle deres Kjærlighed paa. Hun blev mig forresten en god Kam-merat i Sommerens Løb. Der var 2 Piger. Maren der var Udepige, og Lena var Indepige. Maren kendte jeg forud. Hun var en ældre Rappenskralde, der sikkert aldrig nogensinde havde haft en Kjæreste, men usædvanlig dygtig til sit Arbejde, og hun tog sig moderlig af mig, stoppede mine Hoser, vaskede mine Skjorter - hvad jeg slet ikke var glad for, da jeg saa ingen Anledning fik at komme hjem til Mor med det snavsede Tøj, for at faa vasket og bødet.

Naar jeg tiltraadte Tjenesten paa et saa tidligt Tidspunkt som 12. Marts, skyldtes det gam-mel Hævd paa Egnen, da det jo var saa tidligt, at det næppe kunde tænkes, at andre end Faarene kunde komme ud, og dem var der aldrig nogen der tænkte paa at vogte saa tidligt. Det laa som en Indrømmelse heri: den, at Gaardfolkene, i en kort Tid, havde Pligten til at føde Fattigfolks Børn,

uden helt at faa Vederlag derfor i Bistandsydelse. Det kan jo ogsaa tænkes, at, at det var af en gammel Oprindelse saaledes, at dette Hævd, havde Rod saa langt tilbage i Tiden, som da Svinene gik paa Olden i Skovene, og Hestene mange Gange i milde Vintre, blev sluppen ud, for at bjærge Føden uden Døre. Noget Nytte kunde Hjorddrenge dog gøre. Han kunde saaledes tage vare paa de Faar der lige havde faaet Lam, og som han saa passede hjemme ved Faarehækken.

Jeg kom altsaa fra Udbyggerstedet, langt ude paa Heden, til en af Sognets største Gaarde, og ihvertifælde, til at tjene Sognets rigeste Mand, men dog blev de Kaar jeg nød, ikke vidt forskellige fra dem jeg var vant til. En Forskel var der: den, at jeg her ikke havde Pligt til at passe de smaa, men kunde faa Lov til at hjælpe Karlene ved Tærskearbejdet paa Lang-loen, hvor de gik sammen med en Tøndetærsker og arbejdede. Tøndetærskeren var en Husmand, der tidligere paa Vinteren tærskede paa Akkord, og lavede Tag (Langhalm) af Rugen, men som nu senere hen paa Aaret, havde faaet Karlene til Hjælp til at faa tærsket den sidste Rest af Aarets Høst, for derefter at tage fat paa Hakkelseskæring i stor Stil.

Tærskningen foretoges med Plejle, og de gik hele Langloen igennem, og Slagene faldt i Takt. Her viste jeg mine Færdigheder. Jeg kunde vende "Gulvet" efterhaanden som Tærskningen af den ene Side skred frem, og naar det var helt færdigt, med en Rive ryste det foreløbigt igennem, og fik megen Ros for min Dygtighed. Jeg maatte jo ogsaa lære noget jeg ikke kunde, nemlig "Plejlvisen". Forkarlen Jacob og Andenkarlen Johannes, stod og roste mit Arbejde, medens Husmanden gik og rev Emter af, og saa lige som tilfældigt, spurgte de mig, om jeg havde lært Plejlvisen. Jeg maatte Sandheden tro, nægte dette - om jeg da havde lyst til at lære den? Uden dog at ane Uraad om Beskaffenheden af nævnte Vises Indhold, husker jeg tydeligt, at jeg ikke udtrykte nogen særlig Begejstring efter at lære den, da alt hvad der stod i Forbindelse med den Slags Lærdom, slet ikke tiltalte mig. Jeg havde endnu i frisk Erindring fra Vintertiden i Hjemmet, hvor Broder Kristian skulde lære mig Bogstaverne, og paa Grund af min Uvilje herimod, de mange Rivninger der opstod, og som til de allerfleste Tider, medførte sørgelige Nederlag, saavel sjælelige som rent legemlige. Det var rimeligvis et saadan Nederlag jeg frygtede. Jeg vægrede mig i hvert fald ved, at gaa ind paa Spørgsmaalet, men der hjalp ingen Kære Moder. Johannes greb mig, medens Jacob tog fat i Plejlens Haandtag med den ene Haand, og i Slag-vollen med den anden, og smøgede den derefter ned om Halsen paa mig og klemte til.

Jeg skreg i vilden Sky, for ondt gjorde det, mens Karlen klemte endnu værre. Til sidst maa jeg have faaet saa meget, at jeg tabte Bevistheden. For jeg husker derefter intet, førend jeg følte nogle underlige Dask i Bagen, som dog mærkværdigvis slet ikke gjorde ondt. - Og "Walle" brugte Mund. Jeg havde faaet lært "Plejlvisen" selv om Meningen ikke havde været slet saa kategorisk. Mange andre havde sikkert lært den samme Vise, paa den samme maade.

11. Kapitel

Peter

Endnu har jeg ikke fortalt noget om Peter, "Røgteren" - en lille gammel Mandsling - arrig, og vanskelig at omgaaes, og derfor maaske en Skive for de andres Vittigheder. Karlene havde efter store Anstrengelser faaet mig lært Omkvædet af en vise, der den Gang blev sunget meget.

Jeg skulde hjælpe Peter med at bære Tørv ind, og skulde sa fylde i Riskurve, som Peter bar ind efterhaanden. Johannes stod saa udenfor Tørvehuset, og fik mig til at skraale Omkvædet der lød: "Dumme Peter, Dumme Peter - hvorfor er du saa Dum"? Som en Stormvind kom Peter farende

tilbage, og smed den tomme Kurv ned over Hovedet paa mig, og krøllede mig helt sammen, saaledes, at Kurven helt dækkede mig, og han satte sig saa ovenpaa Kurven, indtil Else kom ud og friede mig fra Fangenskabet. Det skal dog bemærkes, at jeg slet ikke gjorde det for at irritere Peter, men kun fordi jeg syntes det var rart, at blive rost af Johannes. Jeg tog mig senere i Agt paa bedste Maade, for at lade min Sangstemme høre.

Foraaret kom, og der tages fat paa Foraarsarbejdet, hvortil ogsaa hørte Udkørsel af Møddingen, der optog hele Gaardspladsen med Undtagelse af en smal Passage langs Gaardens fire Længer, Saa en Dag da det var paa Slutningen, maatte jeg jo over til Naboens for at laane "Møddingskraberen". Jeg fik en tom Sæk med under Armen, og kom over og hilste fra For-karlen - om ikke jeg maatte laane deres Møddingskraber? Manden, - Kræ. Madsen hed han, - han var forresten hellig - snakkede lidt med Karlen, og Resultatet blev, at jeg fik en temmelig tung Genstand i Sækken, og travede tilbage med den.

Det traf sig nu saa heldigt, at Walle selv var der da jeg kom og sagde: "Værs'go! Jeg skulde hilse og sige, at I skulde være meget forsigtige med den, da Hovedet havde taget Skade". - Nu slog de en skraldede Latter op, og jeg forstod, at det var mig det gik ud over, men forstod jo slet ikke, hvad forkert der var ved Tingen. De gik da hen og rystede Tingen ud, og tilsyne kom et gammelt Plogskær og Langjern, som Walle selv meget interesseret betragtede, og nok saa tørt udbrød, - Naa! - nu blev den Tyv Funden, og Jacob saa ogsaa lidt nærmere paa Genstandene..... Ja, det kunde næsten se ud som om det var det Langjern og Skær til den store Plov, der havde været væk saa længe.

Ufrivillig havde jeg været Aarsag til, at Walle's egen Plovskær til den nye Opbrydningsplov, der var af særligt fint staal, og saa skarp som en Kniv, efter godt et Aars Fraværelse, atter vendte tilbage paa en underlig maade. Naboens Karl, der skulde finde noget rigtig gammelt Ra-gelse at fylde i Sækken, havde faaet fat i disse Ting, der selvsagt allernødigtst skulde have været frem i Dagens Lys. Hvordan Affæren ordnedes de to Naboer imellem, kan jeg ikke huske, men antagelig har Walle, overlegen som han var, ladt som ingenting. Men Kræ Madsen's kunde siden ikke lide Walle Præst'gaard's Dreng, og i Sommerens løb, var det en stadig Kilde til Frygt for Drengen, at vore Gæs skulde faa for vane til, at gæste hans Korn-mark, der laa lige op til Ve-je, som dannede Skel mellem de to Gaardes Jorde.

12. Kapitel

Gæslingerne kommer i Marken

Hen sidst i April, da det sidste Kuld Gæslinger var blevet udruget, og store nok til at komme i Marken, begyndte saa mit hverv, at vogte disse sammen med de gamle, i et Vænge lidt nedenfor Gaarden, hvor der var en Vanddam og saftigt Græs. Den første Tid gik alt godt, der var rigeligt Græs, og de gamle Gæs rugede over Gæslingerne Timer i træk. Det kostede ikke saa lang Tid at faa fyldt Kroen. Men trak det op til Regnvej, skulde de i den første Tid i Hus, og fik saa Foder inde, men jeg fik Fridag og gik i Køkkenet hos Else, der gerne snakkede med mig.

Endnu mindes jeg hendes Venlighed, og hun har sikkert svaret til Prædikaten "Sognets bedste Madmoder". Walle derimod, kom jeg ikke saa godt ud af det med, skønt han sikkert var baade en god Mand og en human Husbond. Men jeg var jo først lige fyldt 7 Aar, og efterhaanden som Gæslingerne voksede til, og Græsset paa det Stykke der var overladt til deres Græsning gik ned, fristede de saftige Havre- og Bygmarker ved siden af stærkere og stærkere. Men Gæslingerne var jo endnu ikke istand til at flyve, og de gamle var af den Grund bunden til Pletten, og det var en let sag, at holde dem indenfor det tilladte Område. Hverken Faar eller Køer vilde røre Græsset senere hen paa Sommeren, hvorimod Hestene ikke tog sig af de tidligere Pensionærers Efterladenskaber.

Noget hen paa Sommeren, kom de ind i et Aflukke ved Gaarden, der var tæt afgrænset med Pilehække paa de tre Sider. Paa den fjerde Side var der en Vej, og op til Vejen, en langagtig kunstig Dam. Langs den modsatte Side, en Havremark, og her var der efterhaanden opstaaet et strategisk Punkt. Den gamle Gæsse havde regnet ud, at naar Hyrdedrengen var ved den ene Ende, var der Vej over Landjorden ved den anden Ende, og i Nødstilfælde kunde de bruge Vandvejen, men her havde jeg den Fordel, at jeg kunde hindre Landgangen, der dog altid foregik langsommere end paa Landjorden. Det hændte, omend ret sjældent, at Gæssene naaede at faa nippet hist og her i Udkanten.

Denne Havremark var imidlertid noget ganske særligt. Det var nemlig det første Stykke, hvor der var saaet Kløverfrø i for Sognets vedkommende, og det skulde derfor værnes, som naturlig var.

Dog en Gang maatte det gaa galt. Gæslingerne var nu næsten fuldvoksne, og havde allerede faaet stækket Vingerne sammen med de gamle, og var ude af stand til, at benytte Luftvejen. I de varme Julidage var Gæssene næsten ikke til at faa ind, - de vilde ikke op af Vandet, saa jeg maatte kaste Smaasten efter dem, og saa en Aften, var jeg saa uheldig at ramme en i Hovedet, saa den aldrig kom ud og svømme mere, og vi fik Suppe paa den Dagen efter.

Gæssene, saavel som Køer og Heste, var alletider inde i Middagsstunden fra kl. 12 til 2 fordi der paa den Tid skulde spises til Middag med paafølgende Middagssøvn. Dog var der fire, der meget sjældent fik nogen Middagssøvn. Det var Maren, der var Udepige, og skulde hjælpe Lena med Opvasken, og Bodil og jeg skulde lege. Vi var gerne ude i Laden og lege Skjul, og der var et utal af Skjulesteder i den store Lade. Eller vi gik udenfor, og samlede Snogeskind, som Storkeparret trak af Snogene, førend de overlod dem til de nu store Unger.

Jeg flettede Piskesnøre, og hun bandt dem i Haaret som Haarbaand, og havde mange Løjer med de ofte halvanden Alen lange Skind. Men da jeg aldrig naaede at faa Gæssene ind før længe efter Solnedgang, og maatte op allerede ved Solopgang tillige med de øvrige, saa blev det jo alt for lidt søvn, der blev til saadan en Hvalpet Dreng. Bodil kunde sagtens, for hun havde jo Frihed hele Tiden.

Det hændte saa en Dag som fortalt, en rigtig varm Dag. Bodil havde været nede med min Frokost, en Skaal Boghvedegrød og en Skaal Mælk, og var gaaet tilbage. Gæssene laa og dasede nok saa fredelige. Gasen plirede med Øjnene, som om den vilde tilkendegive, at den nød Tilværelsen uden Bagtanke. Jeg var dog næppe færdig med Frokosten, før jeg hørte Gæssene paa den anden Side af Dammen, lige parat til et Indfald i Havren. Jeg må have blundet lige et kort Øjeblik, men styrtede afsted, og gav mig slet ikke Tid til at løbe omkring Dammen, men satte lige ud midt over. Jeg vidste jo jeg kunde bunde. Da jeg var naaet ud i det dybeste Vand, saa jeg op imod Gaarden, og saa "Walle" med Kørepisken i Haanden, hjule afsted ned af Vejen. Skræk-slagen blev jeg staaende, og erindrer Gæssenes Stædighed med at forlade Dammen. Walle maatte selv se at faa Gæssene ud af Havren, hvad der dog først lykkedes, efter en rum Tids forløb for ham. Imidlertid kom Jacob kørende med et Læs Gødning, og kunde saa hurtigt overse Situationen. Den Ravage som Gæssene saavel som Walle havde foranstaltet med sine store Fødder og Gæssenes Flasken med Vingerne da de saa, at det ikke var den ubetydelige Vogter der var paa færde, var langt værre end alt tilsammen af de smaa Indhug der var sket tidligere.

Gæssene var imidlertid kommet om paa den rigtige Side, og Walle stod og ventede paa mig. Men jeg skulde nok holde mig paa min sikre Plads, og lidt efter gik han. Jeg hørte ikke den Gang nogen Bebrejdelse, med det kom en anden Gang

Det var henad Slutningen af Høsten. Det meste af Sæden var kørt Hjem. Kun paa Havrestykket, som havde været noget bagefter og Kløveren - der var groet godt til, skulde have mere Tid til at blive gennemvejret. Paa Bygstubbene ved Siden af, var Gæssene Anvist Opholds-plads, med det Formaal, at pille Aksene op, og fra allerførst af, gik det rigtig godt. Men det varede ikke længe, førend den Herlighed var forbi. Enten det nu var fordi den grønne Kløver der traadte frem mellem Stubbene, eller det var Mangel paa Bygaksene, ved jeg ikke. Men en skønne Dag, faldt Gæssene i

en bred Front an paa Havrenegene, der stod i Rækker langs Agrene. Jeg stod fuldstændig hjælpeløs. Fik jeg drevet Gæssene væk i den ene Ende, angreb de i den anden - en to - tre Stykker ned ved hver Sæt, hele Rækken igennem. Endelig saa jeg Walle ved den ene Ende, og med forenede Kræfter, fik vi endelig Gæssene samlet i en Flok. Men vred var han. Jeg tog mig til at løbe alt hvad jeg orkede, og jeg var virkelig i.....

Siderne 36 og 37 i det håndskrevne mangler

z<Side 38 - øverst:

- Broder Kristian, Peder fra Grimstrup Mølle, Anders og jeg som Rosinen i Pølseenden eller som Skolens Fuks!

!3. Kapitel

Det daglige liv i Skolen

Lærer Færck, som sikkert var et Menneske med rige Evner og god Forstand paa Børn, maa have haft et stort Arbejde, med at faa Undervisningen meddelt Børnene af saa forskellige Al-derstrin. Nogen lettelse var det vel, at Børnene som Regel havde lært Bogstaverne, og en Del var ogsaa saa fremmelige, at de til Nød kunde baade stave og lægge sammen, og skulde kunde den lille Tabel. Det var der nu ikke saa mange der naaede. Jeg var vist nok den eneste der kunde den, men til min store Skam, havde jeg snydt mig dertil. Jeg kendte ikke en Gang Tallene, Men min broder Kristian, havde jo gaaet i skole i 1½ Aar, og han havde lært den ved stadigvæk at læse højt. Han maatte bogstaveligt talt have alt Banket ind ved, itide og utide, at remse det op. For ham gik det ogsaa storartet, saalænge det gik i Rækkefølge, men hvis der skulde springes eller vendes om paa det, saa stod det hele fast, men saa hjalp jeg ham paa gled
Han kunde da blive helt ude af sig selv, og vilde slet ikke høre efter hvad jeg sagde, da jeg endnu slet ikke kendte Tallene, og kunde ikke forstaa, hvordan jeg kunde vide, at $7+8$ var det samme som $8+7$, naar jeg ikke havde læst det.

Jeg tror der var en Arv fra Fader, der var helt fæmomenal til at regne i Hovedet. Selv Udregning af en rund Brønds Kubikrum kunde han mestre i Hovedet, naar han fik opgivet eller selv tog Maalene, men stille det op paa et Stykke Papir eller paa Tavle, og saa forklare Maaden hvor-paa Resultatet fremkom, var ham helt umuligt. Paa samme Maade var det vel med mig. Min Hukommelse var god - alt for god - Det laa vel ogsaa deri, at jeg ikke opfattede det som nødvendigt at læse eller skrive, og var saaledes langt tilbage heri, og aldrig nogensinde faaet lært, at læse ordentlig Højtlesning. Det gik jo altid naar vi læste i Kor, men yderst slet, naar det forlangtes Solo.

Nu forstaaer jeg, at det ikke altid er saa stort et Gode, at have en God Hukommelse. Faren for at glemme, ligger nær.

Jeg fik dog lært at kende Tallenes Værdi til Husbehov, men med Skrivning var det som med Læsningen ret daarligt. Jeg kunde ikke faa Bogstaverne til at ligne Forskrifterne, og de havde en mærkelig Maade at stille sig paa. Den første Vinter naaede jeg ikke ret vidt. Kristian og Anders i Brikshus blev derimod altid rost, og jeg vilde jo saa gerne, men Griflen vilde slet ikke tage Hensyn til den gode Vilje med Hensyn til Bogstaverne.

Tallene derimod - med disse var det noget helt andet. Her var der intet i Vejen, og derfor fattede jeg en vis Forkærlighed for alletider, - naar jeg skulde skrive Bogstaver, at vende Tavlen om og skrive Tal, hvad der jo heller ikke hjalp til at faa Øvelsen i Bogstavernes Udformning paa den rette maade.

Vi havde imidlertid den anden Vinter, faaet en ny Lærer. Færck var i løbet af Sommeren udvandret til Staterne, hvad der paa den Tid var saa mange paa Egnen der gjorde, og vi fik en anden Lærer, - Poul Chr. Sørensen. Han boede i Barde, og var Brøndgraver og Tækkemand. Men han kunde lidt mere end sit Fadervor, blev der sagt om ham.

Han havde været paa Højskole i Hammerum et Par Vintre, og været Hjælpelærer i Vorgod og Frifelt, men søgte, og fik saa Plads som Vinterlærer i Grimstrup og Birkmose Skoler. Ved den Tid, blev det saa ordnet saadan, at de smaa skulde gaa 3 Dage om ugen i Sommertiden, me-dens de store var helt fritaget for Skolegang Sommeren igennem, og det blev indført, med Ek-samener to Gange Aarlig, Foraars og Efteraars saaledes, at den store Klasse kunde tjene hele Sommeren igennem, og derfor var det jo stort, naar Børnene i 10-Aars Alderen, kunde rykke op i denne Klasse.

Kristian rykkede saa op i denne Klasse allerede til Foraars Eksamenen, og kom til Merrild at tjene, medens jeg, som var i den lille Klasse, ikke kunde komme ud og tjene, fordi jeg skulde gaa i Skole 3 Gange om ugen, og saaledes ikke kunde være til ret megen Nytte som Hjorddreng.

Med hensyn til Lærerkrafter, blev det da ordnet saaledes, At Degnen der var Lærer ved Hovedskolen i Moesgaard Skole i Sommertiden, var Biskolelærer i Grimstrup Skole. Han var en lille Ilder Mand, men iøvrigt et sjældent godt begavet Menneske. Han havde saaledes været paa Handelshøjskole, og lært fremmed Sprog, og været Lærer heri. Han straffede ofte, men aldrig for haardt. Naar han syntes der var noget der skulde straffes, røg han ned fra Pulten, der stod paa en lille Forhøjning, og gav Paagældende et lille Rusk i Pandehaaret, og saa en lille tjat paa Kinden, der vel nok skulde mærke en Ørefigen. - Jeg fik nu aldrig at føle, om de var haarde eller svage, men drengene lo af dem, og regner derfor med, at de ikke har været forbundet med store Lidel-ser.

Imidlertid fik denne Reform en særlig Indflydelse paa mine Børneaar derved, at jeg nød-tvungen maatte blive hjemme og maatte saa hjælpe Moder med at passe de smaa. Ogsaa en an-den Ting bragte denne Ordning nemlig: - at de Børn der var optaget i den store Klasse, fik en Dags Skolepligt, medens den lille Klasse fik 2 Dages Skolegang Sommeren igennem, og saa om Vinteren, blev der ved Vinterlæreren holdt Skole, og saaledes kom Anders i Brikshus og jeg, til at følges ad alene, indtil vi i 10-Aars Alderen, kom over i den store Klasse.

14. Kapitel

Brikshus

Gaarden Brikshus, der en Fjerdingsvej Sydvest for vort Hjem, laa paa et højt Bakkeparti og synligt i vid Omkreds, og paa den omhandlende Tid, havde et Tilliggende af ca. 130 Tdr. Land Mark i Hede og Krat. Desuden et Englod i Tanderup Kær paa 6 Dages Slæt. Engstykket var langt borte, omkring 1½ Mil, saa Bjærgningen af Høet derudefra, var meget besværligt, men havde forøvrigt stor Værdi for Gaarden, da det virkede som en ekstra Tilførsel af et godt Foder, og derved gav mere Gødning til Marken omkring Gaarden.

Konen Christiane, var en Del yngre end hendes Mand, og var en dygtig Kvinde. Hun var ude fra Vesterheden, nærmere betegnet fra Nørre Omme, og Kresten Nielsen, Hendes Mand, var fra Amtrup i Snejbjerg. Han havde været gift en gang før, og havde tre Børn, 2 Dreng og 1 Pige. Han var en udpræget Type paa en sindig og stout Vestjyde, lidt over Middelhøjde med brede Skuldre, hvorpaa der sad et Ansigt, som jeg lignede med "Niels Ebbesen" lige undtaget Overskægget - det

manglede bare. Han havde derimod et temmeligt stort Hageskæg, der ligesom Haaret var blondt. Ansigtet var stærkt markeret, og domineredes af en kraftig Næse, og Munden havde et bestemt Drag, der, hvis ikke de dybe blaa Øjnes Mildhed havde været der, vilde have givet Ansigtet et haardt Præg, men nu kun virkede saadan, at alle kunde forstaa, at her var en Mand, med hvem det var godt at omgaaes til daglig.

Christiane, hans Kone, var tillige hans Broderdatter, var en lys og glad Kvinde. Hun og min Moder var hurtigt bleven gode Venner, og Venskabet varede for min Moders Vedkommende Livet ud. Christiane var omkring 14-15 Aar yngre end Kresten. Aldersforskellen mærkedes dog aldrig. Det var et dejligt Sted at komme.

15. Kapitel

Der brændes Sten

Jeg husker selv saa tydelig en Gang. Jeg maa have været omkring 8 Aar, og i Sommeren i Forvejen (1877), var der brændt Sten til bygning af nye Huse. En Begivenhed, som vi børn havde omfattet med mere end sædvanlig Interesse.

Murstenene skulde fremstilles paa Gaardens eget Omraade. Der blev derfor gravet en ca. $\frac{1}{2}$ Alen dyb Rundkreds ca. 10 Alen i Tværmaal. I Bunden blev der lagt en Bro af Kampe-sten som paa en Gaardsplads, og rundt langs Rundkredsens Kant blev opstillet udflækket store Sten, omtrentlig som Hullets Dybde, og i Midten blev der nedrammet en Pæl, hvortil en Stang, omtrentlig halv saa lang som Hullet var bredt, blev anbragt

Peder Chr. Jensen, der til Brug bar Navnet "Pæ' Kresten Hvas" var Teglbrænder og ledede Arbejdet. Umiddelbart ved Siden af den runde Grube hvori Leret skulde æltes, blev dette gravet op af en firkantet Grav. Her havde min Fader, og med Sønnen Niels til Hjælp det arbejde, at fylde æltegruben med Ler og Sand, samt holde Peder Christian ved lige med det færdige Ler. Han var Stenstryger, og stod ved et stort Bord med sin Form, hvori der kunde fremstilles 3 Sten ad Gangen, medens Kresten selv, med Hjælp fra Anders og mig, der bar Vand til - og fire Stude eller Ovnere, maatte sørge for Æltningen. Æltningen foregik paa den Maade, at Dyrene, i passende Afstand fra hinanden, blev bundet til Stangen, og saa travede rundt, indtil Leret havde faaet Æltning nok. Min Far skulde saa sørge for, at faa trillet Leret hen paa Strygebordet, og efterhaanden fyldte Niels nyt Ler i Gruben saadan, at denne næsten var fyldt, og en ny Æltningsproces kunde begynde. Naar de nystrøgne Sten saa var saa tørre, at de kunde holde til at sættes ovenpaa hinanden, blev de stablet op et Stykke fra Pladsen, og dækket med Lyng eller Hedetørv. I løbet af Sommeren var det saa med enkelte Afbrydelser, dels paa Grund af uopsættelige Arbejder i Marken og ved Indbjærgningen af Høet fra Engen ved Tanderupkjær, naaet at faa tilendebragt Strygningen, inden Høsten begyndte.

Efter Høsten, indtraf saa det allermest spændende. Saa skulde Stenene brændes færdige. Imidlertid havde Peder Kresten medens Høsten stod paa, sammen med min Far, faaet indrettet Ovn. Denne blev bygget op i det firkantede Hul, hvorfra Leret var taget, ved at den til den ene Side blev udvidet noget, og saa gravet af, skraat op til Overkanten. Der blev saa af de raa Sten bygget en Mur op med fire Indfyringshuller...

Siderne 43 og 44 i det håndskrevne mangler

---- Par med sig. Vi havde altsaa kuns to Stykker at begynde med, men allerede det næste Aar var de bleven til seks, og ved det tredie Aar til 12, hvoraf der saa blev slagtet fire om Efteraaret.

Med denne Slagtning blev saa Vinterarbejdet indledet. Allerførst havde Faarene, der var udtaget til Slagtning, en 6 Ugerstid før, været taget hjem, og blev hjemmefodret med Kartoffler og Byggrutning (Bygskraa) og Hø. De var saaledes bleven godt i Huld, hvad der især var nød-vendigt for Talgens Skyld, som ogsaa Kødet vandt i Værði. Talgen skulde for Størstedelen benyttes til Lystemning. I dette Arbejde maatte de tre største Børn deltage. Selve Støbningen foretoges paa forskellige Maader. Lysene der skulde være til Højtidsbrug - og naar der kom Fremmede, blev støbt i Blikforme, der var delt i en Under- og Overpart. Underparten blev lagt over et Fad, og forsynet med en Tande af Bomulds eller Hørgarn i passende Tykkelse, der først blev dyppet i varmt Talg, som saa, naar det var stivnet saa meget, at det kunde ligge ret ud i Midten af Formen, blev Overparten lagt ovenpaa Formen og rejst op. Den varme Talg blev hældt ned fra ovenaf, indtil det løb udaf et lille Hul, der var lige nedenfor en lille Tragtfornet Paafyldningstud. Mor havde saadanne fire Forme, og foretog selv Paafyldningen, mens vi tre Drengene, Kristian, Jens og mig, lavede Lysgarnstanderne, og lagde disse tilrette i Formene.

Formene skulde saa ligge indtil, de efter at være dyppet i koldt Vand, og Talgen var helt stivnet, og de færdige Lys kunde tages ud, og i denne tid, var vi saa i Færd med at fabrikere Lys til Hverdagsbrug, og dette foregik paa en langt mindre omstændig Maade. Hertil Anvendtes en Kærnebeholder fyldt med kogende Vand og Talg. Talgen flød ovenpaa, og der Anvendtes en noget tyndere Tander, der dyppedes ned i den varme Talg, og efter den første Neddypning, hængtes de over et Kar for at dryppe af. Paa Karret var der lagt Kæppe over, saa mange der kunde blive plads til, og igennem Tanden var der trukken en Pilevolle, der kunde naa fra Kæp til Kæp, der saa kunde hænge, indtil en ny Dypning kunde foretages. I disse Tider maatte der i vi-dest muligt Omfang spares paa Belysningsmidlerne. Petroleum (eller Stenolie), var ikke almindeligt kendt den Gang.

16. Kapitel

Bearbejdning af Ulden

Naar saa Slagtningen var overstaaet for Faarenes vedkommende, var der et lille Pusterum, inden Grisen skulde slagtes, og der blev saa smaat begyndt paa Bearbejdning af Ulden. Hele Beholdningen, der var vel omkring 16 Lispund (48 Halvkilo) fik først en Gennemkærtning, for hele Beholdningens Vedkommende, i større flade Pøller, og derefter plukket fra hinanden igen, og puttet i Poser for at gemmes hen til den endelige Tilvirkning i Garn. Ulden af de sorte Faar blev omhyggeligt behandlet for sig selv, og blev for det meste, iblandet hvid Uld, anvendt til Vævning af Tøj til Hverdagsklæder, medens Tøjet til Stadsklæderne, fremstilledes af hvid Uld og af den bedste. Det blev efter Vævningen sendt til Farvning - Stampning og overskæring paa Stampmøllen. Det kunde ikke fremstilles som Husflid, det skulde nemlig være blaat, indigoblaa, og Luven skulde ligge glat og med Luven i samme Retning. Var saa Tøjet fremstillet af fin og blød Uld, og Garnet spundet af en dygtig Spinderske, og vævet af en - do - Væverske, kunde der ogsaa fremstilles et Stykke Tøj, enhver kunde bruge, baade i Sorg og Glæde. Min Far havde faaet et saadant Sæt Tøj til sit Bryllup. Han havde det endnu. Da jeg godt 20 Aar efter rejste hjemmefra.

Den Uld, der derimod skulde anvendes til til Strikning, saavel til Hjemmebrug, eller som Salgsvarer til Hosekræmmerne, - der saa især vidresolgte Varene paa Øerne eller i Østeregnet, hvor man paa den Tid, ikke havde Tid til saadan noget, var af en daarligere Kvalitet, og skulde den

færdigstrikkede Vare farves, var det alletider med de forskellige farver, der kunde benyttes af Husmødrene selv, eller af særlige Kvinder, der var drevne med Kunsten. Min Mor var saaledes meget erfaren i Farveriets Mysterier, og farvede for mange andre, som ikke mente sig kyndelige nok dertil, eller - maaske ogsaa af den Grund, at de nødtigt gik til det ubehagelige Arbejde.

Nok om det, - hun søgtes af mange, og tjenstvillig som hun var, tog hun derimod, og nød da ogsaa en fortjent Anseelse som Farverske, og fik da i det mindste, Farvepulverne betalte, eller Gentjenester paa anden Maade.

17. Kapitel

Slagtning af Julegrisen

Henimod Jul skulde Grisen slagtes. Dagen oprandt og var da forud aftalt, enten med Poul Raabjerg eller "Pæ' Christian" der begge var fuldt optaget med, at gaa fra Sted til Sted, for at stikke Grisen eller Grisene paa den Tid. Min Far kunde nok gjøre det, og blev ogsaa tilkaldt flere Steder. Det var ham derimod en Umulighed nogensinde at stikke vor egen.

Grisen - hvis Liv det gjalt, var købt, da den var omkring fire Uger gammel først paa Sommeren, og fik fra den var lille, al den skummede Mælk, der kunde undværes fra Husholdningen, lige som al Affaldet, men det blev nu ikke saa meget, da der maatte herske den største Sparsommelighed med alt muligt spiseligt. Og det varede heller ikke saa længe, før det ophørte med dette Slaraffenliv. Lidt efter lidt blev dens Foder forringet, mens Appetitten tog til, og vi Børn blev derfor sendt ud i Kartoffelagrene, for at plukke Melde og andet Ukrudt som den saa, efterhaanden som Sommeren skred frem og den voksede til, krævede større og større Mængder af. 5-6 Uger før den skulde miste Livet, fik den derimod Lov til, at æde al den Byggruning og kogte Kartoffler som den kunde overkomme, og den nød rigtig Tilværelsen.

Men alt faar jo en ende, og for Basses blev det en brat. Pæ' Christian mødte en tidlig Morgen, imens vi Børn endnu sov, men blev vækket ved Basses gennemtrængende Hvin. Vi vidste jo godt hvad der skulde ske, og krøb ængstelige sammen under Dynen, indtil der indtraf en ilde-varslende Stilhed, og vi ikke længere kunde holde Spændingen ud. Vi tre største laa sammen i den ene af de to store Senge, Andreas og Anton, der var henholdsvis 4 og 2 Aar, laa i en Slag-bænk, maatte nu op og have Klæderne paa i en Hast - igennem Køkkenet og ud i Loen, og stillede os op, og saa ud af den øverste Halvdør. Ude på Gaardspladsen var det store Kar, der brugtes til at vaske Faarene i, forinden de blev klippede Foraar og Efteraar, var Loftsstigen anbragt, og til denne var Basses Bagben surret fast med den største Omhyggelighed.

Pæ' Christian og Far havde hver en bred Jernskraber, og skrubbede ivrigt frem og tilbage paa hver Side af Grisen, mens Mor øste skoldende hed Vand over den. Det var den allersidste Akt der foregik, inden saa begge Mændene tog fat i hver sin Ende af Stigen, og stillede den skraat opad imod Muren. Mor kom farende ind ad Døren, hvor vi hidtil havde staaet som inte-resserede, men meget sørgmodige Tilskuere, løb ind i Køkkenet, og kom tilbage med et trug, og i Forbifarten sagde hun: "Gaa nu ind til lille Anton, han græder jo". Jens spurgte Mor ad, hvad der var i vejen med Basse? - den gryntede jo slet ikke mere. Han havde nemlig gennem hele Samværet med Basse, paa dens forskellige Stadier, søgt at efterligne de forskellige Sindsstemninger den alletider gav udtryk for, i de forskellige Tonearter, om man saa maa sige.

Som helt lille, en sørgmodig Piben, der lidt ældre, i skarpe skærende Hvin, senere i stærke krævende Hyl, for hen imod Slutningen, kun at udtrykke en tilfreds Grynten. Jens havde da været saa helt betaget ved Lyden af de angst- og kvalfyldte Skrig han havde hørt. Og vilde ikke tro de stammede fra hans kære Basse, som blot Dagen i forvejen, havde været saa tilfreds, selv-om den af

praktiske Grunde, slet intet Foder havde faaet. Han maatte derfor, inden han adlød Mors Paabud om at gaa ind, have undersøgt, om Basse ikke nok endnu var i bedste velgaaende. men nej, der var ingen Basse i Grisehuset! Hvad Vægt Basse havde naaet, husker jeg ikke, men den maa nok have ligget paa omkring 200 pund i gamle Vægtenheder.

Imidlertid var første Akt afsluttet. Vor aflivedes Vens korte Tilværelse var nu havnet paa den skraatstillede Stige. "Pæ' Christian" og Far, kom ind og satte sig til bordet, og de foreløbige Anstrengelser maatte belønnes med en Hjertestyrkning. Vi Børn havde faaet et Fad Mælk og Brød, og Mor gik frem og tilbage og vartede dem op. Vi skævede langeligt efter de lækre Mellemmadder, der efterhaanden gled ned, efterfulgt af forskellige Dramme.

Far taalte kun lidt inden han blev saa snaksom, og skulle diskutere om alt muligt og "Pæ' Christian", der var noget ældre end Far, og kom meget ud, havde et Utal af Historier, ikke alle-tider lige sobre at fortælle. Han var en meget stærk Mand. Kun lidt over Middelhøjde naar han stod oprejst, men sad han ned og rettede sig op i siddende Stilling, var han næsten hele Hovedet højere end Far. De uhyre brede Skuldre havde en vis tilbøjelighed til at falde forover naar han gik. Armene spændte rigelig en Favn = ca. 187 cm. Benene derimod, - hvor de var, var ikke saa let at bedømme. De lignede allermest et Par Stavtræer, som brugtes i Studenes Træktøj; de buede maaske en kende mere udad. Han kunde taale en utroelig Mængde Snapse, og var ikke fornøjet med det lille Brændevinsglas vi havde, og maalte Drammene ud i en Skaal i stedet for. Efterhaanden som Davren saa skred frem, og Brændevinsdunken blev lettere i den bagerste Ende, og Fars lille Glas og "Pæ' Christians" store Skaal, var gledet ned bag Vesten, blev Far mere og mere højrrøstet, mens "Pæ' Christian" blev mere og mere tavs og sindigere i sine Bevægelser.

Da Frokosten var forbi var Far bleven noget stumlende, men ikke mere, end han med nogenlunde Sikkerhed kunde bevæge sig over Gulvet, mens "Pæ' Christian" sikkert og støt gik hen til Dragkisten, hvor Fars Tobakskasse stod. Tobakskassen var en poleret Egetræskasse med 2 Rum i, beregnet til Røgtobak i den ene og til Skraatobak i det andet. "Færks (Færchs) Kardusskraa fra Holstebro". Far røg næsten aldrig, men brugte gerne Pibeudkrasning for at døje paa Skraatobakken. I Canseliraad Krarup paa Skibbildgaard, havde han saaledes en forstaaende Leverandør. Han røg nemlig meget, - den eneste daarlige Vane han havde, og den, sagde han, - var egentlig det eneste Universitetet havde skænket ham. - Naa Krarup gemmes til en anden Gang.

Da "Pæ' Christian" naaede hen til Dragkisten, tog han Tobakskassen, kikkede i Rummet med det ublandede Skraatobak, skubbede det forskydelige Laag tilbage fra Rummet med Ud-krasning, tog en solid Haandfuld, vendte sig halvt mod Væggen, hvor Fars Pibe hængte, og undersøgte om der mulig skulde være Sovs i Svampedaasen. Han rystede paa Hovedet, og begyndte resigneret at putte Udkrasning i Munden, indtil der ikke var mere Plads. Saa fik det hele en grundig Sammenpresning med de kraftige gulebrune Tænder indtil, der ikke kunde stoppes mere ind i den ene Kind. Lidt efter var der dannet fire sorte Streger nedad Hagen. Der stod tydeligt elleve Hundrede og elleve.

Saa kom Mor ind i Stuen, og "Pæ' Christian" sagde: "Nu ska' Du ha' Tak fo' Dover, Ellen Mari, aa no errit ves bes't, Niels, te' vi tow kommer ud og gjør' vos færre mæ æ' Gri's"

Imidlertid var Petersine, vor nærmeste Nabokone imod Syd i en god Fjerdingsvej Afstand kommen, og skulde sammen med den ældste Datter fra Brikshus, hjælpe Mor med at faa Indmaden lavet istand. Dette var en ret omstændig Proces.

"Pæ' Christian" foretog Udtagningen af Indmaden. Grisen, der hængte nedad med Hovedet, fik nu med en meget skarp Kniv, en Overfladig Ridse fra Halen og lige til det gabende Stik-saar i Halsen, hvor Føderøret tillige med Luftrøret blev halet frem og skaaret løse. Føderøret blev ombunden med med Sejlgarn. Saa tog "Pæ' Christian" en temmelig bred Kniv imellem Pege- og Langfingeren, saaledes at Spidsen knap naaede Enden af Fingrene, og førte den ind lige bag ved Brystbenet, med Ryggen vendt ind imod Indvoldene, - og skar opad indtil Tarmaabningen, der ligeledes blev Skaaren fri, og saa kunne Mor tage imod Tarmene og Maven i sit Trug. Flommen

blev draget frem, og i hver sin Halvdel bredt ud uden paa Kroppen, og to korte Pinde anbragt paa tværs, saaledes at Afsvalingen hurtig kunde ske, og der blev bedre Plads, til at faa taget det øv-rige Indmad ud.

Blodet blev jo omhyggeligt opsamlet da Grisen blev stukken, mens Mor stadig rørte rundt i Spanden, og satte lunken Vand og hele Byggryn til saadan, at det - da Blodet holdt op med at flyde, dannede ligesom en tyk Vælling, og som hele Tiden, inden det skulde bruges, jævnlig fik en Oprøring, og det blev betroet mig at passe denne.

Kvindfolkene var imidlertid beskæftiget med at rense Tarmene, hvad der skulde gøres meget omhyggeligt, og det foregik paa følgende Maade: Efter at Mave og Tarmene var redte ud, blev der paa forskellige Steder foretaget dobbelte Ombindinger, efter at Indholdet var presset til-bage paa et Stykke, og der klippedes saa over, eftersom Tarmene var tykke eller tynde, og skulde bruges til Sortepølser, Medister- eller Leverpølser. Maven og de tykkeste Tarme skulde bruges til Sortepølser, men det kneb ret ofte med, at de slog til. Hændte dette, saa kunde den øvrige Masse anvendes til Blodpandekager. Disse Blodpandekager, var tit det første der blev spist af Grisen, ihvertfald da i vores Hjem. Jeg har nok hørt Farsagn om en Kone, der serverede Bug-flæsk til den obligate Davre, endnu medens den slagtede Gris hængte til Afkøling.

Tarmene skuldes vendes for at blive rensede, og dette foregik paa denne Maade: - at der blev lavet ligesom et Opslag, hvori der blev hældt Vand ned i. Vandets Vægt hjalp saa til med at krænge Tarmen tilbage og Indholdet tørt ud. Naar denne Krængning var tilendebragt, blev de skyllet i mange Hold Vand,- taget op og skrabet med Knive, og endelig til sidst, trukken igen-nem en Klemme, der var fremstillet af marvflækket Pilekvist med skarpe Kanter, som saa tog de sidste Rester af Slimhinden bort

Nu skulde Pølserne saa stoppes, og til dette brug havde man forskellige store Hornringe. Ringe der simpelthen var oversavede Ko- eller Studehorn. Blodpølserne var de første der toges fat paa. Her havde Mor saa, mens de andre to Kvinder rensede Tarmene, lavet Blodet til.

Kristian snittede nogle Flæskestumper, der var skaaret fra hist og her, navnlig fra Halsen om-kring Stiksaaret, og andre Steder, hvor et lille Snit kunde tages af Hensyn til Stykkets Form, i smaa firkantede Terninger, og jeg blev sat til at støde Krydderier, - Urtesager, som vi ved en fælles Betegnelse, kaldte samtlige Sorter, især Allehaande, Nellikker, Peber og Kanel, der i hel Tilstand var købt hos Peder Grimstrup, som havde en Høkerhandel, i en Stue hos sin Broder, Søren Grimstrup, til brug ved Pølsemageriet.

Nu blev saa Bloddejen tilsat de skaarne Flæsketerninger, Salt og passende Mængder af de stødte Ingredienser af Krydderierne, fyldt i Pølsekindet, syet for Aabningen og kogte. Disse sorte Pølser var og blev, alletider Slagtningens Klou, og bare et lille Fejlgreb, kunde vælte alle Anstrengelser. Tænk blot, hvis Rensningen af Pølsekindene var udført med ingen Paapasselighed, hvad dette kunde volde af Kvaler for Husmoderen, selv om hun slet ikke havde udført Arbejdet.

Medisterpølserne, Rullepølserne og de øvrige Sorter, var ikke nær saa komplicerede. Det var nærmest Afpasningen af Tilsætningen af de forskellig Krydderier det gjalt om, og at der af Timian, ikke blev sat for meget eller for lidt til, i Forhold til de øvrige Urtesager. Timian, Salvie og Isop voksede jo i Haven, og var saa rart billige og kunde, forklarligt nok, friste til noget rige-ligt Anvendelse paa Bekostning af de købte, der tit kostede et Par Snese Æg. Det grove Salt til Hensætningen, kostede ikke ret meget. Jeg tror at det dengang kostede 3 Skilling Pundet eller 6 øre. 1 Snese Æg, 12 Skilling, medens 1 Lod Allehaande kostede 6 Skilling, Peber 4 Skilling, Nel-likker 5 og Kanelbark 4 Skilling. - Naa, det var heller tit rede Penge brugtes. Vi Børn, der var store nok dertil, maatte gøre Nytte og gaa til Haande, snart her og snart der - passe de smaa saa godt som muligt.

Der herskede Travlhed, og vel ogsaa en Del Nervøsitet. Klang fra Morteren, hvor Krydde-riet stødtes, - fra Petersine's Hakkebrædt, hvor Pølsemeden findeltes. Den Gang kendtes Kød-maskinen ikke. - Mor rumsterede i Køkkenet, hvor et vældigt Tørvebaal blussede paa Fyrstedet, som var

muret op over en Bageovn, hvori der kunde bages 8 Rugbrød paa 12 pund. Gryderne, hvori Kogningen skete, stod paa Jern-Trefødder, og med en Ildklemme, flyttedes de brændende eller glødende Tørvestykker rundt, og friske Stykker blev lagt paa, alt under Hensyn til den stør-ste Nyttevirkning. Røgen drev i tykke Hvirvler, op i den aabne Skorsten, og forsvandt ud i Æte-ren. Det kunde jo ogsaa hænde, at der kom et Vindstød, der drev Røgen tilbage, og da kunde det ikke undgaaes, at den sure Tørverøg trængte ud i Køkkenet, og fyldte dette med Røg, saa Mor et øjeblik maatte ud af det lille Bryggers, der laa mellem Køkkenet og Stuen, indtil Røgen atter kunde slippe op gennem Skorstenen.

Hen imod Aften var Kroppen afsvalet, og blev hentet ind i Stuen og parteret. Hovedet blev skaaret af med et Rundsnit, lige bag ved Nakkehvirvlen - ikke som nu - lige bag ved Ørene og hvor det meste af Kinderne følger med. Tæerne, helt oppe ved Haserne og to lange Snit ned langs begge Sider af Rygbenene. Begge Bove og Skinken. Siderne blev delt i to Stykker, og Bugflæsket blev skaaret fra; dette skulde tillige med Hovedet koges til Sylte.

Kødet af det tidligere slagtede Faar, blev nu taget op af Saltkarret, og hængt op i en Røg-kiste der var indbygget i Skorstenen. Karret blev skoldet ud, og saa blev Flæsket lagt ned i rige-lig Salt og drysset med Salpeter, og stillet ind i Spisekammeret, hvor det fik Lov til at staa urørt, indtil det hen paa Foraaret blev taget op, og hængt op i den førnævnte Røgkasse.

Plukfedtet og Flommen blev kogt af og hældt op i en Krukke. Under Afsmeltningen blev der tilsat Krydderier, et Par raa Kartoffler, et Par Rugbrøds Endeskiver, og en lille Timiansvisk - og tro mig, aldrig har jeg nydt Fedt og Brød med den Nydelse, som det paa denne Maade afsmeltede Fedt gav. Vi Børn havde fortrinsvis Ret til Endeskiverne og Kartofflerne, der blev brugt under Afsmeltningen. Det var den rene Lækkerbidsken.

Og saa skulde der ved første Lejlighed afholdes et Pølsegilde. Hertil skulde de, der havde været med til Slagteriet, naturligvis indbydes. Kresten, Christiane og Marianne fra Brikshus, "Pæ" Christian", Petersine, hendes Mand - gamle Nikolaj - og Datteren Maren, der var et Aar ældre end mig, og et Aar yngre end Kristian. Nu var der imidlertid saa mange, at der ikke var Plads ved Bordet i Stuen for andre end de Voksne, Børnene maatte derfor anbringes i Sovekammeret. Gildet blev holdt en Aften kort efter. Der blev stegt Medisterpølse og et Stykke Ribbenssteg, Kartoffler og Dyppele. Ribbensstegen var skaaret til i Skiver, saaledes at hver Skive havde et Ben og stegt i en Stegepande, og denne kom lige fra Ilden og ind paa Bordet. Dug til Dækning af Bordet var ukendt, og Gaffler og Skeer var hovedsagelig de eneste Spiseredskaber der anvendtes. Det kunde endda ogsaa være det samme. Kartofflerne kom ind med Skindet paa, og det enhvers egen Sag, at pille til eget Forbrug. De pillede Kartoffler hobes op i en Dynge, og Skindet i en anden. Et Arbejde der betragtedes som Forberedelse til Maaltidet, og var tilendebragt inden. det stegte og Dyppele kom paa Bordet. Dyppele i to Lerskaale, og en Skive Rugbrød som Tallerken for Flæsket. Kartofflerne blev taget op med Gafflerne og dypet i den nærmeste Skaal. Ribbensstegen blev ogsaa taget af Panden med Gafflen, men blev saa taget ved den lille Stump Ben med Fingrene og lagt, efter hver Bid, paa Brødskiven.

Den Form for Spisning, selv den med Nutidssyn paa Fællesspisning, vilde blive kaldt for primitiv. Den var baade æstetisk og hygienisk set, meget noblere end Nutidens, hvor Deltagerne, i de fleste tilfælde, skal sidde med baade Kniv og Gaffel, hvad især naar Pladsen er kneben, bevirker, at kun de mest griske faar noget at spise, og det er rent galt, hvis blot halvdelen af deltagerne hører til disse. Her skal nemlig begge Hænder bruges samtidig, og Albuerne kan ikke holdes ind til Kroppen, men maa bredes ud til Siderne, for at fiske Maden op paa Gafflen i venstre Haand, ved hjælp af Kniven i den højre, og ofte skal saa begge Dele, baade Gaffel og Kniv, følges ad helt til Munden.- Naa - men dengang havde Folk jo endnu Tænder der kunde skære, helt op i Alderdommen, og den uhyggelige og irriterende Lyd af skærende og skrabende Knive imod Porcelænet, hørtes da i det mindste ikke. Heller ikke kunde saadan noget som Smasken, Ræbning eller Slubring taales. Enkelte Steder var der, hvor der ved særlige højtidelige Lejligheder, brugtes

baade dybe og flade Tallerkner. Hovedsagen var dog den, at Maden var veltillavet, og Appetitten manglede sjældent.

Jeg har været paa mange Egne her i Landet, men ingen Steder truffen finere Kultur med Hensyn til Respekten for Mad, og saa udpræget Nøjeregning med, at der intet gik tilspilde, enten ved Skødeløshed med det, eller paa Grund af Kræsenhed. Hvis Mor f.ex. saa, at en eller anden af os, havde stukket en Brødskorpe tilside, kune hun udbryde: "Hvad er dog dette her for noget? - Husk paa, det er dog Guds Gaver, og den dag kunde komme, at I vilde være glade for at have en saadan Bid Brød".

Far havde et andet Mundheld. Det drejede sig om, at spille Tobak eller Brændevin. Det var da det værste af alt, fordi det hverken kunde komme Markens Dyr eller Himmelens Fugle tilgode. Helt Ret havde han nu ikke; jeg har nemlig set Tilfælde af, at Heste kunde blive yderst taknemmelige for en Skraa, og at Gæs har beruset sig i spildt Bajerskøl.

En anden Ting vi ogsaa blev indprentet var dette, at den der tog først, aldrig maatte tage det største Stykke. Noget, der vilde forhindre det ubehagelig der er i, at de, der til sidst bliver budt, enten faar de daarligste og mindste Stykker - eller slet intet.

Slagtningen var nu for det væsentligste overstaaet. Tilbage stod blot Kogning af Sylte og Finker, der efter Kogningen blev lagt i Lage og gemt i hver sin Lerkrukke indtil Jul. To store Saltkar var fyldte, og stod henstillede i Sovekammeret, og skulde vare til næste Efteraar. Paa de større Gaarde, kunde der dog ske dette, at en Ko eller Stud blev slagtet. Sjældent hændte det derimod, at Spædekalve blev slagtet. Tyrekalvene skulde leve for at forvandles til Stude, og blev i dette Øjemed, et Par maaneder efter Fødslen, kastrede. Kviekalvene for at give ny Be-stand til Kohold, og baade Køer og Stude blev, naar de ikke længere var tjenlige til deres For-maal, trukken til Marked og solgte, for at vandre til Markengene, og tilsidst, at gaa al Kødets Gang, enten i Skib til England, eller længere Syd paa til Hamburg eller Kiel. Saa, hvis der blev slagtet et Stykke Hornkvæg, var det kun naar der var noget galt ved det. Heste-kød var derimod almindeligt anset for uegnet til Menneskeføde paa den Tid, indtil en Slagter Zacko i Herning noget efter, begyndte at faa Folks Indstilling paa dette Omraade ændret.

18. Kapitel

Juletiden

Nu da Tiden nærmede sig Jul, maatte der ogsaa tages fat paa Brygning og Bagning, og her gjalt det jo om, at faa saa rigelig af al Ting, at der ikke behøvedes at tage fat paa dette, i den Tid Julen varede. Endnu kendtes Juletræer ikke. Der havde jo nok paa Møltrup været afholdt Jule-træer, men det var jo den Gang en ren Umulighed at faa fremskaffet Grantræer til dette Brug; saadanne fandtes i vid Omkreds ikke, andre Steder end i Møltrup og Vildbjerg Præstegaards Haver. Selvom ogsaa Hedeselskabet, for et Par Aar siden, været der paa Egnen, navnlig for at undersøge, om der kunde findes Mergel. Dette var der allerede for en Del Aar siden forinden, fundet ved Brikshus, og derefter fundet lidt Nordøst for vort Hjem i Skibbildgaards Hede. Ved samme Lejlighed, var der ogsaa slaaet til Lyd for Beplantning af Naaetræer, og en af Mændene, Peder Meldgaard i Skibbild, havde taget Tanken op, og ved sin Gaard anlagt en Have med Hegn af Bjergfyr yderst, og indenfor et Læbælte af Graner som voksede rask til.

Der var saaledes ikke noget af den Slags Ting der kunde tage Tid, medens Bagningen af Grovbrød, Sigtebrød, Hvedebrød og Juleknas - det sidste i et Utal af Variationer, og her skulde Husmoderens Dygtighed og Kunnen, hitte paa nye, saavel som tidligere kendte Maader og For-mer, staa sin Prøve. Men først og fremmest maatte Skammen ved at løbe læns, undgaaes.

Far, der ellers tærskede paa Brikshus om Dagen, havde maatte tage Aftenen til hjælp, og ved en Stump Tællelys, anbragt i en Lygte, og tændtes ved en Lyspind der altid laa paa Arnen, hvor der stadig laa en Del Tørvegløder, dækket med Aske. Herfra lød saa de dumpe Slag fra Plejlen imod Rugnegene paa Logulvet, der, naar det var rent og bestod af stampet Ler, laa hen som en Spejlblank Flade, og hvorpaa ingen maatte træde, uden at have særlige Træsko paa, og helst Træsko med flade Bunde, og heller ikke Fader selv benyttede andet end et Par gamle, fladbundede Træskoer med gule Krammer.

Vi Børn var beskæftiget med at skære Pebernøder ud af lange tynde Dejruller, og sætte de afskaarne Pebernødder paa Plade, mens Mor ved et andet Bord, lavede Smaakager og Kringler Samtidig med Tærskningen i Loen, maatte Far passe Ovnens med Fyringen, indtil denne blev tilstrækkelig ophedet til Bagningen. Ogsaa dette Arbejde fordrede speciel Kendskab, for at faa den varmet ens over det hele, saa den ikke brændte Brødet paa den ene Side, og lod det mindre godt bagte være. Naar saa Brødet som hele eller som fint Brød var sat paa Pladen, blev det sat i Ovnens, og derefter blev Ovnmundingen lukket med vaade Tørv indtil Bagningen var færdig. Jeg forstaaer ikke endnu, hvordan det lod sig gøre, at foretage denne yderst brandfarlige Opfyring, med den knastørre Lyng, der havde været bjerget fra Sommertiden, og sat under Tag paa Faarestiens Loft, bundet i Knipper med Halmbaand, og som i rigelige Mængder, var stablet op under Køkkenbordet og paa Køkkenets Murstensgulv, uden at der gik Ild deri, eller Gni-sterne, der gennem to Huller, et i hvert Hjørne af Ovnloftet, i et Par stride Strømme, trak op gennem Skorstenen, ikke antændte Taget, der jo bestod af saavel Lyng og Halm. Vel var Taget Vinteren igennem fugtigt, og dette kan jo have været Aarsagen til, at Gnisterne ikke fængede.

Jeg oplevede i det mindste kun tre - fire Husbrande, inden jeg i 18 Aars Alderen drog Hjemmefra. Deraf det ene ved Lynnedslag, det andet ved Gnister fra en Smedie, og det tredje ved, at Pigen havde bragt varm Aske ud paa Møddingen. En dyb Rædsel for Ildebrand laa der i Blodet, og der skulde ikke saa forfærdelig stor Fantasi til, at udmale Følgerne deraf. Alle pas-sede paa. Tændstikkerne, eller Svovlstikker, var ikke tilgængelige for Børn, og blev meget sjældent benyttet. Hjemme stod Pakken paa en Hylde over Døren mellem Sovekammeret og Stuen, og højt oppe. I Nærheden af Loftet paa den hvidkalkede Væg, var der anbragt en lille Jernbeholder paa en Jernplade, hvor der langs Siderne og den nederste Ende, var en ombøjjet Kant, hvori der sad en Strygeflade. Ret overflødigt, da Svovlstikkerne alle vegne kunde tændes, ved at stryges paa en Væg, en Bordplade - ja, endog paa en stram Buksebag. Den kunde tændes i begge Ender. Der maatte jo passes paa, for faa havde gjort sig bekendte med Assurering af Møbler og Løsøre, og kunde dér, have faaet de moderne Kreditkasselaan, og faaet Bygningerne assurede imod Ildsvaade. Storm- og Haglskadeforsikringer var mere almindelige, muligvis ogsaa stærkere paakrævet. Stormvejret efterlod sig ofte drastige Spor paa Egnen, der næsten var helt blottet for Trævækst. Gaarde og Huse stod frit for alle Vinde paa ganske faa Undtagelser nær, og Vindens, især Vestenvindens Magt var uhyggelig. En-længede Huse, laa derfor med Gavlene Vest - Øst, og klarede sig bedre end to - tre og fire- længede, hvor Vinden ret ofte kunde komme paa Bredside, og der fik en stor Angrebsflade at virke paa.

Denne Jul husker jeg rigtigt. Lige fra først i November havde der hersket Vindstille, saa-dan at Vildbjerg Vindmølle, Tørring og Snebjerg Sogns to Vindmøller, slet ikke kunde hjælpe til, med det for Aarstiden saa stærkt forøgede Krav til Maling - Pilning og Stødning, med Hen-blik paa Julebagningen. I Grimstrup, Sinding og Nybro Vandmøller, blev det kategorisk nægtet, at modtage Korn til Formaling fra andre, end deres faste kunder.

Far havde gerne hjulpen til paa Vildbjerg Mølle, da han fra Sinding Mølle, hvor han et Par Aar havde tjent som Karl, og der ogsaa hjulpen til paa Møllen i travle Tider, især omkring Jule-tiden. Paa alle Vindmøllerne, var der saaledes hobet Rug til Grov- og Sigtemel op i store Mængder, og Far var tilsagt til at møde paa Vildbjerg Mølle, saasnart der kom Vind. Vinden kom, og med denne det første stærke Snefald. Om Aftenen forud, havde Kresten Thommasen i Østerhoved, været her med Bud, og tilbød, at tage vort Møllekorn med, hvis blot Far kunde faa det derover. Han fik saa tidlig Morgen, de to halve tønner Rug, en halv Tønne til Grovbrød, og en anden halv Tønne til Sigtning til Sigtebrød, læsset paa Trillebøren, og afsted over Heden til Østerhoved, og kørte saa med til Møllen. Vinden, en haard og Skarp Nordvestenvind med jævn-lige Snebyger, holdt sig i en 14 Dagestid. Møllen gik Dag og Nat for det størst mulige Sejl-pres, og efterhaanden tømtes der ud i det ophobede Sæd, som nu maatte hendtes fra Møllen med Slæ-de, da det blev umuligt at komme frem med Vogn. Vort Mel var færdigt; men endnu ventedes der nogle Efternølere, saa Far kunde ikke slippe, til at faa hentet Trillebøren, der var bleven staaende i Østerhoved. Dagen før Lille Juledag (Juleaftensdag) blev det imidlertid atter stille, og Møllen gik i staa hen paa Eftermiddagen. Der var nu intet at udrette, og Far besluttede da, at tage de to Sækker Mel paa Nakken, og drage afsted til Hjemmet, hvor han vidste, at Mor, var bleven afbrudt i sit Bageri. Hun havde vel faaet Bagt hvad der var af Hvedemel.

Vi derhjemme havde intet hørt fra far, siden han drog afsted med Rugen; men da vinden havde lagt sig, og der ikke længere faldt sne, vidste vi nok, at han vilde komme hjem, men kunde ikke regne ud, hvordan han skulle få Melet med sig. Mor havde sat et lys i køkkenvinduet, for at han kunde have det at rette sig efter, saasnart som han kom udenfor det opdyrkede og beboede Land. Den sidste Del af Vejen førte ud over den vilde Hede, hvor hver en Lyngtop var dækket med den hvideste hvide Sne, og en tiltraadt Sti, der var dannet af vore Fødder over Heden til Egebækhusene, der var de sidste inden Heden begyndte, vilde være helt forsvunden, saa selv den bedste Stedkendte, ikke vilde være i stand til at finde den, endsige følge den ved dagens lys. Opgaven var dog ulig vanskeligere i Mørke. Og dog vidste vi, at far, blot han var ædru, var i stand til at finde frem, hvor det vilde glippe for enhver anden.

Vi havde faaet kreaturene røgtet til. Alle faarene havde været i Hus og laa lunt og godt. Ildebrændsel baaret ind, Sneen skovlet fra Dørene til Brønden og Tørvehuset, og ligeledes faaet Vinduerne mod Syd, der var helt dækket til, gjort fri.

Mange gange havde vi været ude for at høre efter Far, endda vi jo godt kunde sige os selv, at den løse Sne vilde dæmpe enhver Lyd af Fodtrin. Og dog, da vi ud paa Aftenen næsten havde opgivet alt Haab om at faa ham at se denne Aften, vilde jeg endnu en gang ud for at høre efter, og da var det ligesom jeg kunde se et mørkt Punkt bevæge sig lidt borte fra Huset, i alt det uendelige hvide; men at det skulde være et Menneske, det var utroligt. Punktet skred langsomt fremad imod Huset, men bevægede sig langsomt og rokkende. Øverst oppe lignede det et stort Dyr, set fra siden. Jeg løb ind og fortalte hvad jeg havde set. Mor gik ud, og lidt efter kom baade hun og Far ind ad Døren, vaklende og holdene sig til Dørkarmen lod han de to Sække glide ned paa Lergulvet i Stuen, og vaklede selv hen og satte sig paa Slagbænken og udbrød: "Det var endda godt Ellen, at du havde sat lys i Vinduet! Men nu skal jeg dog nok se, at faa noget at køre med inden ret længe. En saadan Tur tager jeg aldrig mere"!

Kort efter Nytaar, fik han ogsaa købt en ældre gammel Krikke der hed "Goliath", samt en gammel Lundstikkervogn med Træaksler.

Mor havde imidlertid faaet Dejtruget anbragt paa to Stole og Grovmelet hældt op. Surde-jen, der havde været gemt hen siden sidste Bagning smuldret ud, og blandet i Melet, og der-efter æltet med lunkent Vand, og skulde saa staa hen til Morgendagen, inden Brødet saa blev slaet op, og stillet paa det lange Bord indtil Ovnen var varm nok, til at Bagningen kunde fore-gaa. Saasnart Rugbrødet var anbragt i Ovnen, blev der taget fat paa Sigtebrødet, der blev æltet i Mælk, og blev tilsat lidt Gær, og som ikke behøvede nær saa lang tid for at hæves.

Saasnart Grovbrødet efter ca. 3 timers forløb var gennembagt, kunde Ovnens, efter en kort Opildning, modtage Sigtebrødet, der heller ikke fordrede saa lang Bagetid. Lidt hen paa Eftermiddagen var Julebagningen saa overstaaet. Grovbrødet gemt hen paa Loftet i Dejtruget, og Sigtebrødet i Melposen ved Siden af. Mor var gaaet i gang med tilberedelsen af Juleaftensmaden, der skulde bestaa af Risengrød og Ribbensteg skaaret ud af det hensaltede Sideflæsk, der havde staaet urørt siden Slagtningen, og som nu var letssatet og særlig delikat.

Køerne havde faaet hver et Havreneg, og Faarene Hækken fuld af Kløverhø. I Krybben var er fordelt en Skæppe Kartofler. Hønsene havde inden de fløj tilsæde, faaet en halv fjerding Bygkorn. Mis og Hunden Sancho hørte til Familien, og blev ikke narret. Mis havde faaet sin halve Træsko med nymalket Mælk og Risengrød, medens Sancho fik alle Benene fra Bordet og de var ikke, som sædvanligt, gnavet helt rene.

Før Spisningen sang Mor en Julesalme, og der herskede en særlig Stemning under Maal-tidet. Vi maatte som sædvanlig, hver især, pille sit forbrug af Kartofler, og tilmed hjælpe de smaa med deres Portion. Og Risengrøden, som kun blev serveret denne ene gang om Aaret, var jo selvsagt en vidunderlig Spise, og der var jo ogsaa det mærkelige derved, at Middagsmaden som ellers indtoges kl. 12 til Hverdagsbrug, denne dag var sprungen helt over.

Saa laa nu hele den lange Juletid foran os, med sine Hel- og Halvhellige Dage; mindst fjorten Dage, hvori der ikke maatte udføres andet Arbejde end lige netop det allernødvendigste, saasom Kreaturenes Pasning, Madlavning og Husets Renholdelse. Intet maatte løbe rundt, derfor var Rokken sat paa Loftet, Møllehjulene stod stille. Plejene hang paa deres Knage i Loen. Vi Drengene, der havde faaet tildelt hver sin rigelige portion Pebernødder, spillede Effen eller U-Effen. Dette Spil, kunde til Tider udvikle sig til det rene Hasard. Det spilledes mellem to og to Deltagere saaledes, at den der aabnede Spillet, tog et ubestemt Antal Nødder i Haanden, rakte Haanden frem og sagde: "Effen" eller "U-Effen". Modparten maatte saa vælge at svare herpaa. "Effen" betød det lige, og "U-Effen" det ulige Antal, og var der saa svaret rigtig af Modparten, fik denne overdraget hele Gevinsten, men maatte i modsat tilfælde, tilsvare samme Antal, naar der blev svaret forkert.

Jens var som Regel den heldigste Spiller, og Christian den uheldigste, og jeg den for-sigtigste, saa jeg tog aldrig ret mange med ad Gangen. Og Grunden til, at min Formue først slap op, skyldes vel dette, at jeg ogsaa var den mest slikne! - At Pebernødderne efterhaanden antog et mindre appetitlig Udseende, kunde jo ikke undgaaes ved den stadige Skiften fra Haand til Haand, selvom de ogsaa var usædvanlig holdbare. Ogsaa som Spillemonter ved Tre-kort, var de anvendelige. Far havde hos Niels Husted i Vildbjerg, købt et nyt Spil Kort, og vi saa faaet Styrvolterne overladt. Disse bestod af 2-3-4 og 10-erne, som ikke benyttedes til "Scherwindsel", der var det mest gængse Spil, og dyrkedes ivrigt paa den Tid endnu.

Jeg tror nok, det var samme Jul, enten første- eller anden Juledags, Morgen, mens vi end-nu alle laa i Sengen, at et kraftigt Lyn- og Tordenvejr rasede. Vi var alle vaagne. Mor havde været oppe for at hænge et par Sjaler for Vinduerne og tænde et Par Lys, for at dæmpe Skærene fra de kraftige Lyn. Vi tre største Drengene laa i den ene Seng. Far og Mor i den anden, og Andreas hos dem, mens Anton laa i Vuggen, og saa - lige som Mor og Far havde snakket om, at nu var det da vist drevet over, kom det endnu værste Skrald, og umiddelbart derefter rystede sengene, kopperne paa Fars Chartol klirrede, et af billederne der hang over Far og Mors Seng faldt ned, og ude fra Køkkenet kom der en Bulder som om Væggene væltede. Far sprang ud af Sengen, for at se hvad der var sket. Det viste sig at være en Del af Skorstenspipen, der var styrtet ned gennem den aabne Skorsten og Stenene laa spredte, dels paa Arnen, dels over Køkkenets Murstensgulv. Han fik hurtigt ryddet op, og Uvejret var pludseligt hørt op. Stormen havde lagt sig, og Haglene hørt op med at tromme paa Vinduerne.

Senere fik vi en Opklaring paa, hvad der havde været paa Færde. Det havde været et re-gulært Jordskælv, som oppe i Limfjordsegnene, havde anrettet langt føleligere Forstyrrelser. Der var dog flere Steder i Sognet, hvor det var gaaet ud over Skorstenene.

Den dybe Sne der dækkede Heden voldte, at Samkvemmet med andre Mennesker blev vanskelig. Selvom ogsaa Tøvejret indtraadte samtidig med Uvejret, blev Føret saa daarligt, at det næsten var ufremkommeligt. Ingen kunde tænke paa at gaa i Kirke. Kirken laa jo ogsaa helt i den anden Side af Sognet. Der var næsten lige saa langt til de tre Sognekirker der dannede samme Pastorat: Timring, Vildbjerg og Nøvling, dog længst til Vildbjerg.

Lidt efter Jul, fik Fader saa ved hjælp af Kautionister, laant 100 kr. i Timrings Sogns nyoprettede Sparekasse, og fik saa købet en Hest, Vogn, Plov og Harve. Alt var vel nok primitivt, men han var da nu kørende, og foruden at dyrke egen Jord, kunde paatage sig andet Kørselsarbejde, og paatog sig med det samme Markarbejdet for Smeden, Kresten Tudal, der til Smedien havde et ret stort Jordlod.

19. Kapitel

Døden gæster Hjemmet

Foraaret indtraf tidligt dette Aar. Christian var fæstet til Niels Merrild i Vildbjerg, og han skulde tiltræde Pladsen den 12. Marts, og skulde være rigtig "Hjorddreng". Det var en ret stor Bondegaard, og Manden var en højt anset Mand. Det var en stor Ære, at komme dertil for Christian, der allerede havde et godt Navn som Hjorddreng, for Paapasselighed, og Dygtighed, fra de tre Aar i Træk han havde tjent hos Jens Flov i Nibo.

Det var saa en af de sidste Dage i Februar. Far var taget over til Smedens for at pløje tidlig Morgen, og vi Drengene havde været beskæftiget i Sandgraven med Skovl og Spade indtil Mor kaldte ind til Middagsmad (Ummeen). Vi havde sat os til bords, og Mor satte Maden frem, og satte sig selv med med Anton paa Skødet. Pludselig lød der en dump, rumlende Lyd, og vi store Drengene skottede til hinanden, hver især lidt røde i Hovedet. "Det var ikke mig!" sagde Jens. Mor kastede hurtigt et Blik rundt i Kredsen. Det saa for os ud, som om hun i en fart vilde have konstateret fra hvem af os den mistænkelige Lyd stammede. Men hun spurgte blot: "Hvor er Andreas? - Jo, han var da ude i Sandgraven". Mor løb udenfor og kaldte, men fik ingen Svar. Lidt efter kom hun ind, og gav Christian ordre til at skynde sig op til Brikshus, og sige til Christiane, om ikke hun vilde komme med det samme, til Jens, at han skulde løbe hen til Pæ-Kristian og spørge Abelone, hans Kone, ligeledes om hun vilde komme. Jeg fik det hverv at løbe, alt hvad jeg kunde, over til Smedens og sige til Far, at han skulde skynde sig Hjem, alt hvad han kunde.

Jeg løb ogsaa alt hvad jeg orkede, afsted for at forrette mit Ærinde, men hvorfor al den Hastværk skulde til, gjorde jeg mig ingen Tanke om. Jeg var ikke naaet helt til Vej-enden, før end jeg kunde se Far gaa og pløje; men aldrig saa snart havde han faaet Øje paa mig, før han smed Tømmen og spændte Goliath's Hammelreb af, og sprang op paa Ryggen af den, og satte Kursen lige imod mig. Jeg fik lige raabt: "Du skal skynde dig alt hvad du kan", og Goliath fik et Par ekstra iltre Rap af Svøbeskæftet, og satte over i en kort kluntet Galop ad Hjemmet til. Jeg luntede bag efter, men var træt efter Løbeturen og nu, da jeg havde forrettet mit Ærinde mente jeg, at der egentlig ikke var noget at haste efter, men kunde godt gaa en lille Tur ned til Tranemosen og se, om der ikke skulde være lidt nyt at se.

Jeg kom saaledes bagefter, og de havde fundet Andreas. Han laa, da jeg traadte ind i Stuen, paa Bordet helt nøgen, og Mor stod med en Klædesbørste, og børstede alt hvad hun kunde paa hans nøgne Krop, mens Abelone holdt ham under Skuldrene, og Christiane havde fat i begge hans Arme og slog dem ud og ind over Brystet. Far sad paa Slagbænken og græd,

hvad ogsaa Kvinderne og mine andre Søskende gjorde.

Alle Anstrengelserne var frugtesløse. Vor lille kære broder, kom aldrig til at sige saa mange Pussigheder mere. Han var, da han døde, godt fire Aar gammel, og havde en ejendommelig Lyst til at lege med Fars Hammer og Knibtang. Disse to Stykker Værktøj, havde Far efterladt sig ved Enden af Tørvestakken, hvortil der som Stiver, var sat en Vognfjæld. Tørve-stakken var blevet stærkt udhulet forneden, saaledes at det øverste, var kommen til at hælde bagover, og af den Grund, havde Far om Morgenens anbragt denne Afstivning med Vognfjæl-den. Andreas havde da opdaget, at der paa den nederste Ende sad nogle Jernbeslag, og under arbejdet med at faa dette løs, faaet den væltet omkuld.

Mor havde, straks da hun ved Bordet hørte den før fortalte Lyd, og da hendes Kalden ikke blev besvaret, sprunget om til Tørvestakken og begyndt at smide Tørvene tilside, faaet Øje paa hans Træskohæle, men indsaa, at hun ikke ved egen Hjælp kunde faa ham frigjort for de flere Læs Hedetørv der hvilede over ham.

Naar Hjælpen var kommet så hurtig, var Grunden i nogen Grad at søge i den Omstændighed, at Mor gik paa faldende Fode, og hvert Øjeblik kunde vente sig. De to Koner saavel som Far, havde derfor opfattet, at det var dette det gjalt om, og var parate med det samme. At det ikke just var det der stod paa, var deres Hjælp alligevel velkommen, og havde sikkert været til stor Trøst for Mor i den Stilling hun gik i.

Vi Børn havde jo ikke saadan gjort Bekendtskab med Døden. Og dog havde jeg omkring ved den Tid vi flyttede ud paa Heden, overværet min Mormors Begravelse. Kresten i Brikshus, havde hentet Kisten i Herning. Saa skulde Far køre den videre til hendes Hjem, der laa omtrent midtvejs mellem Møltrup og Vildbjerg Præstegaard, og hvor Morfar, Niels Torp, et Par Aar før var Død. Ham kan jeg kun huske fra den gang han laa syg; ikke om hans Død, har jeg den mindste Erindring.

Derimod ser jeg mig selv trine ind over det høje Dørtrin, og ser Morfar i Sengen, med en flettet Maatte langs de hvidkalkede Vægge, og en gammel Ryttersabel stukket ned, og skulde tjene som Sengehest, og han raabte til mig: "Kommer han der, den Slyngeridangel". Han tog fat om Haandtaget paa Sabelen og trak den op og sagde: "Den har jeg baaret, da vi drog imod de Renborgske Fanger i 48, da Slesvig-Holstenerne slap dem ud, for at slaa ordentlige Folk ihjel. Men den maa du faa, naar jeg er Død". Senere har jeg hørt, at han selv tog sit Liv. Den gamle Ryttersabel var dog bleven min, men Far stak den ind i Tagskægget, hvor den efterhaanden rustede op som et Stykke gammelt Baandjern.

Vor lille Broders Død satte dog et dybt Spor, ved nu at være stillet overfor Dødens alvorlige Problem.

Ude i Loen laa hans lille afsjælede Legeme paa en Vognfjæld, hvor et Knippe Rugstraa var strøet ud og dækket med et Lagen. Han var iført en af Kristians Skjorter, der skjulte Krop-pen fra Hals til Anklerne. Vor lille Broder Anton skulde stadig ud i Loen for at se til ham. Han var da omkring 2 Aar. Han klappede de foldede Hænder og strøg over Kinderne, mens han pludrede op om alt muligt. "Deas fryser - Deas fryser". Moders, hvis Livsglæde for alletider gav sig Udtryk i en sagte Nynnen ved Arbejdet, gik nu saa tavs omkring, og maatte ofte sætte sig paa en Stol.

En af Dagene kom Christiane fra Brikshus, for at hjælpe til med Forberedelserne til Begravelsen. Mor sad paa Bænken foran Bordet, og jeg sad ved Siden af med hendes Arm om min Hals. Christiane gik hen og tog Moders Haand og sagde - Hør lille Ellen! Kan du endnu ikke sige: "Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet". Da kastede Mor sig ind over Bordet og hulkede mens hun udbrød: "Aah Christiane, kan du da ikke forstaa, at jeg synes, at det er min Skyld det hele? Havde jeg passet bedre paa, var det jo ikke sket.!

"Jamen Gud har jo netop ladet dette ske, for at en endnu højere Lykke kunde times dig. Du ved jo, - at ingen Fugl falder til Jorden uden Guds Vilje - den kan ingen af os sætte sig op imod". - (Denne Ordveksling kan jeg dog ikke huske som anført, men Mor fortalte den, da jeg som 23-aarig var hjemme et Par maaneder efter afsluttet Militærtjeneste).

Selve Begravelsesdagen staar endnu tydelig i Erindringen. Tidlig Morgen kom Snedker Niels Linde med den lille Kiste, og Christiane og Abelone kom for at klæde Liget med fint Ligtøj. Vi tre store Drengene, havde taget Opstilling i den nordre Ende af loen. Kisten var stillet op i den søndre Ende, lige ved Lugen, der var slaaet op. Der blev strøet lidt frisk Halm i Bunden af Kisten, og herover blev saa bredt et udtunget hvidt Stykke, og ovenpaa dette, lagde de Bror Andreas, efter at have faaet den anden Part af Ligklædet ordnet omkring Hals og Arme.

Moder havde en stor Myrtheplante, og den havde hun plyndret næsten for hver eneste grønt Skud, og strøede disse ud over Kisten, der saa var færdig.

Begravelsesgæsterne var allerede begyndt at komme. Moders Morbroder fra Holstebro tillige med hendes tretten-aarige Kusine "Elvira" var allerede ankommen om Aftenen i Forvejen, og havde taget vi tre Drenges Seng i Besiddelse, medens der blev redt en Søsterseng (her blev det en Broderseng) til os i Stuen.

Nu kom saa Deltagerne kørende rundt omkring fra, saa mange som havde Heste og Agestole til de stive Vogne. Fra Timring var der mange. Der var saa mange Vogne, at Rækken der drog afsted til Kirken, naaede lige til Mergelgravene, med Kisten paa den forreste Vogn.

Kresten i Brikshus og Far sad paa den. Vi tre Drengene sad paa den anden Vogn, som kørtes af en Mand fra Holstebro, der havde kørt for Moders Morbroder og hendes Kusine. Det var den eneste Fjedervogn i Følget.

Vogntoget skred sindigt hen over den dystre Hedestrækning den første halvdel af Vejen, lige til Smedens Mark, hvor Faders Plov med sin Træaas, endnu stod i Furen, efter han saa brat havde maatte forlade den for nogle Dage siden. Kirken laa den Gang, lige i den modsatte Side af Sognet, og Vejen dertil var paa det nær-meste 3/4 Mil lang.

I Nøvling Præstegaard, der hvor jeg Aaret i Forvejen havde vogtet Gæssene, og hvor jeg atter til Sommer skulle tiltræde Pladsen - trods de smaa Divergenser med Ole Præstegaard. Der blev dog ikke spændt fra. Kisten blev baaret ind i Kirken, hvor Præsten holdt en Tale, der fik alle til at græde, men som jeg ikke forstod ret meget af. Jeg husker bedst, at 4 Mand tog Kisten og bar den ud, og Far med os i Haanden, fulgte lige bagefter, og da vi kom til Graven, tog hver af Mændene som bar, et Stykke Reb som de slog om en Krog, der var anbragt i de fire Hjørner af Kisten, og som af sig selv faldt ud af Krogen, da Kisten naaede Bunden. Herefter kan jeg kun dunkelt huske hvad der skete videre. Jeg kan dog huske, at jeg sad oppe i en af Vognene, og holdt en Kørepisk i Haanden, og prøvede paa, at slaa Knald med den, hvad der dog, trods de ihærdigste Forsøg, stadig mislykkedes, og kun blev til ynkelig pibende Lyde. Den manglede meget i, at være saa føjelig, som den Kristian havde lavet til mig af slyngede Sejlgarnssnore, der var sat paa en lille gren fra Hylden.

Side 75 i det håndskrevne mangler.

(side 76 øverst).

----- naar hun kunde paastaa saadan noget Pjat.

Vi løb saa ind til Moder, og fortalte hende, hvad Elvira havde paastaaet. Moder kendte imidlertid fra Møltrup af, den omtalte indretning, og forklarede os, at saadanne fandtes hos rige Folk og i Byerne, hvor der var Skorstene man ikke kunde se op igennem. Vi blev lidt slukørede over den Oplysning.

Jens Enevoldsen og Fader var imidlertid gaaet om for at se, hvordan Pæ Christen havde det. Han og Pæ Christen var fra Gaarsdagen, blevet klar over, at de var gamle Kompagnikammerater fra Garnisonen i Viborg, og havde drøftet gamle Minder, alt medens de "små Sorte" gled ned bag Vesten.

Imidlertid kom der en af Moders Veninder fra Ungpigedagene, der hed Stine Christensen,

og som skulde passe Moder under den nært forestaaende Begivenhed. Moder fik hende sat ind i Situationen, og fra den Stund, overtog hun Overkomamdoen i Hjemmet, og beholdt den gen-nem hele 2 maaneder.

20. Kapitel

Vi faar en Lillesøster

Den ventede Begivenhed indtraadte et Par dage derefter, og vor Søster Andrea kom til Verden. Vi var alle fire Drengene sendt op til Brikshus for at sige, om Christiane nu vilde komme ned og hjælpe Mor. Kresten fik saa forfærdelig travlt med at spænde Hestene for, og faa Agestolen med Fjedrene anbragt paa Vognen, og de unge Heste fik en Paamindelse om, at det her gjalt noget andet, end en almindelig Tur til Mølle. Anders, Kresten og lille Johan, som var jævnaldrene med vor broder Anton - og vi Brødre, stod og saa paa Farten ned ad Vejen, vester-ud af Gaarden imod Timring Kirke. Lidt efter kom Datteren Mariane ud, og kaldte os ind til "Unnen". Vi var ellers paamindet om at gaa hjem, naar der skulde spises til Middag, og var i dette Tilfælde ude af de gamle Folder, og tog gladelig imod Tilbudet, som om det havde hørt til Dagens Orden. Eftermiddagen gik med ubekymret Leg, i Uvidenhed om, hvad det var der forestod. Det blev "Meldmaddavs" (mellem-mads-tid) og vi fik hver to store "Runde-nommer", een med Ost og Smør, og een med speget Faarelaar paa Svinefedt. Brødet var ikke skaa-ret for nær ved Fingrene - Tilmaden (pålægget) heller ikke.

Efter Legen i Loen og paa Høgulvene og ind over Kostaldens Loft, hvor de mørke Kroge gav saa gode Skjulesteder, og Hanebaandene indbød til Klatring, hvad der havde givet en glu-bende Appetit, saa Meldmaderne forsvandt, for de store Drenges vedkommende ret hurtig, og saa maatte vi hjælpe til, med at faa Has paa de Smaa's tilsidst.

Der var endnu et Stykke af Eftermiddagen tilbage, og vi kunde nu komme ud i det fri, da en fejene "Æl" (byge) der for en fejende Vestenvind, var dreven ind over, og vi stormede ud gennem Køkkenet, - hvor Mariane stod og rørte i "Nadvergryden" hvori Kærnemælksgrøden stod paa Gløderne og smaakogte, med en lille klukkende Lyd, - ud gennem Bryggerset til Tof-ten Øst for Gaarden, hvor der stod tre store Tømmerstabler til Anvendelse ved de nye Udbygninger, der skulde tages fat paa, saasnart Foraarsarbejdet var fra Haanden. Her fandt vi paa at lave en Vippe, ved at lægge en Planke paa tværs af en af Bjælkerne, der stak noget længere frem i det ene Hjørne paa Bjælkestablen.

Alt faar jo en ende. Legen fik ogsaa sin ved, at Mariane kom og sagde, at nu skulde vi ind og have vor "Nætter", der som antydte bestod af den traditionelle Kærnemælks Byggrød med Sødme til. Der blev altid kogt saa meget, at der kunde blive noget tilbage som en Slags For-ret til de stuede Kartofler med Flæsketerninger, der de fleste Steder, var en staaende Davre-ret, og blev indtaget saasnart Morgensyslingen, Malkning, Rensning af Ko- og Hestestald var overstaaet, og inden Dagens virkelige Arbejde begyndte.

Dagen havde været noget helt udover, hvad andre Dage ellers bød paa, og rent bemærkelseværdig blev den, da vi fik Besked om, at vi skulde blive der om Natten; noget som vi dog ikke var helt ukendt med. Men at Christiane ikke var hjemme og var med til at ordne hvor hver især

skulde ligge, var udenfor alle Regler. Kresten og de voksne Børn, især Niels og Mariane, hviskede af og til et Par Ord om, hvordan det stod til, nede hos Niels Steffensens. Vi store vidste jo god Besked med, at der saadan med Mellemrum, kunde komme en ny Broder, som der da, skulde gøres særlig Stads af. Det hændte da saadan skiftevis. Naar vi nede i Tranekærhus om Foraaret, havde faaet en ny Broder, saa skulde det nok hælde, at de i Brikshus om Efter-aaret fik en ny. Sidste Gang det var sket, var det mærkværdig nok hændet, at der istedet for en Broder, var arriveret en Søster. Sæt nu, at det nu ogsaa skulde times for os fire Drengene, at vi fik en Søster denne Gang - saa kunde vi være ligeså vigtige som dem i Brikshus.

Dagen efter kom Christiane, jeg hørte hun sagde til Kresten "Du kan tro det var en haard tur for Ellen, og hvordan skal hun komme over det?".

Da vi hen paa Eftermiddagen kom hjem og ind i Stuen saa vi, at Stine Lillebæk gik og gjorde rent. Der var ingen Ild i Kakkelovnen. Tørvestakken, der væltede og dræbte Andreas, var spredt uordentligt omkring og var bleven fuldstændig gennemvaade af Regn og Sne. Stine Lillebæk var helt ude af sig selv og udbrød jamrende: "Herregud, hvor skal jeg arme Minik' faa noget tørt Brændsel fra, saa der kan blive lidt varme og faa lidt "Unnen" lavet, til Niels kommer hjem"?.

Heldigvis kom Christian i Tanker om, at der paa den søndre Husside var stablet et Lag Lyngtørv op mod Muren for at lune Stalden, der bestod af halvtstens Tavlemur, og det viste sig at være rigtig. Kun de allerøverste og den yderste Kant var vaade, og der var rigelig af fortrinlig Brændsel. Vi fik i hast hver en Favndfuld gode tørre Tørv ind til vor Hushjælp, der henrykt udbrød, "det var da godt lille Børn, at i fandt paa det". Men nu skal i allesammen være stille, og endelig ikke gaa ind i Sovekammeret, for jeres Mor og den lille Søster sover.

Vi var allesammen klare over, at Stine nu var i Mors Sted, og kunde kræve Lydighed som Mor krævede den. Vi havde ogsaa nok at gøre; koen skulde have Hø, Faarene slippes ud, Stalden gøres ren inden Far kom hjem fra Smedens, hvor han skulde være færdig med Foraarspløjningen. Da vi saa var færdige og kom ind i Stuen igen, var der en dejlig varme, og Abelone Hvashøj var kommen med en stor Krukke Sødsuppe og en Æggekage. Det var Barselsmad. Det blev en streng Tid for Mor, som Christiane havde forudsagt. Hun fik et Anfald af Galdestenslidelse, som kom igen i Perioder, saa længe hun levede.

Heldigvis brød Foraaret igennem. Bror Christian, der var fæstet som Hjorddreng hos Niels Merrild i Vildbjerg, drog i Plads, allerede 4 Dage efter vor nye Søsters Ankomst. Det var den 12. Marts (St. Gregorus Dag) 1878. Han var endnu ikke fyldt 10 Aar, og de Hverv der ventede ham, var ikke smaa. Han skulde først og fremmest passe Faarene i Lammetiden, og skulde overvaage, at de nyfødte Lam tillige med Moderen, blev skilt fra Flokken, allerhelst inden Fødselsøjeblikket var der.

Niels Merrild, hvis Døbenavn var Niels Amtrup Iversen, var en Mand, der nød stor Agtelse viden om. Han blev ofte benyttet som Raadgiver i juridiske Spørgsmaal, og i den Anledning, kom der mange fremmede til Gaarden. Han var ogsaa i mange Retninger Foregangsmand, især med hensyn til Tjenestefolkene, der som Regel blev gamle i Gaarde. I løn skulde Christian have 10 kr. + 2 pund uld, og et Par Træsko for Tiden til Mikkelsdag, 29. september. Til den Tid blev de sidste Kreaturer sat paa stald, og Faarene fik Lov til at gaa Løse over det hele.

Bror Jens maatte ogsaa ud og tjene. Da han var 6 Aar, kom han til Østergaard i Skibbild, medens jeg, der skulle gaa 3 gange i Skole om Ugen, ikke kunde komme i betragtning. Ærlig talt, saa stod jeg heller ikke i samme høje Kurs som Jens og Christian gjorde. Om mig, blev der almindeligvis sagt, at den Dreng altid havde Kunster for, og glemte at passe sine Ting. Nu var Mor nærmest glad herfor, da hun skulde beholde en af os hjemme. Hun vidste ogsaa, at jeg var den der allerbedst egnede sig til at omgaes de smaa. Hun stolede ogsaa fuldud paa mig. Ved denne Lejlighed, voksede der ligesom et Frimureri op imellem os, saa vi forstod hinanden uden ord.

Mor blev ret ofte benyttet ved Barselsaffærer og som Kogekone rundt om i Nabolaget, og saaledes faldt det i min Lod at passe de smaa, holde rent i hjemmet, sørge for Kreaturene og lave

Mad. Far var for det meste ude Dagen igennem, saa det var jo alletider kun de mindste Børn, og Mor havde saa i de fleste Tilfælde lavet Maden, saa det kun var at varme den, og det var der ikke store Kunster ved. Det var bare at stikke nogle tørre Lyngtoppe ind under Trefoden der stod paa Arnestedet, og blæse til de ulmende Tørvegløder kom i Flamme, og saa vedligeholde Ilden med det tørre Lyng. Efterhaanden blev jeg betroet til at koge Rugmelsgrød paa egen Haand. Ogsaa Pandekager havde jeg faaet Rutine i at fremstille.

21. Kapitel

Hverdag i Skolen

Skolegangen skulde jo passes, og saa maatte jeg jo have de to, Anton og Andrea med til Brikshus, hvor de saa blev, til jeg atter ved Middagstid kom fra Skole, og tog dem med hjem. Søster Ane var kun 2 Aar, og hende tog Mor sig af.

Saa maatte Kreaturene flyttes, Faarene trækkes til Vands, og plukkes Grønt til Grisen. Der var nok at tage Vare paa, naar alt det som Mor, naar hun var hjemme, ordnede - for en 8 Aars Dreng. Andrea var ret ivrig efter at hjælpe til, men Hjælpen var ikke særlig god. Selve Skole-gangen interesserede mig ikke ret meget fra først af. Bogstaverne havde jeg lært saadan nogen-lunde paa Remse. Naar der imidlertid skulde springes i Rækkefølgen, var det helt umuligt at genkende dem. Nu havde jeg heller ikke Bror Christian ved Haanden, til at give mig et hvi-skende Stikord.

Skolen var mig da ogsaa en Skuffelse. Christian var kommen hjem et Par Gange og glædestraalende fortalt, at han var flyttet op. Jeg tænkte mig derfor, at det maatte være en Slags Trapper Børnene sad paa; den ene over den anden i Stedet for, at de sad Side ved Side paa Bænke og Borde med skraa Plader, og Bænkene var ikke til at flytte ud fra Bordene. Jeg fulgte med Anders og Kresten fra Brikshus til Skolen.

Grimstrup Skole var en Biskole til Moesgaard Skole. hvor Degnen, Kr. Jensen, var fast Lærer, og skiftedes saa i Sommer-Halvaaret hver anden Dag med, at holde Skole de to Steder. Om Vinteren var der en Hjælpelærer, en ny hver Vinter. Det var tiltraadt af det samlede Sogneraad, for de tre Sogne: Vildbjerg, Timring og Nøvling, at Børnene fra Tranekjærshus maatte søge Skolen ved Grimstrup, da Nøvling Skole laa længere borte, og at Vejforholdene heller ikke var saa gode, da en saa godt som vejløs Hedestrækning, skilte vort Hjem fra den øvrige Del af Sognet. Aarene gik, og efterhaanden fik jeg fat i den rigtige Ende, da det gik op for mig, at Bogstaverne dannede Ord, og fortalte noget, og selv om det var i andre Ord og i en anden Form, end de vi til daglig brugte, varede det ikke længe, inden jeg var istand til ogsaa, at omsætte det trykte Ord saadan, at de blev levende og forstaaelige. Det allersværeste for mig blev nu Retsskrivningen, som Diktat- og Genfortællingsstilen her blev benævnt. Det kneb slemt med at forstaa, hvilke Navneord der hørte til Fælleskøn, eller til Intetkønsgruppen, da det vestjydske Sprog i dets Form, satte "æ" foran. Entalsformen f.eks. "æ Faar" - "æ kow" -

"æ Vædder" og ved særlige Trykstyrker, ogsaa anvende det i Flertalsform. (Jeg mener ogsaa, at maa have kostet mange flere end mig, at hitte Rede i den Forvirring). Mig har det i hvert fald kostet mange Kvaler gennem Livet.

Blandt de forskellige Vinterlærere, var der to, som jeg har meget at takke for. Den ene var fra Barde, og hed Søren Jørgensen. Om Sommeren arbejdede han som Brøndgraver og Tække-mand, og som i Modsætning til Degnen, der talte Skriftsproget, talte rav-jydsk. Han var en ældre Mand, med et kraftigt Grundbergsskæg og lidt skaldet foran. Han havde Evne til at lære fra sig, og brød sig ikke saa meget om, hvorvidt vi kunde remse Fortællingerne fra Bibelhistorierne op, som vi i almindelig Fortællerform, kunde gengive det lærtes Indhold, som vi selv havde forstaaet det.

Han skrev selv en smuk Haandskrift, og lagde stor vægt paa, at det vi skrev, var ordentligt, hvad det især kneb voldsomt med for mig, som det idet hele taget havde meget svært ved, at faa Bogstaverne til at ligne dem, han skrev. Saa svært, at da han engang kom hen til mig, for at se hvordan det gik, slog Hænderne sammen og udbrød: "Nej, hold no le't, lille Niels. No wil à misanten eet skryw for dæ mi'er. No ká di gott go u'er aa tá en Ljønngtop aa skryw etter, fo' de' du har Skrøwwen, de' ligner saad'den jenn møy mi'er, end de á haar Skrowen for dæ.

Fra den Dag, husker jeg tydelig, hvordan jeg anspændte mig for at komme til at skrive pæ-ne Bogstaver. - Dette lykkedes da ogsaa i nogen Grad.

Da han boede henved 2 Mil fra Skolen, gik han paa Omgang blandt Børnenes Forældre og fik Kost og Logi. Det var festlige Aftener i de Hjem, hvor han kom. Han var en livlig Fortæller, og kunde godt tyre en "Schærvindsel", som spilledes meget der paa Egnen. Hjemme hos os, og heller ikke i Brikshus, spilledes der kort mere. Til Gengæld blev der sunget og læst mere. Læreren kunde ogsaa her give gode Bidrag.

Den anden af de Vinterlærere der staar saa klar i Erindringen, hed Christensen. Han var Seminarie-uddannet. Han havde en Klumpfod og haltede stærkt, og dog, trods denne Legemlige Lyde, blev han straks gode Venner med os allesammen. Hans Kvalifikation som Lærer, maa ubestridelig have været enestaaende, saa selv om Børnene, der i Skolen var i næsten alle Aldersklasser mellem 10 og 14 aar, og iblandt dem var der ogsaa nogle store Drengene, som godt kunde kaldes nogle slemme "Slambere", maatte opføre sig ordentlige.

Der var især to Drengene, der ikke var nemme at have med at gøre. Den ene var en Søn af P. Christian Hvass, - Teglbærder og Stenhugger. Den anden, var en Søn af Sivert Ladefoged. Disse to, var en Dag i Middagstimen, gaaet ned til Peder Gruntrup, og hentet en Pot Brændevin paa P. Christian Regning, og delte den sammen med to andre, med det Resultat, at de var, med et moderne Udtryk: "over Middelsvær paavirket". Det kunde ikke undgaa Lærerens Opmærksomhed, og de blev omgaaende fritaget for videre Deltagelse i Undervisningsarbejdet Resten af Dagen.

Han var ogsaa den første Lærer som indførte "Roms Geografi- og Danmarkshistorie". Vi havde i Forvejen maatte nøjes med hvad Læreren fortalte af Sagn og Historier, uden at Børnene fik Lejlighed til selv at arbejde med Stoffet. Det var vel nok meget kortfattet og spinkelt de smaa Bøger kunde give, men for mit Vedkommende, blev de Grundlaget for en stærk Trang til Læsning senere hen i Livet.

Lærer Christensen havde mange andre Strengene paa Instrumentet, og kunde sætte Lege igang, som ikke var kendt paa Egnen. Det var særligt Indendørs-lege han kunde gaa foran i, og da især, naar vejret var saa daarligt, at vi Børn ikke kunde være uden Døre. Han fandt paa, at underholde os paa en Maade, der ikke virkede alt for voldsomme, som at springe over Borde og Bænke og ned paa Murstensgulvet. Istedet for, fik han arrangeret Ordsprogslege. Vi blev delt i to Hold. Det ene blev i Stuen, medens det andet maatte ud paa Gangen, medens Læreren med Holdet i Skolestuen vedtog, hvilket Ordsprog der skulde fremstilles. Først naar de forskellige Poster var uddelte, og de nødvendige Omklædninger var foretaget, blev der givet Adgang for Holdet ude paa Gangen som saa, skulde finde ud af hvilke Ordsprog der var benytte til Fremstillingen. Det tog jo kortere eller længere Tid, og dette maatte ikke være mere end fem Minutter. Var det ikke lykkedes Holdet, maatte de give fortabt, og det agerende Hold havde da Ret til at fortsætte, og tage et nyt Ordsprog. Det hændte ogsaa, at baade Læreren og Børnene glemte Tiden, men da det var indendøre, var der ingen der tog sig af dette. Vi tog saa bedre fat

Lærer Christensen, satte saaledes et noget andet Præg paa Grimstrup Skole, nærmest vel nok ved, at han aldrig anvendte legemlig Tugt i Undervisningen, selvom den Tids Lærere, var ret tilbøjelige til at bruge Tampen eller Riset, og det bevirkede, at vi følte, at Undervisningen var fornøjelig. Det var i Vinteren 1880 - 81, i en Tid hvor Udenadslæsning sad til Højboards rundt om i Landet, og Børnene skulde have Visdommen banket ind, fra den gale Ende.

En ældre ugift Kvinde, boede i den ene Ende af Skolen. Hun gjorde rent i Skolestuen, og fyrede i Bilæggerovnen om Vinteren. Hun var en dygtig Væverske. Det var en hel Svir, naar vi engang imellem, fik Lov til, at komme ind til hende og spole Garn til "Islætten", og se hende træde Vævens Pedaler, og lade "Skytten" fare fare igennem Stoffets Rendegarn og se, hvordan de vævede Stoffer, tegnede sig i Firkanter og Striber. Hun bar det mærkelige Navn "Laila" med et rynket, trindt og smilende Ansigt. De fyldige vævre Fingre spillede som Trommestikkere, alt imens hun sang i Takt med "Rørets" Slag. Mærkelig nok, saa hun helst, at det var Drengene hun saa inde hos sig. - Pigerne var saa Pjankede, sagde hun. Min Bror Christian yndede hun aller-bedst om, men han var da ogsaa særlig ferm til at behandle Traade. Han var langt den dygtigste af os Drengene i Hjemmet til at strikke Sokker. Kun Mor, kunde strikke hurtigere

Strikningen havde mindre Interesse for mig, men jeg maatte jo være færdig, med den af-maalte Portion Garn, inden Sengetid, og Samtidig læst Lektier. Christian blev jo først færdig med Strikningen, og saa begyndte han at læse højt; - dette lukkede jeg af, fordi vi havde ak-kurat samme Pensum. Mine Opfattelses-evner var bedre end hans saadan, at naar han havde læst det to Gange, kunde jeg have det i Hovedet, og naar han saa, efter femte eller sjette Gangs overlæning, og prøvede at gentage det læste, kunde jeg hjælpe han paa Gled igen, naar han kørte fast; - hvad han forresten tog unaadigt op, og vilde selv se efter. Han kunde ikke begribe det, da jeg ikke selv havde læst over det. Han havde ved denne Ordning faaet et alt for stort Forspring foran mig, da han blev meget dygtigere til Læsning, noget som gjorde mig megen Skade - saa megen, at jeg alle mine Dage, blev en stor Kludrian til Oplæsning.

Børnene fra Grimstrup Skole, maatte til Moesgaard Skole efter Sommerhalvaaret til Eksamen. Da jeg var 10 Aar, vistnok omkring 8-10. Oktober 1880, blev det et saa forrygende Sne-vejr, at Præsten, Pastor Nyborg, midt under Eksamen, sendte os hjem, og da jeg saa lige var kommen udenfor Skolen, rev Stormen min helt nye Skrivebog fra mig, og den førtes af den forrivende Storm, ind over Grøfter og Agre, væk fra Vejen, og standsede først ved et Pilegærde. Denne Afstikker voldte, at jeg kom fra den øvrige Dreng- og Pigeflok fra Grimstrup, Trøstrup, Hjortsballe, Brikshus og til mit Hjem. Da jeg naaede tilbage til Vejen, var Flokken ikke længere at se, og næsten alt var strøget til med Sne, saa Sporene var tilsneet, og Vejgrøfterne fyldte med Sne. Vejen var ret smal, og mange Gange maatte jeg ned, snart i den ene Grøft og snart i den anden. Jeg kom dog i Nærheden af Riisgaard. Gaardejeren Hans Riis stod udenfor Gaarden, og ved Siden af han, stod en jævnaldrende Pige. Det var en af Børnene fra Kjærgaard i Hjortsballe. Hun var ligesom jeg, kommen bort fra den øvrige Flok, og var mindst ligesaa forkommen som jeg var.

Hans Riis fik os med ind. Vejret blev værre og værre. Mørkningen faldt paa, og vi spiste Surgrød og Nymalket Mælk, og blev saa puttet i Seng sammen oppe i Storstuen. Ellen var et Adoptivbarn af det Barnløse og noget ældre Par Gaardfolk. Hun var kommen fra et Sted fra Østergnen, og derfor ikke kommen rigtig i Kontakt med de øvrige Børn. Der var noget fremmed over hende, med det mørke krøllede Haar og brune Øjne. Men fra den Nat, blev i hvert Fald vi to, rigtige gode Venner. Ingen af os fortalte noget om, at vi havde sovet i Seng sammen, uden at have et skarpt Sværd imellem os. Hans Riis kom og vækkede os, Da det var Davretid, og vi spiste varm Mælkegrød, og drog saa afsted hjemad. Vi fulgtes ad, til vi skiltes i Nærheden af Brikshus, da hendes Vej gik fra Skolestien, og her hørte ogsaa Lyngheden op.

Jeg fortsatte saa til Brikshus, hvor Far var naaet til. Han var ude af sig selv paa Grund af min Udeblivelse, hvor baade Mor og de øvrige Søskende ogsaa havde været ængstelige. Der blev dog Glæde i Hjemmet, da vi naaede Hjem. Det var da ogsaa en drøj Tur. Sneen laa knæ-højt, og var pisket haardt sammen, dog ikke saa haardt saa det kunde bære.

Ved Husets østre Ende havde lagt sig en Drive, der naaede op til Tagskægget og dækkede Vinduerne. Her havde Sneen fundet Læ fra den lange Strækning fra Brikshus, der laa en Fjerdingsvej vestenfor Trankjærhus, og Lyngheden var helt jævnet til med Sne.

Hvordan Præsten og Degnen klarede sig med den afbrudte Eksamen, husker jeg ikke. Jeg ved blot, at jeg blev flyttet op i den "store Klasse", og at jeg blev rost for min pæne Skrift, trods Søren Jørgensens Kritik og Udsagnet om: "at den Lignede mere en Lyngtop end hans Forskrift". Anders i Brikshus og mig, skiftedes til at sidde øverst paa anden Bænk, og Aaret efter paa første Bænk. Anders og jeg fulgtes ad gennem Skoleaarene indtil 12-Aars Alderen. Da blev Nøvling flyttet ind i Sognets Midte. Den lille Grimstrup Skole, kunne heller ikke rumme Børnene fra den del af Timring Sogns sydøstlige Del, og saa blev den skilt.

22. Kapitel

Som Hjorddreng paa Trøstrup

Da jeg havde fyldt 12 ar blev vor gamle Hest "Goliath" ombyttet med et Par 3 Aars Stude, som lige var vænnet til at gaa i Spænd sammen. Far maatte laane 150 kroner i Timring Sogns Sparekasse. Axel Peder Pedersen var den ene Kautionist, og Kresten i Brikshus den anden. Studene blev købt paa Foraarsmarkedet i Herning af Søren Grimstrup, der var en kendt og dygtig Handelsmand, og han forsikrede, at det var det bedste Par han havde i Koblet.

Samme Aar hændte der mig noget alvorligt. En Dag kom Proprietær Mogens Lassen, og var i en stor Knibe for at faa en Hjorddreng. Det var midt i Sommertiden. Far og jeg var i Færd med at bryde et Stykke Hede lige Vest for Stedet, og da han fortalte hvor stor Forlegenhed han var i. Far kunde jo ikke ret godt undvære mig. Lassen bød 20 kroner i den resterende Del af Sommeren. Far trak paa det, men da han saa tillige tilbød, at Far maatte faa Lov til at slaa Græsset paa alle Grøftekanterne og beholde Høet, naar Kornet var bjærget, gav han efter. Det kunde han ikke staa for.

Jeg skulde altsaa møde paa Trøstrup, dagen efter til Middagstid. Mor var ikke glad ved at maatte undvære mig som Hjælper. Heller ikke jeg, var glad ved Tanken. Jeg vidste nemlig, at Sivert Ladefoged havde haft Pladsen - det var ham, der sammen med Jens Chr. Hvasshøj havde købt og delt, sammen med to andre Dreng, en hel Pot Brændevin. Han var imidlertid løbet af Pladsen, en Dag da han havde faaet for meget Brændevin.

Det var en Tirsdag i Juni Maaned jeg stlytrede afsted med mismod i Sindet, for at tiltræde den ret berygtede Hjorddrengstjeneste paa den store Gaard. Jeg vidste paa Forhaand, at Folkene der, var af den Slags, som ingen andre steder kunde være.

Det var Middag da jeg kom, og seks Karle, tre Piger og Røgteren Morten Rønbjerg, sad omkring et langt Egetræsbord og søbede Sulevælling af nogle store Træfade, med rustne Jern-baand om, og i Stedet for Tallerkner, laa der ud for hver, en træbrik med noget bævrende Kalvekød, som de tog med Fingrene og bed af. Jeg blev budt til Sæde. "Tommas" en vældig stor og bred Knippel, større end Farbror "Pejer", midt mellem de to Malkepiger, Maren og Marianne. Jeg følte mig uhyre klemt, og kunde ikke faa en Bid ned, ikke for det at jeg var kræsen eller for godt vant Hjemmefra, der sad vi ogsaa og søbede af samme Fad; men Bordet var hvidskuret og Anretningen propert, og Mor bad Bordbøn, og vi Børn blev stadig formanet til at have Ærefrygt for Maden og betragte alle Spisevarer som Guds Gaver.

Om Eftermiddagen maatte jeg saa være med, til at drive Kørerne ud paa Marken sammen med Røgteren, og fik de nødvendige Instruksler om, at Kvæget ikke kom ind i Kornet. Og saa begyndte den Kamp med Dyrenes Instinkt, der blev kæmpet imellem deres Lyst og Hjorddren-gens Haandhævelse af Diciplinen. Til dette brug havde jeg faaet udleveret en kort Haslekæp og en Svøbe, med en lang firkantet beget Hampesnor, der kunde afgive Knald som et Pistolskud, og efterlade Rimper i Huden hvor den ramte. Haslekæppen var et endnu mere effektivt Hjel-pemiddel,

da den virkede paa længere Afstand. Men det var jo som 40 mod 1, og talmæssig set en stor overmagt. Jeg opdagede snart, at der i Flokken særlig var een, en stor sortbroget Ko, der altid holdt sig i Spidsen, saavel naar Driften gik hjemad, udad, eller naar det gjalt en Tur ind i den saftige grønne Havremark, der laa Side om Side med den Solsvedne og næsten afgnavede Græsmark.

Efter Malkningen om Morgenen gik det ud paa Græsningen til Røgteren Morten Rønbjerg og den yngste af Gaardden Sønnen. Albert kom og raabte: Hop - Hop. Saa vidste Køerne hvad det gjalt. Saa gik det hjemad til Fråsen i en grøft med Grøntfoder til Middagsmalkning.

Jeg var dog allermest trykket af den raa Tone, der herskede i Borgerstuen under Maaltiderne. Tommas, som Forkarlen blev kaldt til daglig, førte gerne an. Det er ubeskriveligt at anføre, hvad han kunde finde paa af Sjofelheder.

Det hændte saaledes en otte Dages Tid efter jeg var kommen i Pladsen, at han direkte henvendte sig til mig. Jeg prøver paa, at gengive det paa jysk: "Hor Dreng! Ved du, at di Faar haar slaven si Bæn ower o di Mu'r, sod'n de æ kommen the o blo'd? - Nej, svarede jeg og blev rød i Hovedet - de trow'r a da ett! - Far har aldrig lagt Haand paa vor Mor.

Hele den øvrige Flok grinede som revnede Gulerødder, og selv om jeg ikke kunde fatte Grunden til store Lystighed, forstod jeg godt, at der maatte ligge noget underforstaaet deri. Hele Eftermiddagen gik jeg og grundede over Tildragelsen. Tankerne krydsede hinanden, men jeg kunde ingen antagelig Løsning finde. Da vi saa havde sat Kærnemælksgrøden til Livs, stak jeg af paa bare Fødder med Stunt-hoser, afsted mod Hjemmet. Vejen gik et langt Stykke over Lyng og igennem Egekrat, indtil jeg naaede Brikhus's Mark, hvor jeg tog Skolestien Resten af Vejen. Det var dog ret sent, men endnu lyst nok at se Konturene af Bakkerne rundt om.

Jeg havde naaet Indgangsdøren og var lidt forpustet og hjerteklemt ved Stillingen. Døren var ikke skoddet, og jeg listede mig paa bare Fødder ind over Stuegulvet. Sove-kammerdøren stod aaben, og i den store Seng til højre, laa mine to smaa Søstre. Deres Hoveder, den ene lys, den anden mørk, viste sig paa Pudsen. Far var ikke kommen hjem endnu. Mor vendte sig imod mig og raabte: "Hvad er det" - Aah, er det dig bette Niels. Men hva' er æ dog ve'et?. Jeg stod lidt, inden jeg kunde faa en lyd frem; endelig lagde jeg mig paa Knæ ved Siden af Sengen, og tog Mor om Halsen mens jeg hulkende fortalte, hvad jeg om Middagen havde hørt, og spurgte saa om, hvordan Mor's ben havde det. Mor vendte sig om, og tog en lille Bylt, hvoraf der stak et lille Hoved og et Par smaa Arme frem. Det lettede, og saa forstod jeg alt.

Da jeg var kommen lidt fra Hjemmet, hørte jeg Far kom kørende. Studenes Stavgøj knir-kede og Far sang - ja, saa vidste jeg Besked, - tog atter Benene paa Nakken, og afsted til Trø-strup og kravlede i Sengen ved Siden af Morten. Han vaagnede ikke engang, da jeg lagde mig ned hos ham. Det var mig imidlertid umuligt at falde i Søvn, dels paa Grund af Ophidselse, men dog ogsaa fordi Sengen, der aldrig blev redt, var fuld af Hakkelse. Hakkelsmaskinen stod lige over min Plads, og der var store Huller i de frøuede Brædder. Tilsidst overmandede Søvn-nen mig, og jeg sov ind. Denne Udflugt var den eneste jeg havde, indtil jeg blev løst af Pladsen sidst i September.

Det var en raakold Dag. Køerne var drevet ned paa et Stykke Moseeng, hvor der kun fandtes Katskæg og Hvinegræs. Det skulde pløjes op til Dyrkning. De kommende Agre var Afmærket ved dybe Plovfurer. Langs Skellet til Naboens Mark, var der saaet Grønlandshavre, saaet i Brakjorden for at blive pløjet ned, og for at virke som Gødskning.

Naboen, Aksel Peder (det var ham der var Kautionist, da Far købte Studene), var en sjæl-den vennesæl Mand, og kom godt ud af det med alle Mennesker, paa nær Lassen paa Trøstrup. Og nu havde Køerne faaet Kik paa det saftige Grønne Græs, og Skel var der ikke, kun en op-højet Karm markerede hvor Grænsen mellem Markerne gik. Dette kan maaske være til nogen Undskyldning for deres Indtrængning i en bred Front. Hver Gang jeg havde faaet Dyrene drevet tilbage i den ene Ende, trængte de ind i den anden Ende, ind paa det forbudte Omraade.

Endelig kom Lassen farende til Hjælp, og ved forenede Kræfter, fik vi trængt Køerne til-bage, ind paa den sure Moseeng. Men saa vankede der til mig. Han drev mig over Skuldre, saa jeg faldt,

og kom til at ligge paa langs af en Plovfure, men inden jeg fik dukket mig helt ned i Furen, fik jeg et Slag over den venstre Arm, saa den nederste Ende af Stokken knækkede af. Jeg fik nogle flere Rap, blandt andet et der ramte paa Siden af Hovedet. Imidlertid havde Køer-ne benyttet sig af Lejligheden og atter fundet Vej ind paa Aksel Pedersens Mark igen, og Las-sen saa, at Aksel Peder og Sønnen Kristian Peder, var i Færd med at drive Køerne helt hjem til deres egen Gaard, for at tage dem i Hus. Hvordan Lassen fik ordnet dette, ved jeg ikke. Jeg havde faaet tilstrækkeligt og løb hjem.

Da jeg naaede hjem, stod Far og havde spændt for Vognen, og skulde til Herning efter et Læs Gødning. Grædende fortalte jeg ham, hvad der var vederfaret mig. Jeg holdt den venstre Arm oppe i Blusen; den kunde ikke hænge nedad. Men Slaget som havde ramt i Hovedet, for-talte tydeligt nok, om den Overlast, der var overgaaet mig. Mor kom ud i Døren med min lille-bror Magnus paa Armen, og blev sat ind i Sagen.

Jeg maatte saa med til Herning, og ind til Distriktslæge Wedel. Det viste sig, da jeg blev klædt af, at Armen var brækket midt paa Overarmen, og flere Mærker paa Skulder og Ryg, blev samtidig opnoteret.

Armen blev sat sammen, og stivet af med en Skinne, og lagt i en Slynge. Rundt omkring paa Kroppen var der store vædskende Blærer der, naar de lægedes, havde efterladt sig dybe nubrede Ar. Dette saa Distriktslægen ogsaa paa, og undersøgte mig mellem Fingrene og i Knæ-leddene - "Kæltring Fnat" - "Hvem har du ligget sammen Med?" spurgte han. "jo, jeg havde da delt Seng med en der hed Morten Rønbjerg". - Naa, saadan - Den skabede Hund har smittet mange Dreng.

Han skrev saa en Recept paa en Tjære Sprit og en Sæbeblanding, som jeg skulde indgnides med over hele Kroppen. Men det kunde jo ikke lade sig gøre, førend Armen var kommet sig. Et Par Dage efter, tronede Lassen frem. Far saa ham noget før, og gik ind i Loen og tog en Plej-slagvolle og stod i Halvdøren ind til Loen med den i Haanden, medens han med en Kniv snit-tede nogle Remme over, som fastgjorde den til Haandstangen. Da saa Proprietæren kom hen til os, strittede Overskægget ud som Børster. Jeg kendte det Udseende, men nærede ikke Spor af Frygt. Han forlangte, at jeg, at jeg skulde med ham tilbage til Trøstup.

"Det kan der ikke blive tale om" sagde Far. "Se nu hellere at komme væk fra mine Ene-mærker, at De ikke skal faa en Omgang, som min Dreng har faaet af Dem".- Lassen gik uden Farvel.

En Tid efter kom saa Kresten Overgaard og Manden fra Østerhoved, og stævnedes Far for Hammerums Herreds Ret. Far henvendte sig til Niels Merrild for at søge Raad og Vejledning, og da han havde forklaret hvordan Forholdene lå, sagde han: "Hør nu her Niels Steffensen, lad du mig ordne de Paragrafer for dig, det skal ikke komme til at koste dig en Øre". Og saadan blev det.

Lassen mødte i Retten med "Slagteren", som Sagfører Walther almindelig blev nævnt, da han efter Folks Mening, var en meget haardhændet Inkasator, og havde drevet mange fra Hus og Hjem, hvorimod den anden Sagfører, Dejgaard, ofte fandt Udvej til at mødtes, saa Smaakaarsfolk kunde faa Afviklet deres Vanskeligheder i Mindelighed. Naa, men Far havde kuns Niels Merrild som var Befuldmægtig i Sagen.

Lassens Sagfører talte først og hævdede, at Niels Steffensens Dreng skulde tiltræde sin Plads igen, eller ogsaa skulde den paa uretmæssig vis hævdede Løn - stor 20 Kroner, samt 2 Læs Hø som han havde hjemkørt, og tillige straffes for Trussel med voldelig Adfærd.

Da saa Niels Merrild fik Ordet, fremlagde han saa sin Fuldmagt. Han havde selv skrevet den, men Far havde prentet sit Navn paa den, saa Herredsfoged Krarup tog den gyldig. Han sat-te stor Pris paa Niels Merrild, som en klog og dygtig Fortaler for dem, der henvendte sig til ham om hjælp. Han havde jo ogsaa Dr. Wedels Attest med. Paa sit brede djærve jydsk Maal, trævlede han Sagføjrens Indlæg op, og hævdede: at det der skulde statuere ved denne Lejlighed var, at Lassen i høj Grad, havde overskreden sin Hjemmel til en Revselse af Hjorddrengen i det forliggende Tilfælde, og overgav Herredsfogden den udstedte Lægeerklæring. Og fortsatte med, at kræve Niels

Steffensen fri for al Tiltale fra Lassens Side, og betale en Erstatning paa 50 Kroner. I modsat Fald, skulde Sagen blive optaget som Politisag, og da vilde Lassen næppe undgaa straf for Legemeskadigelse.

Herredsfogden afsagde saa en Forligskendelse, gaaende ud paa, at Lassen skulde udrede en Erstatning paa 50 Kroner, og betale de med Sagen forbundne Omkostninger. Lassen kunde efter denne Omgang vare sig for at banke sine Hjorddreng.

23. Kapitel

To lykkelige Drengaar

Det gamle ord: "Intet er saa galt, at det ikke kan have noget godt til følge", viste sig ogsaa, at blive bekræftiget ved Proprietær Lassens haarde Behandling af den 12-aarige Hjorddreng, der dog kom til at koste vort Hjem en Art Afspøring, indtil den Fnathistorie, i det meste af Vinteren, var overstaaet. Det var dog forbi, inden Christian og Jens kom i Plads, henholdsvis hos Jens Severinsen i Ovre Burgaard og hos Thomas Christian i Østergaard, Skibbild.

Efter Foraars-Eksamen, kunde vi ikke faa Lov til at gaa i Grimstrup Skole, men skulde gaa i Nøvling Skole. Der var lige kommen en ny Lærer, Kresten Jacobsen. Han var ikke Seminarist, men klarede sig rigtig godt, og havde et sjældent Tag paa, at gøre Undervisningen inter-resant. I de to et halvt Aar, indtil jeg blev Konfirmeret, lærte jeg meget.

Nøvling var det mindste af de tre sammenlagte Sogne i den store Kommune; Vildbjerg, Timring og Nøvling. Tillige med Jens og mig, var der to Piger og en Dreng fra vor Nabo til Øst for vort Hjem, som samtidig skulde skifte Skole. Bror Jens, der kort efter kom i Tjeneste, kunde kun et kort Stykke af Vejen følges med os. Han havde faaet en god Plads i Skibbild-Østergaard. Han blev der lige til Konfirmationen. Og to Aar efter, blev han anden Karl samme Sted.

Nu blev jeg saa atter Mors Næstkommandør i Hjemmet, og Fars Avlskarl i Mark og Mergelgrav. Jeg var nu tretten Aar, og ret lille efter min Alder, men allerede i Besiddelse af gode Kræfter. Vi havde nu to Køer, og et Par stærke brogede Stude. Far pløjede for Smeden, og for-uden Brydning af Heden paa vor egen Jord, skulde vi begynde paa Opbrydning af 40 Tdr. Land Hede, Vest for vort egen skel.

Stykket var købt fra Skibbildgaard, af en Fætter til Branddirektør Kanceliraad Krarup. Det var vistnok den kendte Apoteker Krarup i Odense. I hvertfald, interreserede han sig stærkt for Udgravning af Kæmpehøjene. Samtidig vilde han gøre Forsøg med Opdyrkning af Hedejord, uden at benytte Mergel dertil, og tillige forsøge, at faa Jorden i Kultur paa meget kortere Tid end dem, ca. fem Aar, det almindeligt varede, inden den blev tjenlig til Tilsaaning med Rug, eller til Kartoffelavl. Far rystede vel nok paa Hovedet om det, - hvad han mente, rent taabelige i saadanne Forsøg, men resonerede dog saadan, at naar "Fabrikanten", der mentes at være Mil-lionær, vilde betale hvad det kostede, saa kunde han jo sagtens rette sig efter, hvad han fik Paalæg om at udføre.

Hede Arealet blev udmaalt i otte lige store Stykker paa tværs, og fulgte vores Skæl til den ene Side, og den anden Side stødte til Nøvling Præstegaards Hedelod. Det første Stykke, længst mod Syd, skulde først tages under Plov. Først Skulde Lyngen brændes af. Hertil skulde Sognets Brandfoged give Tilladelse. Han var tillige Sognefoged. Det blev saa bekendtgjort ved Kirkestævne, at der den Dag var givet Tilladelse til Afbrænding af Lyng, og at Niels Steffensen skulde forestaa Afbrændingen.

Dagen kom, og der var pløjet et Par Furer paa de tre Sider. Paa den fjerde Side langs vort Skæl, laa det sidste Opbrudte Jordstykke, saa der kunde ikke ske noget. En hel Del Karle og Dreng var mødt. for at hjælpe til, hvad der var ret almindeligt, og det var altid lidt spændende derved. Det var noget ud paa Aftenen i Juli Maaned. Den svære Lyng stod i sit kraftige grønne Flor. Mosset og

Rensdyrlavet i Bunden var knastørt. Ilden blev antændt langs med Kanten i den læ Side først, og dér skulde der passes bedst paa, og derefter blev der saa tændt langs de to andre Sider. Der blev saa antændt bredere og bredere Stykker, indtil det stod i lys Lue over hele Stykket.

Det var næsten blikstille. Den sorte, sure Røg stod lige op med den klare skyfri Julihimmel, og Skæret fra Ilden, belyste Røgen højt oppe. Det var ret hurtigt forbi, kun fra enkelte Tuer kom er lidt Røg. I løbet af Natten drog der et heftigt Tordenregn over Egnen, og Dagen efter begyndte Far og mig paa Opbrydningen af det første Stykke.

Det blev et haardt Stykke Arbejde, saavel for Far og mig, som for Studene, men inden Hø-sten kom, laa Lyngskjolden med det blygraa Sand i sirlige Striber over hele Stykket, og Far skulde have tolv Kroner pr. Tønde Land. Efter Høst skulde Far hente Gødning i Herning. En hel Vognladning, 10,000 £. Han kunde kun have 10 Sække á 200 £ pr. Læs, og maatte saa endda læsse Halvdelen af, naar han kom til Skibbild, og skulde ud paa den daarlige ensporede Hedevej, der steg stærkt, den sidste omtrent en halv Mils Vej ud til vort Hjem.

Da far kom hjem med de første fem Sække Kali, var det langt over Middag. Vi havde spist, og saa kaldte Mor paa Far, at Maden var paa Bordet og tilføjede: Saa kan Niels spænde Studene fra, inden du bærer Sækkene ind i Loen. Imedens jeg spændte Studene fra, saa jeg paa Sækkene og mente, at disse smaa Sække, kunde jeg da sagtens magte, at bære ind i Loen. Og efter at have sat Studene paa Græs, gik jeg hen og løftede den ene Sidefjæl, og lagde den paa langs af Vognen, gik op i Vognen, og tog et rask Tag i den bagerste Sæk. Sækken rokkede sig ikke en Tomme. Naa, saadan; Du vil ikke med? Saa tog jeg lidt langsommere til det, satte Bry-stet imod den, og stemte Foden imod Kæpstokken, og det kunde den ikke staa for. Jeg fik saa skubbet den hen til den bagerste Ende af Bundfjælden, og sprang ned paa Jorden. Jeg var lige istand til at naa og faa fat i de to Snutter i hver sin Side af Sækken, men vejede ikke selv saa meget, at jeg kunde vippe den om paa Siden, saa jeg maatte atter op i Vognen, for at faa skub-bet den lidt længere ud og saa, da jeg atter forsøgte at vælte den ned paa Skuldrene, lykkedes dette men trykkede fælt. Saa prøvede jeg saa smaat, om jeg kunde løfte den op fra Vognbunden, og det lod sig gøre. Der var kun en tre - fire Alen fra Vognen og hen til Lo-døren, og lige indenfor Døren, var der lavet en rydelig Plads til hele Vognladningen.

Det skal nu ikke nægtes, at Knæene rystede en Del, under den svære Byrde de skulde staa for. Ind kom den, og jeg gik til den næste. Den gik det allerede lettere med. Den kunde jeg tage fra Siden af Vognen. Her havde jeg Vognbunden at staa paa, og det hjalp til, at faa Sækken til at ligge bedre, saa jeg kunde holde Ryggen fuldstændig stiv. Da jeg kom til Lo-døren med den sidste, stod Far i Døren mellem Bryggerset og Loen kridhvid i Ansigtet, men sagde ikke et Muk, før jeg havde kastet Sækken ved Siden af de andre. Men da laa der en god Mening til mig. Og dog var det som jeg mærkede en Undertone af Stolthed i al hans vrede Skælden. Men jeg fik Vished for, at jeg havde en god Ryg, men jeg fik ikke mere Lov til at bære Sækkene ind. Far vilde ikke risikere, at faa en pukkrlygget Dreng ud af det. Han havde selv gode kræfter, og pralede under Tiden med, at da han var 15 Aar, kunde han bære ti Skæpper Ærter, som nok vilde veje ca. 300 £ i gamle Træpenge.

Hele Vognladningen skulde benyttes til de første fem Tønder Land, et uhyggeligt Forbrug. Rugen blev saaet i et næsten helt raa Sandlag hen paa Efteraaret, omkring ved Mikkeldagstid, men det lod ikke til at vilde spire . Det var kun paa ganske faa Steder, kunde man se smaa forkomne Spirer. Kun paa et Sted, slyngede der sig et smalt grønt Baand, hvor der var kørt Mergel fra Brikshus' Mergelgrave til vor Mark, fra før den Tid Far havde fundet Mergel i Krarup's, Østen for Stedet.

Sommeren efter da Høsten kom, var det med Undtagelse af det halvandet Skaar brede Stri-be. Der var saaet tre Tønder Rug, og ofret saa store Mængder forskellige Arter Gødningsstoffer, saa nær som det ene livsvigtige Stof, Kalk. Foraaret efter kom der saa en anden Ordning.

Fabrikanten havde skrevet om en anden fremgangsmaade. Dette bestod deri, at paa de næste fem Tønder Land, skulde Lyngen ikke brændes af, men hele Lyngskjolden skulde graves af som Lyngtørv. Far og jeg gik fra først af med almindelig Tørvespader og skrællede Tørven af, paa en Alen gange en halv. Far opdagede snart, at denne Fremgangsmaade vilde tage alt for lang Tid. Han fik Smeden Chr. Thudal Pedersen, til at smede et Knivskarpt Plovskær med Stoppeslæde, - til at spænde paa en Langjernet Mede, med et Vippeapparat, som lige foran Langjernet huggede ned i Lyngskjolden, og jeg kunde saa i almindeligt Plovtempo med Studene, gaa bagefter med Tørvespaden, og hugge de Lyngrødder over, som ikke var ramte af Huggejernet.

I løbet af Juli Maaned var vi færdige med Afskrælingen og Stabling af de tørre Tørv paa hele Stykket. Derefter blev det saa afbrændt, og Asken blev spredt ud over det hele. Heller ikke det Experiment lykkedes. Saa gik der et Par Aar, hvor der intet blev foretaget ud over, at Fa-brikanten lod en uberørt Gravhøj udgrave, hvori der fandtes en Grav med en Del Skaar af Krukker og gamle Bronze-smykker, og en enkelt Ring af Bronze. Gravstedet markeredes ved en Stenhob. Selve Gravhøjen maalte fra Top til Bund mellem seks og syv Alen. Den laa tillige paa det højeste af Hedestykket. Vi er nu naaet hen paa Efteraaret 1886.

24. Kapitel

Min Konfirmation

Jeg maa nu vende tilbage for at fortalt om, hvad jeg lavede i det aar, som jeg naaede Konfirmationsalderen.

Det var i mit sidste Skoleaar 1884-85. Lige efter 1. Nov. mødte jeg den første Tirsdag i Maaneden i Vildbjerg Præstegaard. Præstekaldet omfattede den Gang Vildbjerg, Timring og Nøvling Sogne. Et af Landets største Præstekald hvad Omraadet angaar. Hvorimod det maatte regnes for lille, hvad vederlaget angaar, og derfor gerne blev besat med unge Præster.

Ret bemærkelsesværdigt er det, at ikke saa faa af disse, naaede frem til store Stillinger indenfor Kirken. Det var saaledes, at fra jeg blev født, og indtil jeg drog hjemmefra, havde fire af vore betydeligste Skikkelser blandt danske Præster, bestridt Kaldet, nemlig først gamle Pastor Kock, og Pastor Krag, der blev kaldt til Vartov i København. Den Landskendte Pastor Nyborg, som overtog Pastor Henning Jensens Kald i Stenmagle, og mod Slutningen, Pastor Gabriel Kock, der endte som Biskop i Ribe. Det er Navne der lyser op iblandt danske Præste-skikkelser.

Det var hos Pastor E. Nyborg jeg mødte sammen med mellem treds og halvfjerds jævnaldrende Drengene og Piger til Konfirmationsforberedelse. Han var en høj slank Skikkelse, med et Par gode Øjne, og med en Stemmekraft der trængte igennem i dyb Alvor og Inderlighed.

Han bød os hjertelig varme og sagde: "Lad os saa se at faa det godt sammen, i den Tid vi har for os fra i dag, til vi hver især kan mødes glade og velforberejede, naar vi tilsidst mødes paa Kirkegulvet.

Der gik et helt Aar med denne Konfirmationsforberedelse, og som dog gik med afvekslende gode, og nogle ubehagelige, Timers Samvær. Blandt de gode var Præstens livlige og til Tider helt humoristiske Udlægning af Biblens dybe Sandheder.

Det var hen paa Vinteren, lidt efter Jul. Pigerne sad i den rummelige Havestue, medens Drengene havde deres Plads, paa to lange Bænkerækker i Korridoren, med Ansigtet imod hinanden, og her vandrede Pastor Nyborg frem og tilbage, naar det var Drengene han henvendte sig til. Men naar han særlig talte til Pigerne, stod han gerne lige indenfor Døren, altsaa med Ryggen til os. Saa hændte det en Dag, mens han særligt talte til Pigerne, en kedelig Tildragelse, som nær havde faaet ubehagelige Følger. Lige over for min Plads, sad to Drengene, en der hed Kræ Kræsen, og en anden som hed Niels Buur, fra Nederburgaard i Vildbjerg. Kræ Kræsen var fra Timring Kirkeby. De sad op mod et Skab, hvor Præstens gamle Kørepels hang, og lige ved Siden af, stod Præstens

skindforede Støvler. Jeg havde været travlt optaget af, hvad Præsten forklarede Pigerne, men instinktmæssig drejede jeg Ansigtet, og i et nu saa jeg, at Niels Buur havde den ene af Præstens Støvler mellem Knæerne, medens han gjorde Fagter, som han ham-rede Pløkker i Saalerne. Kræ Kræsen havde den anden paa Skødet, og han agerede som om han borede Huller, og trak i Støvlens Bagsform, og slog ud med Armene, som om der blev trukket en Rips gennem Hullerne.

Jeg var ikke forberedt paa dette Syn, og gav uvilkaarligt et Fnis fra mig. Præsten saa hen ad Rækken hvor jeg sad, og saa at jeg rødmede. De to Drengene der var usynlige for Præsten, var imidlertid bleven Klar over, at Situationen var Kilden, og i Ly af Skabet, fik de bragt Støvlerne paa Plads. Men da vi saa gik, stillede Præsten sig i Døren, og holdt mig tilbage. Præsten tog det som en Selvfølge, at det var mig, da han havde set saa bestemt paa mig, paa Grund af min rød-men. Det havde været let for de øvrige Drengene, som havde overværet Spillet fra dens Begyndelse, at støtte mig. Pastor Nyborg saa mig dybt i Øjnene, og spurgte mig om, hvad det var jeg havde leet af, og jeg maatte fortælle Grunden, om jeg nok saa gerne ville havde undgaaet det. Da jeg var færdig, sagde Nyborg til mig: "Lov mig min Dreng, aldrig at le ad noget Ondt".

Denne Tildragelse gik jo ikke af, uden Følger for de Spilopmagere, og kun efter at de, saa-vel som deres Forældre, havde bedt om godt Vejr, undgik de at blive bortvist fra Konfirmationen, der skulde finde Sted omkring Paasketid. For mit vedkommende kunde jeg, der først fyld-te 14 aar den 10. Maj, ikke blive Konfirmeret om Foraaret, men maatte gaa til Præsten ogsaa om Sommeren.

Jeg gik samtidig i Skole hos Kresten Jacobsen, da Far ræsonerede saadan, at jeg paa Grund af "Fnat-historien" Vinteren forud, havde mistet næsten hele Vinter-Skoleaaret. Og glad var jeg. Det var ligesom et Fingerpeg henimod, hvad jeg saa inderlig ønskede, nemlig, at faa Lov til at komme paa Seminarium, naar jeg blev gammel nok dertil. En Tanke jeg havde drøftet med Far, men som han katagorisk afviste som umulig, og begrundede med, at han ikke ønskede, at der skulde gøres Forskel paa os Børn, og det hjalp ikke Spor, at jeg hævdede, at Christian da skulde i Smedelære.

I Skolen blev jeg benyttet som en Slags Hjælpelærer for de smaa i Klassen, og fik ved Examen om Efteraaret, en direkte rosende Omtale af Pastor Nyborg. Desværre fandt Far dog ingen Grund til, paa Trods af at Præsten havde givet Tilsagn om Støtte, at give efter for mine brændende Ønsker.

Den første Søndag i Oktober skulde Konfirmationen finde Sted. Det store Herning Efter-aars Marked skulde afholdes sidst i August og først i September, og varede i 14 dage, lige efter, at et lignende Marked var tilendebragt i Holstebro. Ved disse Markeder var det den sædvanlige Skik, at der blev de ældre Stude da ombyttet med yngre, mest to-aarige. Vore Stude var fem-aarige, og et Par rigtig store kraftige Dyr, men paa Grund af det haarde Arbejde de havde maat-te præstere, havde de ikke ret meget Fedt paa Kroppen. Dette nedsatte dog ikke deres Handelsværdi, da der Fortrinsvis opkøbtes til Afsætning i Tønder, hvorfra - naar de gennem Vinteren med rigelig Marskhø og Korn, var blevet opfedet, blev Eksporteret til England, og da indbragte store Penge til Eksportørerne. Far opnaaede at faa firehundrede Kroner for de gamle, og gav to-hundrede for de unge, som han købte til Erstatning. Nu var det Meningen hjemmefra, at han skulde købe mit Konfirmationstøj, en Kasket og de første Støvler jeg havde haft. Vi skulde saa, efter at baade Studene og en et-aarig Kvie var solgt for femogfirs Kroner, ind paa Gæstgivergaarden "Vestjylland", som i Foraaret var overtaget af et yngre Gaardfolk fra Snejbjerg.

Nu gik det saa uheldigt til, at Far var bleven lidt ør i Hovedet paa Grund af en Del Lidkøb, der maatte til efter Handlen, Studene blev solgt til Søren Grimstrup, som for Aar siden havde solgt dem til Far, der endnu ikke var hel færdig med at betale af paa den Handel. Det var nu ikke saa meget, men Restgælden blev ved denne Lejlighed afviklet. Far vilde, som den der hav-de faaet udbetalt Penge, give Lidkøb, men Søren Grimstrup afslog at nyde noget. Han vilde sikkert ikke faa Tid dertil. Vor Nabo, Peter Hansen, der havde været med til Handelen, skulde Skikken tro, deltage i Nydelsen af de sædvanlige Antal "smaa Sorte". Jeg stod lidt udenfor Teltet, hvor de to var gaaet ind, tilbage med den usolgte Kvie. Lidkøbet trak noget længe ud.

Nu og da kom der en Bekendt, enten af Far eller af Peter Hansen, og det blev til mange Omgange, og jeg, der havde trukken Studene og Kvien de to Mil til Herning, og staaet paa Markedspladsen i adskillige Timer, paavirket af Støjen fra Kvægets Brølen, Faarenes Brægen, Hestenes Vrinsken, Skraal fra Gøglerteltene, Musikken fra de mange Karruseller og Slag paa Slag fra Kraftprøverne, var ved at segne af Træthed. Jeg var meget ked af det, og tog min lille Kvie om Halsen, og gav mig op i en fortvivlet Graad. Saa kom Søren Grimstrup og sagde: "Hvor er din Fader henne"? Jeg pegede ind i teltet, og han fik saa øje paa ham og gik ind, og sagde noget til Selskabet, og kom saa ud, og Søren Grimstrup fik i en Fart solgt Kvien til den gode Pris. Og han vilde saa, da han nu var færdig, langt hen paa Eftermiddagen var det, give Spisning hos P. Madsen. Far var ikke rigtig med paa det, kunde jeg godt forstaa, men turde heller ikke støde Søren Grimstrup som havde gjort ham store Tjenester.

Endelig kom vi til "Vestjylland" og vist ind i den pæne Stue paa Grund af Søren Grimstrups Følgeskab. Han rekvirerede fire store Bøffer og fire Portioner Rødgrød med Fløde; Magnus Grimstrup var med. Vi havde jo gaaet i Skole sammen, og var gode Venner.

Maaltidet var overdaadigt, og det oversteg langt mine Evner at fortære min Portion Bøf, hvorimod Rødgrøden gled ned. Det var nu heller ikke gaaet Far bedre, nærmest værre, da han slet ikke rørte Rødgrøden, som han iøvrigt heller ikke hjemme vild efter. Drengen Jacob var-tede op. Han hørte ellers hjemme i Billardstuen, som i Dagens Anledning helt havde skiftet Karakter. Billardet var dækket med en hel Plade, og rundt om var der stillet Stole, og her blev der indtaget et Utal af "smaa Sorte". En Lejetjener, Niels Lauritzen og Stuepigen Marie Iversen hjalp til. P. Madsen selv var en der dirigerede det hele. Søren Grimstrup rekvirerede saa to hal-ve Kaffer med 3-Stjernet Cognak til, som han og Far skulde have til Afslutning. Magnus og jeg fik hver en Limonade.

Jeg gik saa om til Far og mindede ham om, at vi ogsaa maatte hen og købe Konfirmationstøjet. Søren Grimstrup og Magnus sagde Farvel og gik. P. Madsen kom saa hen til Far, da de var gaaet. Han spurgte saa Far, om det ikke var noget for Drengen at komme i Kelnerlære til November. Jo, sagde Far, det kunde da være saa møj herligt. Det gav et Gib i mig, men der var ingen Mulighed for mig at blive fri, forstod jeg med det samme. Det stod for mig som den stør-ste Hindring mod Maalet, om engang at komme paa seminarium og blive Lærer, hvad jeg saa inderligt ønskede, men slog mig tiltaals med, at der endnu var godt et Aar til, inden jeg naaede Alderen. De bange Anelser vilde dig ikke forlade mig.

Kresten fra Brikshus kom ind og fik Far overtalt til at tage med hjem. Han var ellers kom-met saa godt ilag med at drikke "smaa Sorte" sammen med nogle andre ligesindede. Klokkeren var henad 10, Butikkerne var lukkede, og der blev ikke tale om, at købe Konfirmationstøj eller Støvler. Kresten havde faaet spændt for, og jeg fik Studene koblet sammen, og var paa Vej ud af Køreladen med dem, da Far svinglede ned ad Trappen, og med besvær kom op i Vognen. Jeg trak med Studene ad Vejen mod Ringkøbing, men da jeg naaede Snejbjerg, drejede jeg af ad Vejen til Helstrup, for derved at skyde en Genvej, og da ogsaa for at Studene der var ved at blive Stivbenede, kunde faa blødere Grund at gaa paa. Det var nu bleven Nat, og en klar Fuldmaane stod midt paa Himlen. Men ak, hvor var jeg træt, saa træt, at da jeg med Studene naaede Jens Jensens Gaard, bandt jeg dem ved Gaardsporten, hvor der stod et Læs "Ho". Saadan kaldtes den sidste Afgrøde Hø paa Engene. Studene gjorde sig rigtig tilgode med det duftende Foder, og jeg selv satte mig op imod et Dige, og vaagnede først henimod Morgenstunden ved, at en Pige ramlede med en Malkespand. Saa fik jeg rusket Studene op, og var ude paa det sidste Stykke Vej, tværs over en halv Mils vejløs Hedestrækning. Trætheden var da næsten gaaet over, da jeg naaede hjem. Far var endnu ikke kommen hjem, Han kunde ikke køre længere med, end til hvor Vejen gik fra ved Surendal. Her havde han truffen Peder Hansen, og var saa gaaet med ham ind, og skulde saa have et Par Kaffepunse.

Da jeg kom hjem, kom Mor ud i Døren. Hun havde ikke sovet hele Natten, og havde ven-tet med Mad til Far og mig fra om Aftenen forud.. Endelig kom Far hjem. Han var rigtig gna-ven paa sig selv. Han var klar over, at der forestod ham et mindre behageligt Opgør med Mor, naar han skulde aflægge Regnskab over Aarsagen til, at han ikke havde Spor af Konfirmationsudstyr med hjem til min nær forestaaende Højtidsdag. Mor var dog klog nok til at vente, indtil Far var bleven helt ædru, og selv begyndte med de sædvanlige Undskyldninger og Forklaringer. Han havde begyndt lidt pralende med: - at nu han havde faaet sørget for, at faa Drengen anbragt i en god Stilling. "Han var jo da nu stejt té Pæ Ma'sen som Opvarterlærling, o æ Hotel Vestjylland, aa han ská há en hal-hunner Krowner i Løn".

Mor betragtede det ikke med Glæde, tværtimod. Hun saa paa det nærmest som en Ulykke, som hun dog vidste, at Afgørelsen ikke stod til at ændre. Det værste for mig var dog, at der ikke var købt Konfirmationstøj, og der var ikke udsigt til, at der blev købt noget, da Far sikkert havde brugt for mange af Pengene.

Det viste sig ogsaa at holde Stik. Sypigen Kristiane Fælletoft kom, og saa maatte hun sy af Fars Bryllupstøj. Frakke, Vest og Bukser, som paa den ydre Side, skinnede mistænkelig i det Grønne. Kristiane Fælletoft var dygtig. Hun sprættede Fars Stadstøj op, tog Maal af mig, vend-te de forskellige Stykker med Vrangen opad, tegnede de nye Maal ind med Kridt, og klippede Stykkerne til efter de optrukne Kridtstreger. I løbet af nogle Dage, havde hun faaet syet baade en Dragt til mig, der godt kunde gaa an, og en Kjole til Mor. Far maatte nøjes med et sæt Graat Søndagstøj. Problemet med Hensyn til Støvler, blev løst ved, at laane et Par Støvler af Pigen i Brikshus, Valborg hed hun. Støvlerne var lidt for lange, men var saa til Gengæld lidt for smalle til mine Fødder. Det var Snørestøvler, og kunde knap nok naa sammen over Anklerne.

Selve Konfirmationsdagen oprandt med højt klart Vejr, med Solen staaende lidt over Hedebakkerne lige mod Øst. Højtideligheden skulde dette Aar staa i Vilbjerg Kirke, og vi hav-de en god Mils Vej dertil. Mor, Far og min Højhed drog afsted. Da vi var omkring Halvvejen og naaede Hjortsballe yderst mod Nordvest i Timring, kom vi til at følges med Anders Pedersen og Else Marie tillige med hendes Mor. Hun var født om Natten mellem den 9. og 10. maj, men hun var anmeldt til d. 9., mens jeg blev født om Eftermiddagen d. 10. Vi havde jo ogsaa gaaet til Præst sammen, og var ogsaa gaaet sammen i de første Aar i Grimstrup Skole. Om Sommeren havde vi haft Følgeskab af Anders i Brikshus. Hans Mor og Far var da ogsaa kommen i Kirken, men var kørende den lange Vej om ad Møltrup, men de var allerede naaet frem, og faaet Hestene installeret i Møllegaarden lige ved Siden af Kirken.

Gudstjenesten begyndte. Pastor Nyborg holdt en ret kort Prædiken. Inden Overhøringen tog sin Begyndelse, var der vel gaaet en god times Tid. Vi blev placeret langs med Stolerækkerne, Drengene paa højre- og Pigerne paa venstre Side, og efter Alder. (Før Pastor Nyborgs Tid, blev Børnene klassificeret efter Kunnen). Rundt om i de andre Kirker, holdt denne Skik sig paa Egnen. Pladsseringen(placeringen) efter Alder voldte saaledes, at Else Marie fra Hjorts-balle stod øverst af Pigerne, medens jeg havde den øverste Plads i Drengerækken, og blev allerførst overhørt og spurgt i Spring. Fra først af, faldt Svarene noget famlende, og det skyldtes for en stor Del, at mine Støvler var kommen til at trykke saa forfærdeligt. Efter- haanden som Fødderne næsten blev Føelsløse gik det noget bedre. Dog syntes jeg, det tog uendelig lang Tid, før jeg slap, og Præsten vendte sig til Else Marie. Else Marie svarede fra først til sidst, hurtigt og rigtigt. Konfirmationen varede omkring 4 Timer.

Saa snart vi var kommen ud af Kirken og Lykønskerne var overstaaet, maatte jeg have Støvlerne og Sokkerne af, og saa efterhaanden kom Fødderne til sig selv. Mørkningen var allerede ved at indtræde inden vi naaede hjem. Farbror Pejter og Faster Maren tillige med Bør-nene, havde under vores Fravær, passet Hjemmet og lavet Gildesmaden. Bror Kristian og Bror Jens havde ogsaa faaet fri, og kom hjem lidt efter, at vi havde faaet os bænket rundt om Bordet. Gildesmaaltidet bestod af stegt nyslagt Faarekød, med Rødgrød til Dessert.

Farbror Pejer havde en ny kort Tobakspibe, en lille Kardus Melange og en Æske Tænd-stikker med som Konfirmationsgave. Bror Kristian, havde for halvandet Aar siden faaet et Sølvcylinderur. Han havde selv tjent til det, som han ogsaa havde tjent til Konfirmationstøjet, ved at passe Køerne om Vinteren, saa det var jo ikke Fars Skyld. Jeg følte dog ikke Spor af Misundelse overfor min ældste Bror. Jeg skulde saa have Ild paa Piben, men det maatte jeg nu hellere lade være med. Lidt efter at jeg havde faaet Piben tændt, maatte jeg udenfor, og afleverede al den gode Mad, og var syg resten af Aftenen. Piben blev lagt hen, og blev først taget frem, da jeg efter 4 Aars forløb rejste hjemmefra, til Refsnæsgaarden.

25. Kapitel

Et Aar som Kelnerlærling

Den første November 1884, maatte jeg saa tiltræde Pladsen som Kelnerlærling paa Hotel "Vestjylland". P. Madsen - en undersættig Mand, med et kraftigt mørkt Fuldkæg og et Par Ben, som ikke var egnede til at fange Smaagrise med. Han havde et haardt gjaldrende Organ - satte mig ind i de Pligter jeg havde at opfylde saa som: at besørge alle Byærinder, pudse Gæsternes Støvler, bære Brændsel ind til Køkkenet og alle Kakkelovnene over det Hele. Naar jeg saa blev færdig hermed, skulde jeg servere i Billardstuen, vaske Glas og polere dem. Jeg skulde samtidig fungere som Markør ved Billardet.

Billardstuen besøgte væsenligt af Byens Haandværkssvende. De spillede væsenlig Karo-line, og jeg maatte saa notere Points paa en sort Tavle, og tage Ballerne op af Hullerne. Det senere indførte Keglespil paa Billard kendtes ikke dengang. En rigtig Keglebane var anlagt langs med Salen. Den brugtes mest om Sommeren og om Søndagen. Jeg var snart bleven klar over, at dette var det værste Arbejde der fandtes. Der eksisterede jo dengang ingen Lærlingelov, og Søndagene gav et Slid fra 5 Morgen til Aften Klokken 11 - eller ogsaa til Politibetjent Rasmussen kom for at fortælle, at det var Lukketid. Han skulde dog gerne have en lille "sort" eller en Bajer paa Faldrebet. Saa Klokken blev i mange Tilfælde Midnat, inden jeg som den sidste, kunde finde hvile paa en gammel Jernseng i et lille Kammer med et Jernvindue med fire smaa Ruder i. Det maa vel Undskyldes, at jeg overhørte P. Madsens Kalden Klokken 5 Morgenen efter en saadan Søndag. Det varede dog ikke saalænge, inden han kom igen, og tog mig i Nakken, og hev mig ud af Sengen, med et Par Flade som Tilgift. P. Madsen var Gaardmandssøn, og havde haft en lille Gaard i Helstrup. Hans Kone hed Sidsel, og var noget af det elske-ligste man kunde tænke sig. De havde to Dreng, Mads og Jens i Alderen seks og fire Aar.

I sin Optræden overfor Gæsterne, var han meget fidel. Han ansaa sig, selv som en meget dygtig Handelsmand, og omgikkes Kammeratlig, med de store Landbrugere og Prangerne i den "fine Stue", hvor det ogsaa til Tider, gik noget hedt til. Den Tids Politik var Kilden til, at Diskussionen tog Overhaand, saa Næverne, istedet for saglige Argumenter, blev det Afgørende.

To Brødre, Anders og Niels Frederiksen, et Par Hesteprangere fra Sunds, var kommen i Spidsen for en Riffel-bevægelse og Skattenægter-foreningen i Hammerum Herred. Estrup havde gennemtruffet Provisorie-lovene, uden at Folketinget havde vedtaget Finansloven. Paa Herning-egnen gik Bølgerne højt, som i det øvrige Land. Jeg havde vel ikke den Gang synderlig Indsigt i Politik, men var dog stærkt interesseret i den førte Diskussion, hvad jeg havde god Lejlighed til, da min Plads var i en lille Korridor mellem de to Stuer. Jeg forstod dog saa meget, at Venstremænd var de langt stærkeste og raabte paa, at de skulde forsvare Danmarks Grundlov, om det saa skulde ske med Vaaben i Haand. Dette gav saa til Gengæld Regeringen Grund til, at oprette Gendarmeri-korpset, og kende Riffelforeningerne ulovlige, Nægtelsen af at betale Statsskatten, blev der flere

Steder af de store Skatteydere, samlet 5 - 2 og 1 øres Kobberpenge , og afleverede disse ved Betalingen af Skatten paa Amtsstuen. De fleste lod sig udpante, men som de Jyder de var, fandt de jo snart ud af, at ddet blev for dyrt, saa de faldt til føje.

Hen i November blev der afholdt et Hestemarked i Herning, og det gik livligt til. Hen paa Aftenen sad der fire Mænd omkring det runde Bord. P- Madsen, de to Brødre, A og N. Frede-riksen og en Gaardmand Jens Thomsen. Der handlede om en to-aarig rød Vallak med lys Manke og en hvid Sok paa Venstre Bagben. P. Madsen kom og kaldte paa mig, at jeg skulde løbe ud hos Jens Thomsen og sige, at Manden havde solgt den to-aarige Klojd (paa Egnen be-tegnedes en to-aarig Plag saadan).Jeg spurgte saa om Vejen derud: "Jo, ser du Dreng; der ligger to Gaarde tæt ved Siden af hverandre, - det er ikke den første, men i den anden Gaard. I den første Gaard bor Poul Nørgaard. Du skal blot sige, at Manden har solgt de røde Klojd, og at du skal have den med".

Der var ikke saa langt derud. Gaardene laa midt for Markedspladsen, som dannede en Firkant saaledes, at det var lige langt, hvilke af Vejene man valgte, og jeg valgte den vestlige i stedet for, som jeg fik at vide, at P. Madsen havde regnet med den østlige, med det Resultat, at "den anden Gaard" jeg kom til, var Poul Nørgaards. Der gik jeg saa ind og afgav Besked om, at Manden havde solgt den røde Klojd, med den hvide Sok paa det venstre Bagben. Konen gav saa Karlen Besked om at udlevere Plagen. Jeg trak saa afsted med den, og kom hjem med den. Den blev mønstret i Trav og befølt over det hele og Prisen blev bestemt, og Lidkøb drukket.

Allerbedst som de saa sidder og skaaler paa Lykke og Held med "Klojden", arriverede Poul Nørgaard. Han var en rolig og stilfærdig Mand. Staldmesteren havde vist ham Plagen, og han havde straks kendt den som sin, og var saa kommen ind i den fine Stue, stod lidt og saa paa Selskabet, som ikke var helt ædru. Han var jo klar over, at det var en Fejltagelse. Han havde ogsaa haft sin Plag paa Markedet, og havde været i Handel med Brødrene, men var dog ikke kommet overens med Prisen.

P. Madsen vilde gøre Plads for den nye Gæst, og inviterede paa en halv Kaffe med tre-stjernet Cognak. "Nej Tak! Dé æ no'et dé æ kommen ætter, men vil no se'j Jær, té dé æ mi' Plag I haa sol't. A maa da mejsen tokke, té de wa gót gjor a saad'n et Par gamm'l Hæ'sthandle'r, té di ikk' ka' se Fo'skel' paa æ Hæst aa en Øg, o saa té den haar en hvi'r Sock paa dens hywer Bi'n i Stej for den venster . Men no ska' I haa Fo'wal! Aa saa taa'r æ mi Plag mæ hjem igjen.Det allerværste var nu, at en attenaarig ungt Menneske, der fabrikerede Mine-ralvand paa Herning Apotek, havde skyndt sig op paa Herning Folkeblads Redaktion, og med-delt om den kuriøse Handel. Dagen efter godtede Befolkningen sig derover. Men til mig var der ikke levnet nogen Ros for en Skilling. Det hjalp kun lidt, at jeg forklarede, hvordan det var gaaet til.

P. Madsen var selv Vinkyper, og tog hele Tønder hjem af Portvin, Rom og Cognac. Rhinskvin og Champagne blev indkøbt paa Flasker. Jeg skulde proppe Flaskerne ved Hjælp af en rund Træklods med et Hul igennem, forsynet med et Stempel af Træ, paa hvis Ende der var forsynet med en rund Knap. Knappen havde paa Midten en Indskæring, hvor Proppen kunde føres ind, og med et kraftig Slag af den flade Haand, blev Proppen drevet ned i Flaskehalsen.

Det var et modbydeligt Arbejde. Spiritus-dunsterne var i Stand til at give en dundrende Hovedpine, og den højre Haand, blev tilsidst næsten hel følsesløs. Der blev omkring et Par Hundrede Flasker, og der skulde slaes haardt til, hver Gang. Derefter skulde saa Flaskerne saa paasættes Etiketter i prangende Udstyr. Cognacen fik spanske Provins navne, og med én, to eller tre Stjerner, og alt var af den samme Tønde,og havde aldrig været i Berøring med det skønne Spanien, men var mixet sammen af dansk Fussel og sukker og en passende Tilsætning af destilleret Vand, og blev nydt after Pengenes mere eller mindre Tilstedeværelse - eller ogsaa af lyst til at dupere. Naa, det var da de billige Sorter der først gik med, selv om Hemmeligheden ikke var røbet.

Det undrede mig meget, at P. Madsen en Dag sagde: "Dreng! Hvorfor smager du aldrig paa de varer som du skænker for Gæsterne?. Drik hvad du helst vil have". Jeg svarede ham: Jeg vil helst hel lade være med at drikke noget.

Saa skete det imidlertid en Dag jeg var alene i Vinkælderen, og skulde tappe Solbærrum paa Flasker, at den yngste af Drengene, Jens hed han, var kommen ned af Kældertrappen, uden at jeg havde lagt mærke dertil. De fyldte Flasker satte jeg fra mig paa det lille lave Bord, som Propklodsen stod paa, og som stod lige bag ved mig. Jeg hørte saa en klirren af Flaskerne, Da saa jeg Barnet lige bag ved mig. Han drak saa det klukkede af en halvtømt Trepælsflaske. Jeg rev Flasken fra ham, og jog ham op af Trappen; lidt efter kom P. Madsen, hvid i Ansigtet, med Fuldskægget strittende ud til alle Sider og raabte: "Hvad har du fyldt i Jens? - Slet-ingen-ting-.Jeg har slet ikke hørt ham komme - han havde Kludesko paa.. Haanden der var hævet til Slag, faldt ned. Der skulde ellers nok have vanket i en god Mening. Men hvad. P. Madsen kunde næppe have ramt et Sted som ikke var garvet af Lassen paa Trøstrup.

Da jeg var færdig med Solbærrømmen, mødte jeg Madam Madsen lige ovenfor Trappen. Hun tog mig i Armen, og spurgte forskrækket om, hvor meget Jens havde drukket? Jo, han havde vel drukket en halv Flaske. "Aah, Herre Gud. Ja, saa var det godt, at vi fik Bud efter Doktor Wedel. Doktoren kom lige ind ad Døren, og fulgtes med Fruen ind i Soveværelset, hvor Barnet laa ligbleg i Ansigtet. Han fik et Brækmiddel, saa det meste af Solbærrømmen kom op, men maatte dog køres paa Sygehuset, hvor han yderligere fik en Udpumpning. Jeg blev ogsaa frikendt for at have vist Forsømmelighed i denne Affære. Det gav et helt gys i mig, da det gik op for mig, hvor alvorligt det havde været.

Det maa vel være paa Tide at præsentere, det paa Hotel Vestjylland værende Personale, efter den almindelige Rangfordeling. Vært P. Madsen og hans Kone Sidsel Marie, der dog ikke rigtig hørte til Personalet; hun blev tituleret "Madam". Saa kom Jomfru Skjoldborg, en lidt ældre Pige der forestod Madlavingen, og den eneste P. Madsen ikke turde skælde ud. Hun var meget dygtig, og regerede med skrap haand over Pigerne, saavel som over Konen. Marie Iversen var Stuepige, en kraftig køn Pige, og saa Ane Jensen, der gjorde tjeneste som Køkkenpige.

Side 126 mangler

(side 127 øverst)

At denne Erindring staar saa lysende klar for mig, endnu efter halvtredssindtyve Aar, som det var hændt i gaar. Jeg havde rigtig nok hørt Far fortælle, at Fru Cancellistraad Krarup havde forlorne Tænder, men havde ikke kunde tænke mig, at man saadan lige med et, kunde tage Tænderne ud af Munden paa en Gang. Denne Hændelse, fik paa en Maade ogsaa en Fordel for mig, i vort Samarbejde. Da hun og jeg et Øjeblik var alene, kom hun hen til mig, og bad mig om, at lade være med at fortælle hvad jeg havde set, og det lovede jeg bestemt ikke at gøre. (jeg har heller ikke røbet det før nu). Fra den Tid af, fik jeg heller ikke, hvad der før saa tit var sket - et Slag af Viskestykket i Ansigtet.

Jomfru Skjoldborg var forlovet med en Bødkersvend, Baner, som Arbejdede i Skjern eller Ringkøbing. Han var noget yngre end hende. Han var en smuk Mand, og hendes Ansigt straa-lede omkap med de blankpudsede Kobberkedler, som hun passede. Nogle Aar efter, var jeg hjemme i Herning, og besøgte dem. Hendes Mand havde da i flere Aar drevet et ret anseligt Bødkerværksted paa Silkeborgvejen, og Fruen drev Mejeriudsalg i samme Bygning. Den for-haandværende Jomfru, havde lagt sig rigtig godt ud, og det klædte hende.

Imidlertid gled Aaret. Jeg havde en stor Oplevelse til, der stod saa tydelig for mig. Der var Grundlovsfest i Byen, og Venstres Fører, og ubestridt Venstres ukronede Konge Chr. Berg, skulde tale. Folk mødte frem i Tusindtal fra By og Omegn strømmede til.. Paa Tømmerhandler Sander-Hansen store Tømmerplads, var der plantet Dannebrogflag, langs med den opførte Indhegning. En stor Tribune var rejst i den nordre Ende.

Ved To-tiden var der ikke en sjæl i Billardstuen, og jeg forsvandt ganske stille ned langs Keglebanen, og derfra bag om Bygningen og hen til en Brædestabel, der stod lige bag Talerstolen. Penge til Adgangstegn havde jeg ikke. Jeg fandt dog ud af, at jeg ved at klatre op ad Brædestablens Hjørne lige bag ved Talerstolen, vilde have den hel ideelle Plads. Herfra kunde jeg overse det bølgende Folkehav, og stod kuns to-tre Alen fra Taleren (Chr. Berg), der allerede havde begyndt sin Tale. Paa Tribunen var de lokale Repræsentanter fra Venstre- og Skyt-teforeningerne anbragt.

Taleren var en næsten Kæmpemæssig Skikkelse, med en Nakke, som sad mellem de brede Skuldre, og var forsynet med dybe parallelløbende Furer. Politiet var da ogsaa repræsenteret af Herredsfogden og Politibetjent Rasmussen paa Tribunen (Gendarmeriet var endnu ikke blevet dannet). Jeg opfattede ikke ret meget af Talen, men forstod, at den kraftige Røst med Vinden, Trængte langt ned i Menneskemængden, og besvaredes med tordende Hør-raab.

Imidlertid maatte jeg trække mig tilbage, og skynde mig hjem til min Plads, og var belavet paa Utak, eller endnu være Følger. Jeg naaede hjem, ad samme Vej som jeg var gaaet ud ad. Jeg kiggede noget ængstelig ind paa Keglebanen, om der skulde være nogen af Stamgæsterne; der var ikke en Sjæl derinde, og noget lettet kom jeg ind i Billardstuen, hvor Staldmesteren sad og spiste sin Eftermiddags Mellemmad. Billardet stod urørt, og kun Kvindfolkene og Børnene var hjemme. Længe varede det ikke, forend Gæsterne kom i Hobetal, og der blev rivende travlt. Chr. Lauritsen, Hjelptjeneren, og min Ringhed, havde nok at gøre, med at skænke "smaa Sorte" og tappe Fadøl i Krusene til henholdsvis 10 og 5 Øre. Om Aftenen og ud paa Natten, var der Dans saavel paa "Vestjylland" som hos Poul Fynbo i "Vestre Gæstgivergaard, lige til den lyse Morgen, og vi maatte begynde den nye Dag, uden at have haft søvn i Øjnene. P. Madsen var den, der op ad Formiddagen, trimlede om paa Grund af Træthed, og maaske alt for mange Genstande. Han var ellers i stand til at taale noget mere end de fleste.

Herning Store Marked, som jeg har fortalt om før, blev dette Aar afholdt den sidste August og den første September, en Fredag og Lørdag. Far kom tidlig, og havde faaet byttet Studene om med et Par mindre. Paa "Vestjylland" mødte han han Andreas Degn fra Sunds, der var den største Opkøber af Stude, som over Tønder med Skib, blev eksporteret til England. Med kun den Forskel, at de nu i stedet for at blive drevet ad den gamle Studevej derved, nu blev losset i Banevogne. Vist nok en mere ubehagelig Tur, end ved selv paa egne Ben foretage Turen der-ned. De drak saa et Par "Smaa Sorte". Eksportøren var en pæn Mand helt igennem. Han yndede ikke den umaadeholdende Drikkeri, og det blev ved den ene. Han gav Far Haanden til Farvel, og mig en 25 Øre i Drikkepenge; klappede mig paa Skulderen, og var med det samme ude af Døren paa Vej til Markedspladsen.

Far og mig, var saa alene et Øjeblik, og jeg fik lige Tid til at sige til ham, at han skulde sige Pladsen op for mig til November. P. Madsen kom saa og hørte det. Han fór hen, ligesom om han vilde stikke Far en i Øjet med den knyttede Haand. Til al Held, havde Far ikke faaet formeget Spiritus, saa han svarede med det samme, at Drengen ikke blev længere, end til November. Og det blev derved. Og glad blev jeg. De to sidste Maaneder blev nu ikke saa rare.

Novemberdagen oprandt, og jeg fik Bylten pakket. Jomfru Skjoldborg og Stuepigen Marie kom hen til mig i Tagkammeret. Jomfru Skjoldborg stak mig en blank To-krone i Haanden, og tog mig om Halsen og kyssede mig og bad mig glemme, at hun havde været saa haard imod mig. Jeg gav hende og Marie Haand til Farvel, og nede i Køkkenet gav jeg Hænderne til Farvel til Madam Madsen. Inde i den fine Stue gik P. Madsen og skramlede med Flasker og Glas, mens jeg med Bylten paa Nakken, gik gennem Billardstuen og ud paa Gaden. Jeg naaede hjem lidt før Aften.

De smaa kendte mig daarligt. De havde ikke set mig siden, jeg forrige November drog til Herning. Jeg syntes jo nok, at i Hjemmet saa Stuerne noget smaa ud, mod de store Lokaler jeg i et helt Aar, havde gaaet rundt i. Det varede dog ikk ret længe førend de gamle, saa godt kendte Stuer virkede kærligheds favnende, - rent modsat Restaitionslokalerne paa Hotel Vestjylland. Hjemmets stiltfærdige Præg, lettede det stadige Tryk, der Dag ud og dag ind, knugede Sindet.

26. Kapitel

Tre lykkelige Ungdoms Aar

Jeg havde ikke været hjemme nogle faa Dage, førend en Mand, der hed Kresten Boelsloft, kom og skulde fæste mig til sin Nabo, Niels Mogensen, den halve tid (altsaa hveranden Uge). Min tilkommende Husbond havde for to Dage siden været udsat for en Løbskkørsel og faaet et Benbrud, der vilde kræve et langt Sygeleje. Den anden Onsdag i November Maaned, tiltraadte jeg saa min nye Plads. Niels Mogensen laa i Sengen. Det højre Ben var brækket paa to Steder, og var lagt i en Gipsbandage. Heldigvis var Vinterpløjningen tilendebragt. Mit arbejde blev saa gennem Vintermaanederne, at aftærskede Aarets Høst, røgte Kreaturerne, Strigle og fodre de unge sprælske Heste. Men hvor var det dejligt, at faa fat paa et regulært Arbejde, og hvor man kunde se, hvorvidt man naaede frem. To Traver Rug om Dagen kunde jeg naa igennem paa en Dag, men saa maatte Plejlen svinges højt og Kræfterne lægges i - det gav trætte Arme. Morgen og Aften maatte Lygten med Tællelyset tages i Brug for at naa de to Traver.

Hver tredie dag skulde saa det aftærskede Korn renses. Dette foregik paa følgende Maade: Naar Udlæget som i regel bestod af 14-16 Tvillinger. (Dobbeltneg bundet sammen to og to med et ekstra Halmbaand). Negbaandene blev ogsaa løst og anbragt i to Rækker med Top-enderne imod hinanden, derved kom der til at ligge et tykkere Lag Korn i midten af Lo-gulvet. I de fleste Tilfælde, kunde der blive en Tønne i hvert Udlæg. Dette regnes for for ret gode Fold. Udregnet efter Arealet omkring 12-14 Fold, var det godt til mange andre Steder, som maatte nøjes med 8-10 Fold.

Saa blev Kærner og Avner ved hjælp af en Rive med Tænderne opad, skudt hen til den Ende af Loen hvor der efter Vindforholdene kunde give det kraftigste Modtræk, og her satte man sig paa en Trebenet Malkestol, tog en Haandskuffe af Træ og af Form som Indfyrings-kulskuffe. Kærner og Avner blev saa slynget ved et Rundkast hen imod den anden Ende af Loen, hen imod trækket, med det Resultat, at Kærnerne naaede længst, medens Avnerne sig bagved tillige med det finere støv.

Naar Bunken var kastet igennem, tog man fat paa Haandsolden. Her gjaldt Øvelsen, med Hænderne at bevæge Solden saaledes, at Kærnerne kom til at trænges rundt langs Soldets ydre Krans, saa de eventuelle Smaapartikler kunde samles i en lille Bunke i Midten af Soldet. Akku-rat efter samme Princip som den senere opfundne Centrifuges Rørsystem. Dette Arbejdes rig-tige Udførelse havde stor Betydning, og maatte udføres med stor Akkuratess og Omhu, og især for den Del, som skulle anvendes i formalet Stand til Brød.

Niels Mogensen stammede fra Lind i Ring Sogn, og blev gift, efter han havde ligget som Dragon i Næstved, med Kjersten Marie Hamborg fra en gammel Gaard, der ogsaa hed Hamborg - vist en meget gammel Slægtsgaard. Kjesten-Mari' som var hendes daglige Navn, var en sjælden god Kvinde, selvom hun nok til Tider kunde være noget skrap i Munden, som hendes tindrende Øjne dog straks med det samme tog Braaden af. Rap paa Haanden var hun i høj Grad. Om Vinteren hængte hun i med Vævning saavel til eget Brug som ogsaa for frem-med. Jeg kom straks i Kridthuset hos hende, da jeg om Aftnerne næsten kunde naa at spole Traadene til Islætten som gik til. Dette var noget jeg havde lært, mens jeg gik i Grimstrup gam-le Skole, hvor gamle Lallia, foruden at passe Skolen med Fyring i den store Bilæggerovn ogsaa besørgede Rengøringen, det vil sige, feje Gulvet, strø Sand paa, og støve Borde og Bænke af.

Saa kunde jeg da ogsaa malke de fem Køer. Alt det havde Kresten Mar' opdaget i Løbet af den første Uge jeg var der. Der var da jeg kom, 3 Dreng: Kresten, Mogens og Karsten, i Alde-ren 6 - 4

- 2 Aar. Saa præsterede jeg ogsaa, at faa Børnene lagt i Sengen uden Spor af Vrøvl, og derefter have malket Køerne. Niels Mogensen og Kjesten Marie var gaaet til Gammelager til Missionsmøde, og kom først sent hjem. Niels Mogensen var meget forpint af Turen frem og tilbage. Det var første gang han var ude efter Sengelejet.

Hen i mod Jul kom Jeppe Aagaard for at slagte Jule-grisen, og saa maatte jeg stoppe med Tærskningen til efter Hellig tre kongers dag. Juleaftensdag blev en Onsdag, og efter Turen med Omskiftning skulde jeg saa skifte Plads og være hjemme til Onsdagen mellem Jul og Nytaar. Vi var da samlet allesammen i Hjemmet paa nær Kristian, som da var i Smedelære hos Simon Smed i Snebjerg, og skulde efter Hævd og Skik fejre Julen der. Han kom saa 1. Juledags For-middag, og gik med i Kirke om Eftermiddagen.

Pastor Gabriel Kock, den senere saa kendte Ribe Biskop, prædikede over Dagens Tekst. Han var een dygtig Prædikant; vidt forskellig fra Pastor Nyborg, hvem han afløste. - Nyborg med den kraftige Stemme og de svære Armbevægelser - Kock's rolige Holdning og jævne Stemme, der virkede saa velgørende. Mærkværdig nok, havde Vildbjerg Præstekald som omfattede tre fattige Hedesogne, været første Kald for flere Landskendte Præstemænd. Først C.F. Koch, Gabriel Koch's Fader, saa Pastor Krag, senere Præst ved Vartov. Pastor Nyborg, som afløste Henning Jensen i Stenmagle, som under Provisoriministeriet blev fradømt Kjole og Krave, fordi han virkede for skrap i politisk Henseende, og sidst Gabriel Kock, der altså blev Biskop i Ribe.

Naa, samtlige Præster havde dog ikke været der saa længe, men søgt bort snarest muligt. Det var dog ikke paa Grund af Menighedens Stilling, men snarere paa Grund af de Økonomi-ske Kaar som blev budt dem. Det var i en Brydningstid, den tid da "Indre Mission" brød igennem, og hurtig skabte røre om sig. Kirkerne fyldtes til sidste plads, og i mange private Hjem, samledes Menneskene til Andagtsmøder sammen med Lægprædikanter, og de virkede samtidig ved Kolportage med Skrifter. Hos Niels Mogensens, og ogsaa i vort Hjem, men særlig i Brikshus, blev mange af disse Møder afholdt. Jeg erindrer særligt et Møde som Pastor Nyborg holdt, hvor han i Extase raabte: "Jesus siger: fordi du hverken er kold eller varm, vil jeg udspy dig af min Mund". - Jeg sad paa en Bænk lige foran ham, og fik noget varmt ned i Ansigtet.

Da Pastor G. Kock kom, forandres dette paa en Maade, idet han samlede Ungdommen til Møder i Præstegaarden, og oprettede en Forening kaldet "Ynglingeforening for Vildbjerg, Timring og Nøvling Sogn. Dette blev sikkert Grundlaget til Kristelig Forening for Unge Mænd og Kvinder", blot med den Forskel, at de blev skilt ad til Mænd for sig og Kvinder for sig (K.F.U.M og K.F.U.K). - Dette, maaske for, at der ikke skulde blive for meget kæresteri, hvor lejligheden dertil kunde være fristende nok, men hvad var det nu der var saa urimeligt? De unge skal jo nok mødes en Gang, var det da saa slemt?

De tre Aar hos Niels Mogensen og Kresten Mari' var i virkeligheden gode Aar; men det var haardt arbejde baade der, og hjemme hos Far. Alt det strengeste blev naturligvis gemt beg-ge Steder til jeg kom. Mine Hænder kunde jeg ikke række ud.

Der var paa den Tid noget særegent, og dette var, at saa mange rejste til Amerika - lokket af prangende Reklamer og Kort over Staterne, med farvestraalende Prospekter over Villaer, og med otte Heste for fire-furede plove. Ogsaa jeg blev smittet af Udlængselen, og var i lag med Far om at følge med en Familie vi kendte, men Far var med sin nøgterne Forstand meget imod det. Han anbefalede mig derimod, at skrive til O. Lawaetz paa Refnæsgaard ved Kalundborg, naar jeg nu ikke længere kunde finde mig i, at være paa Hjemegnen. Saa fjøede jeg ham deri og skrev. Det varede da heller ikke længe før der kom Brev, at jeg kunde komme til November, og skrev om Betingelserne herfor.

Jeg skulde have 120 Kr. det Første, 140 kr. det Andet og 160 Kr. i Løn aarlig. Skulde selv holde mig med Mejeret - (dette "Meleret" vidste jeg ikke rigtig hvad var). Endelig kom jeg i Tanker om, at det maatte være en Hóle og Sparre som vi kaldte det. Jeg skrev omgaaende, at jeg kom til November.

27. Kapitel

8 Aar hos Familien Lawaetz

Af Niels Mogensen fik jeg 100 Kr. og Kjesten Marie havde vævet Tøj til et Sæt brunt Vadmestøj, som Kristiane Fælletoft saa syede tillige med et Sæt graat Bukskindstøj. Foruden havde hun strikket Uldrøjer og syet Skjorte og to Lastings Kraver. Og saa blev det hele pakket i en Kiste. I en Vadsæk var der anbragt Kraver, Sokker og andre Smaating. Kisten blev forsynet med Adresse, bundet fast til en ene Hank, medens Vadsækken blev forsynet med samme Adresse.

Det var en mørk Novembermorgen. Hele mit Habengut blev læsset paa Fjælevognen og Studene spændt for. Det blev en bevæget Afskedstagen med Mor, hvem jeg var inderlig forbunden med, og med Formaning om, at bede mit Fadervor - hver aften. Jeg tog hende om Halsen og kyskede hende inderligt og lovede hende hvad hun bad mig om Ak, jeg glemte det alt for snart!

Klokken var henved fire, da Far og jeg med Studene og Fjælevognen knirkede af Sted ad den dyb-sporede Vej mod Skibbild og mod Herning. De bare Lyngbevoksede høje Hedebakker, fortonede sig mod Himlen. Det var med lidt Vemod, jeg maatte sige dem Farvel, men jeg glemte dem aldrig, selv ikke, før de mange Aar efter, var vokset til med Gran- og Fyrreplantning, der i nogen grad ændrede Udseendet.

Endelig naaede vi Herning. Det var da helt lyst. Lunds Spinderi og Trikotagefabrikkens Skorsten, ragede højt i op i Luften. Den lange lige Vejjade laa endnu øde hen. Jens Mølle fra Grimstrup kom kørende forbi, og slog Knald med Pisken i Forbifarten, Han havde Søsteren Marie ved Siden af i Agestolen. Hun skulle til Vallekilde Højskole.

Toget kørte ind for Perronen og holdt. En Mand løb langs Vognstammen, og trak nogle lange Jernkasser ud med glødende Tørv, og fyldte friske Tørv paa, og skubbede saa atter Kas-serne ind under Sæderne. Saa blev Dørene laast op, og Passagerne som skulde ud i Herning steg saa ud. Far sagde Farvel til mig med de Ord: "Pas nu paa lille Niels, at du ikke gaar og drømmer alt for meget, det ved du, du er slem til det, og pas endelig paa, at du kommer med Damperen".

Far blev staaende udenfor Kupeen, hvor Marie fra Grimstrup havde taget Plads. Jeg fik hevet Vadsækken op paa Træhylden, og lidt efter kom der et Slæng af unge Karle med store Bylter, som de ogsaa stablede op paa Hylderne paa begge sider i Kupeen. En Del andre Bylter stuvedes ind under Bænkene. Toget satte igang og Konduktøren kom langs Toget paa Trinbræddet, stak Billetoersaksen ind under Vinduesrammen, og Vinduet gled ned. Han lænede sig ind i Kupeen og bad om Billetterne. Disse var der intet i Vejen med; men han skævede efter de mange Bylter der var anbragt paa Hylderne. Han var noget betænkelig ved Situationen. Da vi naaede Ikast Station, efter at have holdt udenfor Hammerum, der den gang ikke havde nogen ekspedition, blev Døren laast op, og Konduktøren beordrede alle Passagerer ud. Marie Grimstrup og mig medregnet, medtagende vor Bagage. Vi to fik da med det samme Tilladelse til at stige ind igen, da det viste sig, at være almindeligt Rejsegods, mens alle Karlene maatte med hen til Ekspeditionen for at faa undersøgt deres store Bylter. Det viste sig, at det hele var Handels varer, som det var strengt forbudt at tage med i Kupeen, og de maatte saa betale for det, og Bylterne blev anbragt i Pakvognen efter Tariffmæssig Takst. Det var Uldhandlernes almindelige Triks, i størst mulig Grad, at undgaa den fordyrelse paa deres Varetransport. Der hjalp ingen kære Mor. Bylterne maatte aabnes og Indholdet afslørede, at der intet var andet end Uldtøj, og de maatte saa betale Ilgodstakst. Imidlertid blev deres Pladser optaget af andre nye Rejsende.

Det var første gang jeg kørte med Toget, endda jeg var over 18 Aar, og Jernbanen Skanderborg - Silkeborg - Herning var gennemført omkring 1870, eller lige jævnaldrende med mig, og vores Farbror Anders, havde været med til at anlægge den - som Bane-børste. Nu følte jeg det saa underligt ved at sidde med Ryggen mod Kørselsretningen; følte det, som Toget ingen Vegne kom, medens Bakkerne langt borte, gled langsomt tilbage, og Træer og Buske nærmere ved, havde stærkere fart paa. Da Toget saa var paa Vej fra Silkeborg, fik jeg for første gang den oplevelse, at køre lange Strækninger igennem en Skov. Her forsvandt Følelsen af Forestillingen om, at Toget stod stille.

Det var ogsaa noget nyt. Fra Hjemmet var den eneste Skov jeg kendte, var Nøvlings Skovs Buske, der bestod af af en Snes forkrøblede Egetræer med knudrede Stammer og Vindhærgede Kroner. Og her, kunde jeg se de høje slanke Bøgetræer med de himmelstræbende Kroner. Igen-nem Stammerne glimtede Himmelbjerg-søernes sortglinsende Vandflader, som kruses af smaa skummende Bølger. Vi Skulde skifte Tog i Skanderborg, over i Øst-banens Tog der holdt paa den modsatte Side af Perronen. Jeg fulgte bare med Strømmen. Jeg havde stadig Fars Paamindelse i Erindring om at passe paa. Der behøves nu ikke ret megen Paapasselighed, det var jo bare at følge med Strømmen af Medrejsende, der var mere rejsevante. Min eneste Haandbagage var Vadsækken, hvor der var bunden en Seddel til Haandtaget hvor den tilkomne Adresse stod med store tydelige Bogstaver.

Paa Aarhus Station stod der en Vejviser med Paaskriften "Til Kalundborg Damperen", og stadig med Vadsækken fulgte jeg Strømmen, og kom ombord i den gamle Vesta, der besørgede Farten, de ulige Datoer fra Kalundborg og lige fra Aarhus - tre Gange ugentlig om Hverdagen, og laa om Søndagen i henholdsvis i Kalundborg og Aarhus.

Vesta var et gammelt Skib, og det var ualmindeligt smalt, forsynet med høje Hjulskasser paa Siderne, og almindeligt frygtet for dets Rullen. Allerede imens vi laa ved Bolværket, kom der en høj Mand og Spurgte: "ska' du té Revsnæsg'or - ded ska' a osse". Saa tonede der atter en ny frem. Det var en der havde fulgtes med den høje Mand, og som havde præsenteret sig med Navnet "Mads". Han skulde være Staldkarl. Naa, men saa den næste, det var tilsyneladende en meget fin "Herre". Han fortalte, at han skulde være Landvæsenselev og hed Kammersgaard, klædt i Jægerhat, med en lang Fjer og Ræveskindspels, og med lange Fedtlæderstøvler, og en tyk knortet Egespir i Haanden. I Munden dinglede en sølvbeslaet Merskumspibe - en pragtfuld Spradebasse. Det varede ikke ret længe, førend der gik lidt af den straalende Glans af Personen. Piben var røget ud, saa han maatte knappe Pelsen op for at hale Tobakspungen op af en Inderlomme, og saa viste det sig, at Pelsen kun var en almindelig graa Kørekappe med Ræveskindskrave, og Merskumspiben var en gemén Kurlænder med Nysølv Beslag.

Efterhaanden samledes der flere og flere omkring os, og jeg stod stadig yderst med Vadsækken i den venstre Haand. Først kom der en undersætsig Mand, jævnaldrende med mig, an-saa jeg ham for. Han skulde være Landvæsenselev og hed Axel Froberg og var fra Auning-gaard i Nærheden af Randers, hvor hans Far var Forpagter. Derefter tonede en ældre Mand frem, som hed Niels Jensen med sin Kone Mathilde, og med to Børn i 5- og 3 Aars alderen. Manden skulde være Rensemand, en Stilling jeg ikke rigtig kunde anbringe. Jeg dømte det til, at maaske skulde han rense Kornet. Saa efterhaanden som vi blev rystet sammen, og stod i Læ af Skorstenen, kom vi til at drøfte hver sit eventuelle Arbejde. Froberg lagde for med at for-tælle, at han skulde have nr.3 hestene. Kammersgaard bandede paa, at han saa nok skulde have nr.4. Jeg maatte jo nøjes med, hvad min Far havde forberedt mig paa, nemlig: at jeg til en Begyndelse skulde muge ud i Kostalden og andre Steder. Dette var jeg slet ikke saa ueffen til.

Her vidste jeg, at jeg var paa kendt Grund, og fæstede mig ikke særlig derved.

Saa kom vi til at drøfte de Betingelser hver især havde. Mads - Staldkarlen - fortalte, at han skulde have 325 Kr. om Aaret, mens Froberg maatte yde 300 Kr. om Aaret til Kost og Logi. Ja, saa kom jeg dumpende med, hvad jeg var lovet: første Aar 120 Kr., andet Aar 140 Kr., og for det tredie

Aar 160 Kr. - Aah! Herrejeremi! - skal du virkelig være derude paa den Ravne-rede paa Livstid? Aah, mente jeg, det var da vist ikke saa slemt.

Imidlertid skulde Vesta til at dreje ind til Samsø, hvor der skulde Gods og Passagerer i Land. Hele Sejladsen fra Aarhus havde vi opholdt os paa Dækket i det frie, med da Vesta atter forlod Samsø, begyndte det at blæse op og regne, saa vi blev alle jaget nedenunder, og Søgan-gen blev haardere. Her var en kvalmende Luft. Det skyldtes, at en Snes Stude der stod bundne til Bomme Midtskibs, og dels Lugten af Olie fra Maskinen. Det varede da heller ikke længe, før Kammersgaard maatte hen til Siden, hvor Vandet slog ind og ud af Spy-gatterne og ofre til Havguderne. Jeg kom da først i Tanker om, at Mor havde lagt en Mellemmadspakke i Vad-sækken, og som jeg ikke havde faaet spist i Toget. Jeg var begyndt at blive noget brødflov, og med en glubende Appetit fortærede jeg Resten. Jeg var slet ikke daarlig; Jeg har aldrig mærket noget til Søsygekvaler, endda jag har sejlet paa langs ad Atlanterhavet.

Da vi naaede ind i Havnen, og Vesta havde fortøjet, holdt der en stor "Charabanc" og en lang "Haugevogn" med Halm i. Foruden de to Kuske, var der en tredie som dirigerede arbejdet med at faa Folk og Gods anbragt paa Vognene. Charabancen kunde tage ti Personer. Kammers-gaard var den første som steg til vogns. Manden der ordnede det hele, viste sig senere, at være én af Sønnerne fra Gaarden. Haugevognen var fyldt i Bunden med Halm, og her blev saa Ska-be, Kister og alt Rensemændens Bohave anbragt og fastsurret. Vi stod endnu syv Mennesker til-bage. Vi skulle saa anbringes paa Flyttelæsset imellem det paalæssede Bohave. Der var anbragt primitive Halmknipper, og jeg blev anbragt midt mellen to Piger, Marie og Bolette, som skulde være henholdsvis Sy- og Hjælpepige. Jeg sad her, saa dejlig varm. Paa et Sæde bag os, sad Niels Jensen, Mathilde og Børnene, mens Carl Lawaetz tog Plads hos Kusken, en Landvæsen-lærling af ældre udgave. (Møller hed han).

Endelig var vi færdige til at rulle afsted, - op ad Skibbrogades runde Kampestens Brolæg-ning. Foran kørte Charabancen og vi bagefter. Lysene var da tændt, og fra Vinduerne trængte Lysene ud paa Gaden, hvor svagtlysene Lygters sparsomme Skær, godt kunde trænge til Assistance. Kommen igennem Skibbrogade drejede vi til venstre og ud gennem Adelgade, forbi den Femtaarnede Kirke, og var saa paa Vej - de omtrentlig 2 Mil mod Vest.

28. kapitel

Paa Refsnæsgaard

Endelig naaede vi derud, efter at have passeret et Utal af Bakker og Dale - ret stejle. Klokkeren var da mellem ni og ti. Vi blev bænket om det lange Bord, hvor Iversen, som havde været der fra Maj, og havde overtaget Hvervet som Førstelærling. Næst efter ham paa Langsiden, sad saa de Lærlinge der havde været der om Sommeren: Først Nr. 2 - Bornholmer Jensen, som særlig gjorde Kusketjeneste. Saa Tygesen (Molboen) der var Medhjælper i Kostalden, hos den fungerende Fodermester Sørensen, (kaldet Brummeren). For den nederste Bordende sad Mads Jensen, Staldkarlen.

Kokkepigen, Marie, traadte i Funktion med det samme. Hun satte Smørrebrød, Kopper og en hel Kande kogt Mælk ind paa Bordet. Vi tog saa godt for os af Retterne. De gamle Lærlinger havde spist Byggrød og kold Mælk. De var jo bleven oppe, for at hilse paa os. Ved Ti-tiden kom saa Fru Lawaetz, og sagde Godnat til os.

Saa tog Iversen fat, og førte os over i Staldbygningen, hvor vi saa blev anvist Sovepladser. 2 Mand i hver af de 4 Senge. Møller, der var Kusk paa Hauge-vognen, havde Enekammer paa Sorgenfri, hvor de fleste af Eleverne var anbragt. Her boede saa 3 Elever paa Hver sit Værelse.

Som det fremgaar af Skildringen kan det ses, at der var et vist Skel mellem "Elever" og "Lærlinger". Eleverne betalte for sig, for Opholdet, - en enkelt havde Friplads. Froberg, Bøgild og Schultz, var installeret paa Sorgenfri, medens Roschau, en svensk Godsejersøn fra Skaane, boede i Hovedbygningen.

Vi 8 Lærlinger, boede som bemærket, i Staldbygningen i et stort Rum. Mads Staldkarl boede alene i et Kammer, med direkte adgang til Stalden. Tygesen og jeg blev Sengefæller, og vi blev meget gode Venner. Sengene var gode, selv om der var Halm til Underlag. Eleverne havde Jernsenge med Madraser. Jeg foetrak Halmunderlaget, det var dejligt varmt. Sengene var i det hele taget gode.

Kl. 5 næste Morgen, kom saa Mads og purede os ud af Sengene. Vi kom i Klæderne, og ude i Stalden stod der en ret høj slank Mand, antagelig midt i trediverne, med et brunt Knebels-bart, a' la Kejser Wilhelm, og tog imod os. Han præsenterede sig som Forvalter, der saa tildelte arbejde til hver enkelt. Først Iversen, han skulde køre Roer i Mosemarken, Bornholmeren skulde køre til Mølle. Nr. 3 - Axel Froberg, Skulde pløje i Havemarken. Nr. 4 - Niels Torp Steffen-sen køre Roer i Mosemarken, Nr. 5 - Kammersgaard, køre Roer i Mosemarken, Nr. 6 Aage Schultz køre Centrifugen med Claus og Lotte, for Mejersken.

I den første halve Time, skulde vi strigle hver sine Heste. Mine to Heste hed henholdsvis sorte og røde Freja. Den Nærmere var den røde, medens den Fjernere var den sorte. Det var to meget smukke Dyr. Den røde var af Frederiksborg-Racen, et kraftigt og smukt Dyr. Den sorte lignede mest en Hanoveraner. Begge var de Middelhøje. Færdig med Stringlingen blev vi for-delte. Fire paa Magasinet, to hjalp Mads med at rense Stalden, og to skulde poste Vand i en stor Beholder, hvorfra der gik Vandledninger til Køkkenet og til Mejeriet. Disse Arbejder som Morgen-syssel tog ca. en halv Time. Saa ind til Davren, som bestod af Mælkegrød med en Rundtenom Smørrebrød af et tolv-punds Brød.

Klokken syv blev der saa ringet paa en Klokke, der hang lige udenfor Hovedindgangen. Saa begyndte Dagens Dont for hvert enkelt, som det tidligere var bestemt.

Nu kom der saa nogle Vanskeligheder for mig. Seletøjet til Hestene, der hængte paa Spil-tovet, lignede slet ikke det, jeg var vant til hjemme fra. Det gik an med røde Freja, men da jeg fik Seletøjet over Hovedet paa sorte Freja, begyndte den at hoppe og springe i Baasen. Endelig fik jeg slynget Seletøjet op over Ryggen, og pludselig stod den stille, og der var slet ingen Ting i vejen med den. Det var i Dæmringen, og jeg havde ikke naaet, at komme ud af Stalden tillige med de andre to som skulde køre Roer. Jeg var ikke i stand til at skelne nogen Vej ud af Gaar-den, Forvalteren havde givet besked om, at den vogn jeg skulde bruge, stod nedenfor Haven. Jeg trak Hestene i Optøjlen, og fik øje paa en Mand med en Lygte. Ham henvendte jeg mig til, for at faa Oplysning om, hvor jeg skulde finde min Vogn, - den skulde staa nedenfor Haven. Ja, min kære Ven, Nu skal jeg vise Dem Vejen, Saa var jeg ogsaa orienteret, fandt Vejen, og fik spændt Hestene for. Nu var jeg køreklar, og det var saa lyst, at jeg kunde se, hvor jeg skulde hen.

Ja, saa skete det det. Hestene gik i en jævn Skridtgang og jeg, som jo ikke var vant til stort andet end Stude og sindige jyske Heste, holdt ikke ordentligt fat paa Linerne. Pludselig var det som om Vejen forsvandt. Sorte Freja tog pludselig til at springe, mens røde Freja holdt til-bage, med det resultat, at Vognen drejede rundt, og væltede rundt, og jeg slyngedes langt ned paa Bakkehøden, saa langt Tømmen kunde naa. Iversen, og Folkene som skulde hjælpe til med Læsning af Roerne kom, og fik mig hjulpen paa ret Køl. Jeg maatte imidlertid hjem efter en anden Vogn, da der var hændt det, ar Hovedbolten, som forbandt Vognbunden med Kæpstokken, var knækket.

Jeg var ikke ret meget værd, da jeg kom hjem med den ødelagte Vogn. Heldigvis traf jeg den samme Mand, som saa venligt havde hjulpen mig tilrette at finde Vejen ud i Marken. Han kom ud af Kostalden, og saa fortalte jeg ham, hvordan det var gaaet til. "Naa saadan. Jamen det skulde dog have været sagt til Dem, at sorte Freja var kilden i Manken. Den er ellers saa from som et Lam". Manden hjalp mig at skyde en anden Vogn ud, som jeg saa fik spændt for.

Far havde paalagt mig, at hilse Lawaetz fra ham, saa jeg spurgte om, hvordan jeg bedst kunde træffe Lawaetz. Saa lo han lidt, og sagde at det var ham. "Jamen er De da en Søn af Niels Torp"? - Nej, det var jeg ikke, men en Dattersøn. Min Far hedder Niels Steffensen. Naa! - men ham kender jeg da ogsaa. Han var jo her for en del Aar sidenherovre, for at lære Husmændene at køre med Stude, efter Udtørringen af Munkesø ved Kalundborg.

Jeg sagde saa Tak for Hjælpen. Jeg var nu blevet bagefter med to Omgange, og mødte Kammersgaard lige, hvor jeg havde taget Vognen. Han var lige ved Roekulen. Nu var jeg var-skoet om, at al Kørsel skulde gaa i Gangart, men Losningen skulde ske i rask Tempo.

Roerne var kastet som i Dynger fra 6 Rækker og dækket med Roetoppe. Roegrebe var ikke den Gang i Brug, det var bare at tage fat med Hænderne. Aldrig i min vildeste Fantasi, havde jeg tænkt mig saa store Rødder. Vi havde sidste Aar haft et lille Stykke med Kaalroer, hvoraf de største var som et Par knyttede Næver. Her var Roer af en Længde, som fra Jordan og til Knæet, saa der kun kunde tages een ad Gangen. Den fyldte godt. Min lange Fraværelse havde bevirket, at Folkene havde faaet afdækket mange Bunker for Bladene, som af Hensyn til den sene Aarstid, ikke skulde tage Frost. Der var Hjælpere til Losningen, - en Kone der hed Dor-thea og to Drengene. Den ene hed Hans Nielsen, og den anden hed Hans Peder Nielsen. (Den sidste blev senere en anset Skræddermester - og er det forresten endnu).

Kammersgaard, der fra Begyndelsen, paa Grund af Vanskeælighederne fra Morgenstunden, var halvanden Omgang foran, halede jeg efterhaanden ind, saa jeg ved Middagstid var naaet til Kulen, inden han var halv færdig med Aflæsningen. Som Hjælp ved Aflæsningen, var der en Mand der hed Peder Christensen. (til daglig hed han "hwo'danne"). Han var Kulsvier, men en Kærnekarl, altid i godt Humør. Vi blev snart gode Venner. Han stod paa en Tønde ved Bagsmækken, og Kusken paa Hammeltøjet. Jeg kilede paa med Aflæsningen, med det samme jeg holdt ved Kulen. Det hjalp til, at han kunde faa et Pusterum, inden næste Vogn kom.

Saa blev det Middag. Vi fik sorte Pølser. Kammersgaard vrængede Næse og kaldte det "Hunde-æde". Han var nok kræsen, saa det var helt væmmeligt at se paa. Maden var godt til-lavet og jeg, som ikke var saa godt vant, fandt det var herligt altsammen. Om Eftermiddagen skulde vi køre Roerne op til en Roelade ved Enden af Kostalden. Roe-kørslen varede i 3 Dage. Dagen efter kom der en Galease, som skulde have 40 Tons Kartofler til København. Her blev saa alle Spænd sat ind fra Morgenstunden.

Iversen førte an, og Turen gik ned til den aabne Strand, hvor Fiskerne Brødrene Hilde-brandt, samt N.P. Nielsen (kaldet "Niels Bras"), og Hildebrandt's Svoger, Stoltenberg, laa med 4 Baade, der saa færgede Kartoffelsækkene ud til Galeasen. Ved 4-Tiden var vi færdige og holdt saa Fyraften; fik spændt fra og sat Vognene paa Plads i Vognportene under Værelserne for Eleverne. Det havde været en ret anstrengende Dag, ogsaa for os Kuske, der bar Sækkene ud paa Vognene, og igen, naar de skulde i Baadene. Jeg havde klaret mig ret godt, dels ved Hjælp af mine dejlige Heste, og da ogsaa ved mine ret gode Kræfter, og en opøvet Smidighed gennem 4 Aars Træning i Gymnastikforeningen i Nøvling Skovs Kørelade.

Ja, næste Dag var saa Søndag, saa efter at have striglet Hestene og var færdige med den sædvanlige Morgensyssel, saa var der Frihed paa nær 1 Mand, som efter Tur, skulde køre til Kirke med den store Charabanc. Denne Søndags Kirketur skulde Bornholmeren tage. Iversen gik ikke med i Omgangen; det gjalt kun for dem der var tildelt Heste. Ret ofte overtog jeg Køreturen til Kirke, dels fordi jeg selv ønskede at komme i Kirke - og saa da ogsaa for, at jeg blev belønnet med 25 øre til en Napoleonskage til Søndagskaffen, der ellers blev serveret med en knald Kandissukker.

Hver aften om Søgnedagene, førte vi Dagbøger over det udførte Arbejde, med angivelse af Art, hvor og hvormeget, og hvor det var foregaaet. Det var nu ikke allesammen, der tog det saa højtideligt, men jeg beflittede mig efter bedste Evne, at faa alt med under de rigtige Rubrikker, som vi førte hver Ugedag. Disse Rubrikker skulde vi saa Liniere saaledes, at først for de 6 Da-ge een

Rubrik, og derefter en Rubrik til Sammentælling, og endelig nederst til højre en Hoved-opgøelse med en Dobbeltstreg. Under denne Streg, var der en Afsats, beregnet til Anmærkninger om forskellige ting, der var hændt i Løbet af den forløbne Uge.

Da vi nu var færdige med Roekørslen, blev er taget fat paa Vinterpløjningen. Mit lod blev, at jeg skulde indvi en hel ny Reol-Plov (vistnok indført fra Rud. Saks Fabrikker i Tyskland) - og rimeligt købet paa Landsudstillingen samme Aar i København - 1888.

Naa, Forvalter Larsen skulde saa instruere mig i Brugen af denne Plov. Jeg forstod, at det vilde blive en vanskelig opgave for os. Hverken Forvalteren, der havde været Købmand, eller jeg, havde rent ud sagt, aldrig styret en Plov - hverken hjemme paa Fabrikantens Hedejord, eller hos Niels Mogensen. Der dæmrede dog noget i mine Barndoms-erindringer, hvor Kresten i Brikshus - i det Moseagtige Jordstykke vesten for vort gamle Hjem - mødte med en gammel Træplov, hvor Aasen hvilede i en Jernbøjle imellem et Par Træhjul. - Her paa denne Plov, var der i Stedet for Langjern, anbragt en slags Forplov, som tog 2½-3 Tommer af det øverste Jord-lag, medens den bagerste Plov, tog et ca. 5 Tmmers dybt Lag Muld, ind over det foran afskræl-lede Muldrag og udstrøede Roeblade.

Forvalteren skulde saa indstille Ploven til Drift. Heller ikke han, havde Spor af Kendskab om, hvordan den skulde reguleres. Han skruede snart det ene og snart det andet Sted, men jo mere han skruede, jo værre blev det, saa han ville gaa hjem paa Kontoret, hvor Brugsanvisningen laa. Imens prøvede jeg paa egen Haand, at regne ud hvad der kunde være galt, og prøvede ved at lade Hestene gaa et Par Skridt frem. Ploven borede sig dybt ned i Jorden. Paa en Bøjle hvor Aasen hvilede, var der Huller paa begge Sider, saa Aasen kunde hæves eller sænkes. Jeg hævede saa Aasen et Par Huller, og fik Hestene til at gaa et Skridt igen, og med det Resultat, at nu var Dybden passende, men saa var det rent galt med Bredden. Ploven nægtede helt at tage nogen Fure. Saa prøvede jeg igen at stille et Par Huller til højre i den Bøjle Krogen til Ham-meltøjet var anbragt, og Resultatet blev, at Furen blev for bred. Saa prøvede jeg at flytte Ham-melkrogen et Hul til venstre, saaledes at Krogen nu sad paa Midten. Jeg opdagede saa, at der fandtes et Par Kæder, som gik fra Forstillingen, og som kunde forkortes eller forlænges ved Hjælp af en dobbeltvirkende Skrue i hver Kæde. Inden Forvalteren kom tilbage, havde jeg faaet Ploven til at gaa, uden at røre den, - lige med Undtagelse af, hvor Terrænet skraanede enten til den ene eller anden Side, hvor man saa maatte støtte den lidt. Jeg syntes at denne Daad maatte give mig lidt Oprejning for min uheldige Begyndelse den første Dag.

I Slutningen af November indtraadte det med Frost, saa Pløjningen maatte ophøre, men saa kom Tærskemaskinen og et Lokomobil, som blev opstillet i Stakhaven, og med disse, en Ilægger og en Fyrbøder. Disse to Mænd var fast ansatte, og fulgte med, indenfor Omraadet. Det var en anden Maade at tærske paa, end den vante med Plejl og Sold. Her gik Negene fra Stakken ned til Ilæggeren med Hjælp af Maren P. Christensen, der skar Negbaandene over, og Ilæggeren tog Negene, og det blev slugt af det graadige Uhyre, som ligefrem fraasede og fordøjede dem, og sluttelig skilte dem ad i Kærne, Halm og Avner. P. Christensen, Søren Sørensen og Fyrbøderen, læssede de fyldte Kornsække paa en Høstvogn, hvor den ene Hauge-fjæl var lagt i Bunden, medens den anden var rejst paa Højkant. Foreløbigt blev Kornet anbragt dels paa Lof-tet over Sorgenfri, og dels paa Magasinet, hvor det til dagligt blev kastet, for at blive rigtig godt gennemtørret, saa det kunde naa den højst mulige hollandske Vægt.

Først hen i December Maaned var Tærskningen forbi. Efter et Par uger, skulde der leveres vistnok henvend et hundrede Tønder Korn til Købmand Lund's gamle Forretning i Kalundborg. Iversen og jeg fik Jobbet med at køre Bygget til Kalundborg, den to Mils Vej, hvor vi saa holdt Middag, for saa efter Middag at fortsætte til Birkende Gaard ved Vørslev, hos Mejeriforpagter Buchardt, som var Svoger til Lawaetz paa Refsnæsgaard. Her fik vi saa Middagsmad, mens Hestene blev fodret, Efter en Times Hvulforsatte vi til Lærkesminde, en halv Mils Vej derfra. Her skulde vi hente Tækkerør til Brug ved Tækning af Magasintaget.

Dette Magasin var noget særpræget. Jeg mener, at en forhaandværende Skibskaptajn havde bygget det. Træværket var dannet som Skibsspanter, og dette var sikkert nødvendigt, for at bære den store Flade, der fra Grunden til Toppen, var Tækket med Rør. Der fandtes dog Gen-nemkørsler paa tværs, og de tjente mange Formaal. I den sydlige Ende, var der Ishus til den ene side, og Kornmagasin til den anden. Til den nordre Side var der Oplag af Foderkager.

Da Iversen og jeg saa var færdige med Kørslen, var det Vinter, og det blev en ret streng Vinter. Vejen fra Kalundborg gik igennem Gaarden til Refsnæs Fyr, og den var vi forpligtet til at holde rydelig, men var saa fritaget for, at gøre Snerydning paa den øvrige Sognevej.

Imidlertid var jeg kommen i Kostalden i en tre-maanederstid, for at assistere Fodermesteren, en lærersøn fra Aarhusengen. Her blev jeg saa samtidig indrulleret i Malkeholdet: Karen, Mathilde, Niels Jensen's Kone, Johanne Pedersen, Maren P. Christensen og mig. Ogsaa det skulde jeg lære, men allerede fra Dreng af, havde jeg lært Kunsten; men her var det rigt-malkende Køer, hvor mange af dem ydede indtil 40 Potter Mælk daglig. Besætningen bestod mest af Køer af den Nord-slesviske Race. Det var jo ikke saa store hold til hver, henholdsvis 10-12-13 Stykker. Jeg klarede de 10, og var færdig sammen med Konerne. Fodermestren og jeg, maatte bære Mælken over i Mejeriet i store Træjunger, som kunde rumme 160 Potter. Vi bar Jungerne ved en Træstang, stukket ind under Jungens Hank, og løftede Stangen op paa Skuldrene. I Jungen var der en rund Træbrik, som hindrede Mælken at skulpe over under Transporten.

Det var dejligt Arbejde. Alt gik efter Klokkeslet. Efter Malkningen var bragt til ende, begyndte Niels Jensen at rense Staldene. Køerne stod i Rækker, med 10 i hver Række med Halerne mod hinanden

Imidlertid begyndte vi paa Fodringen. Først med Roer, og derefter blev de glasserede Krybber fejtet rene, og laves Kraftfoder, som Lærlingerne, der havde den Bestilling efter Fodermesterens Opgivelse, at Blandingerne var afvejet og fyldt i Sække, med en Seddel hæftet paa hver Sæk..

Køerne var passet ind i Hold efter Mælkeydelse, og derefter var det let at fordele Kraftfoderet. Efter Fodringen blev Krybberne atter fejtet, og de smaa Rester af Kraftfoderet taget op, og givet til Ungkvæget, som var anbragt i en Stald i en lang Længe, vinkelret paa Kostalden. Paa den søndre Gavl var der anbragt en Vejrmølle, hvor alt Straa blev formalet. Det var Mads Staldkarl der bestred det hele, saavel til Kvæget, som Svin og Hestene. Vindkraften maatte ud-nyttes mest muligt. Dog først og fremmest maatte der skæres Hakkelse til Hestene, og stadig have størst mulig Reservebeholdning. I Nødstilfælde kunde den dog indrettes til Haandkraft, og saa maatte tre-fire Mand til at tage fat i en Stang, forbundet med Svinghjulet og et mindre der var monteret paa en Stolpe. Det var et haardt Arbejde.

Under saadanne Tilfælde maatte Kornet saa køres til Ulstrup Mølle. I modsat Tilfælde, bar Mads Staldkarl Tøndesækkene paa sine brede Skuldre, den lange Tur fra Magasinet om til Trappen i Møllehuset, hvor et sindrigt Hejseapparat trak det op til Kværnen, hvor Trækket gik gennem en Dobbeltlem, som naar Sækken var forbi, faldt tilbage. Sækken blev tømt i Kværnkassen, og bagefter blev den bunden fast om en Tud neden under. Det varede en halv Timestid med ordentlig Vind at male en Tønne Korn. Møllen kunde saa passe sig selv, og i den Tid havde Mads saa kunde naa, at hente en ny Kornsæk.

Møllen - der sikkert var ret enestaaende, var fremstillet af en Møllebygger Larsen i Kalundborg, som var godt kendt for sin Hitte-paa-somhed. Vingerne var anbragt paa en ca. 20 Alens Højde, og paa en 12 x 12 Tommers Tykkelse paa en solid Trækonstruktion, og gik op igennem Loftet og en Platform oven over Taget. To koniske Tandhjul greb ind i hinanden, og igennem Kværnen og fastgjort til den øverste Møllesten i Kværnen. Paa den Trækonstruktion som Møllestammen hvilede på, var der et stort Kamhjul, anbragt i forbindelse med et mindre der greb ind i det store Hjul, og tjente til at holde Mølle i Vinden.

Umiddelbart ved Siden af, hængte der en hundreds Punds Kampesten, som med et langt og svært Reb, var forbundet med et svært Staalbaand, som gik rundt om en Træskive. Naar saa Stenen som med en Løftestang kunde løftes og sænkes saa Staalbaandet blev linnet eller strammet. Naar det blev linnet, gik Vingerne, og naar det blev strammet gik de i staa.

29. Kapitel

Jul paa Refsnæsgaard

Efter vi havde endt Arbejdet paa de forskellige Steder, fik alle uden Undtagelse, Besked om at trække i Kisteklæderne, og give møde i Salen. Vi fulgte selvsagt Indbydelsen, som vi jo nok havde haft en Anelse om, da vi kun havde faaet tør Kost til den sædvanlige Middagstid. I Salen var der et langt Bord, der strakte igennem Salen, som igen gik fra den ene Side til den anden Side af Bygningen.

For den øverste Bordende sad Lawaetz og Fru Kathinca, - Lawaetz's anden Hustru. Vi var vel vel en tredive Stykker, ja maaske flere. Spiseseddelen stod paa Risengrød og Flæskesteg, Retter der ikke fraveg det Traditionelle. Fra Loftet straaede Lys fra to Lysekroner, og Væggene var smykket med Gran. I det ene Hjørne stod der et Juletræ. Her kom jeg til at tænke paa, at det var Lawaertz-erne, som havde bragt Skikken med Juletræ til min Hjemegn, og erindrede det første jeg var med til. Det var i Melgaard i Skibbild, - jeg var da tolv Aar.

Naa, tilbage til Refsnæsgaardens Juleaften. Vi blev alle anbragte efter et Slags System. Rangerende fra Husbondeparret, derefter Familiemedlemmerne, saa kom Eleverne, og derefter Lærlingerne. (Forvalter Larsen var vistnok hjemme paa Fyn). Spindesiden var plasseret paa den modsatte Side. Nærmest Fra Kathinca sad Lærerinden Frk. Aaby, derefter de voksne Børn, Mejersken Jomfru Andersen, Læremejersken Camilla Jensen. De øvrige Piger vartede op.

Før Spisningen tog sin Begyndelse, læste Husbond et Stykke i det Ny Testamente, og bad en kort Bøn. Efter Maaltidet læste Husbond Juleevangeliet, og der blev sunget Julesalmer. Der-efter var der saa frit Samvær, hvor vi blandes imellem hinanden. Husbond der til daglig virkede noget alvorlig, og kunde til Tider være streng, var nu den mest løsslupne af os alle. Jeg tror nok, at vi fra først af, var noget generede. Det varede dog ikke saa længe, og var helt forbi da vi ved Midnatstid, efter at have sunget endnu en Julesalme, skiltes ad.

Juledags Morgen var vi alle oppe til sædvanlig Tid, og gjorde vor sædvanlige Morgensyssel. To Elever maatte hjælpe til med Fodringen af Køerne. Vi var saa helt færdige til at tage i Kirke lidt før 10, og der maatte saa 10 Vogne i Gang til Ulstrup, hvor Pastor Kjørboe prædikede over Dagens Tekst. Kirken var fyldt til sidste Plads. Kirken var nu ikke ret stor, men laa her-ligt paa et lille Højdedrag, hvorfra man saa ud over den idylske Kirkebugt, indrammet af Ky-stens Klinter, der ligesom favnede Fjorden i beskyttende Arme.

Solen skinnede paa de snedækkede Klinter, i et ret tyndt Lag. Endnu havde de Mængder af Sne, som senere paa Vinteren voldte saa mange Kvaler, ikke taget fat med fuld Energi, og ved Vindens Magt lagde sig tilrette, hvor der var læ.

Den første Marts var min Tørn saa endt i Kostalden, og jeg gik saa tilbage til mit Spand Heste. Jorden var endnu frossen, og den første Dag begyndte vi at køre Gødning i Gabulag-marken, der om Efteraaret var pløjet og paakørt et Lag Forraadnet Tang, og fik nu et forholdvis mindre Lag Staldgødning. Jorden var her let andet.

Iversen, Maalte med et Favnamaal, hvorlangt Læsset skulde række til. Paa min Hjemegn, løftede man den ene Sidefjæl op, og ved Hjælp af en tregrenet Hakke, ragede det ned paa Jorden.

Her blev det læsset af med Grebe og strøet ud til hver Side af Vognen, og fordelt saa nogenlunde over det hele. Bagefter gik der saa et Par gamle Husmænd og findelte det. Der gjalt den Regel, at er ikke findes større Klumper end en Tændstikæske. (Min Far havde fra Møldrup en anden Maalestok: et Kokkehoved - /Hanehoved)).

Hjemme i Møddingstedet var Niels Andersen og P. Christensen sikre som de dygtigste Læssere paa gaarden. De lagde Gødningen paa, i hver sin Ende, medens Kusken passede Mid-ten. Her kom atter en Lejlighed for mig til at brillere med, At jeg næsten kunde holde Trit med de to Skrappe Husmænd. Her var der ikke noget med, at Kusken maatte sætte sig op paa Læsset, som det ellers var Skik paa flere Steder, at sidde paa en Sæk foran paa Gødningslæsset. Her gjalt det om, at faa saa meget med som muligt. Lawaetz havde lært os som et Valgsprog "Læs godt - kør smaat".

Daglejerne fik 15 øre tilsammen for hvert Læs, og kunde saa tjene 1,70 - 1,85 om Dagen. Daglønnen paa Refsnæsgaard, laa ikke saalidt højere end paa de omliggende Herregaarde, saa der saa lidt skævt til, at der blev givet saa god en løn, men Lawaetz vidste nok - at naar man smørret godt, kører man godt.

Foraarsarbejdet var ret krævende. Pløjningen om Efteraaret, var bare en Leg imod Harvningen til Saaningen. Her anvendtes en Saamaskine, en Bredsaamaskine, og bagefter en Sæddækker-harve, en forholdsvis let Harve med smaa Tænder, lig Tænderne i Svensk-harven, kun som sagt, i mindre format. Det var et ret trættende Arbejde i den løse Muld i en Arbejdsdag fra Klokken 6 Morgen til Klokken 8 Aften, med en Hviletid om Formiddagen fra halv ni til ni. Middag fra tolv - et, og om Eftermiddagen fra halv fire til fire.

Efter Saaningen af Havre og Byg, toges der fat paa Lægning af Roefrøet der lagdes med Hænderne. Iversen pløjede Kammene op, hvori Frøene lagdes. Dette var paa sin vis ikke svært Arbejde, men denne uafledelige Bukken, tog dog stærkt paa Lændemusklerne, saa det gjorde godt til Fyraften, at faa de trætte Muskler til ro. Efter et Par Dagestid, var vi saa saa hærdede, at det slet ikke mærkedes mere. Det tog en god Ugestid, før dette Arbejde var endt. Saa toges det fat paa Kartofflerne. Her kunde vi gaa oprejste, og ved lidt øvelse kunde vi med et bestemt Kast, træffe den rette Afstand mellem hver enkel Kartoffel.

Da saa endelig Saaning og Lægning var overstaaet, og vi var færdige med de egentlige Foraarsarbejder, omkring den sidste Uge i April, var der et lille Pusterum, der gik med at rydde op, hvor det tiltrængtes, efter den barske Vinter.

Saa skete der noget uventet. Forvalter Larsen, der ikke rigtig kunde magte Stillingen rejste, og Mads Staldkarl blev forfremmet til Ladefoged. De nye Lærlinger kom til 1. Maj 1889. P. Nielsen og lille Frandsen fra Jylland, P. Sørensen fra Sejrø, fra Sverig - Franzen, medens jeg blev udnævnt til Kusk, og kørte for Husbond. På disse Køreture, var det som om vi kom i nær-mere Kontakt, saavel i sjælelig Forstaaelse, som i denne Tids Rivninger, hvor saa meget stod paa Spil, for vort Lands økonomi. Kampen drejede sig om, hvorvidt den opdukkende Fremstilling af Kunstsmør, maatte forhandles og eksporteres til Udlandet.

Husbond var her Landets ivrigste Forkæmper og Talsmand, for at finde en Form der betryggede, at det danske Smørs Renome' kunde holde sig, især paa det engelske Marked. Resultatet blev, at Margarine-loven blev vedtaget, som den i Dag er gældende og gør, at der blev skabt Vished for, at der ikke kunde ske Forveksling.

30. Kapitel

Jeg blev forlovet

Det var paa een af disse Ture, hvor jeg havde været kørende med Husbond til Kalundborg, og da jeg kom hjem, og faaet den gamle Holstenske Vogn skudt ind og Hestene paa Stald, - og skulde

saa ind for at hænge det sølvpletterede Seletøj paa Plads. Stuepigen Ane Schou kom da forbi, - vi havde i nogen Tid gaaet og set paa hinanden. Hun hoppede op paa Trappen, og tog imod Seletøjet og hængte det paa plads. Da hun havde hængt det sidste Sæt paa Plads, stod hun med udbredte Arme, og saa syntes jeg, at det maatte være paa sin Plads, at jeg tog imod hende, og rakte Armene i Vejret for at gribe hende. Det endte saa med, at hun slog armene om min Hals. - - Hvad skulde jeg gøre? Det endte med, at jeg ogsaa maatte slaa Armene om hendes Hals - - ja, og saa kyssede jeg hende lige på Trutmunden -

Det var det første Kys jeg havde modtaget af nogen Kvinde; - min Mor undtaget!

Tiden gik til hen paa Vinteren. Vi maatte holde det hemmeligt, for vi vidste godt, at Hus-bond ikke taalte, at der var kærestefolk paa Gaarden, men vi mødtes dog i Smug om Aftenen i Haven i et Lysthus. En Aften hændte det sig, at da vi havde sat hinanden Stævne, var der alle-rede et Par derinde. Det var Kokkepigen Marie og Iversen. De var kommet os i forkøbet. Naa, herved var der intet at gøre. Opdagelsen var ikke til at komme udenom. Forholdet mellem Marie og Iversen havde i nogen Tid været en offentlig Hemmelighed.

Henad Vinteren var det saa kommen Husbond for Øre, og jeg maatte staa Skoleret, og gøre rede for Forholdet. Det gik nu ikke saa slemt som forventet. Husbond var faderlig, og formanede mig til, ikke at foretage noget som kunde faa følger for os begge. Han syntes ikke, at Ane var den rigtige Pige for mig, og, sagde han, at det var en Regel, at een af os maatte regne med at forlade Gaarden til første Skiftedag. Det blev altsaa til Maj.

Saa til Nytaar gik jeg saa op paa Kontoret og fortalte, at jeg havde faaet en Plads i Sønderjylland paa Bevtoftgaard. Husbond sagde da: - Jamen, det var da ikke Mening min kære Steffensen, at det var dem der skulde rejse. Det var vor Mening, at det skulde have været Ane, som skulde være rejst. Men naar De nu har faaet en ny Plads, saa vil jeg dog ikke forholde Dem at rejse, selvom jeg havde haabet De blev her paa Gaarden.

Jeg rejste saa til Sønderjylland til Maj 1890.

31. Kapitel

Et Aar i Sønderjylland

Den 3. Maj kom jeg til Vojens. Jeg tog min Vadsæk med i Haanden. Kisten blev staaende. Jeg var taget med Vejledamperen fra Kalundborg, og havde Natteleje paa en Sofa i Kahytten, og om Morgenen, tog jeg med Toget syd paa, og var i Vojens lidt før Middag. Der var omkring en halv Mil til Bevtoft. Bevtoftgaard var en lille Proprietærgaard med ca. 160 Td. Land, des-uden havde Proprietær Hans Andersen, der var en Brodersøn til Landagsmanden Hans Kryger, - der som bekendt ikke vilde tale Tysk men kun Dansk - Præstegaardens Areal paa ca. 80 Td. Land. Naa, jeg naaede altsaa lige at komme til Middag, og blev budt velkommen. Hans Ander-sen var en stout Skikkelse med et busket noget graasprængt Haar og ditto Overskæg. Han lod til at være en stiltfærdig Natur. Fruen var en høj slank Dame. Datteren Mimi og Sønnen Alfred.. Datteren var omkring 17 Aar, og Alfred 13 Aar. Alle var de rare Mennesker, som jeg kom til at holde meget af. Efter Middagen skulde Forkarlen Peter Wiuf til Stationen, og han fik saa min Garantiseddél paa Kisten med.

Jeg fik anvist et værelse i Præstegaardens Forpagterbolig. Tillige med mig, boede der en anden dansk Lærersfamilie. Læreren hed Lykke, og var ansat ved den danske Skole i Byen. Denne Lærersfamilie fik jeg efterhaanden meget Samkvem med. De havde en ret stor Omgangskreds iblandt Sognets Beboere, hvor de nød megen Agtelse. De stammede oppe fra Herning-egnen, og talte det uforfalskede jydsk Sprog. Jeg kunde heller ikke undgaa, at falde hen til den jydsk Dialekt.

Mit Værelse var en Havestue med en dobbelt Dør ud til Haven. Stuepigen omme fra Gaarden, holdt mit Værelse i Orden. Begge Gaardene laa tæt ved hinanden, saaledes, at der igennem Haverne gik en Gang, hvor der var en Laage Midtvejs. I Staldlængen til Præstegaarden, var der anbragt ca. 50 Stk. Unghøveder, som blev lukket ud til en Fæne, hvor de gik hele Sommeren igennem. Paa Gaarden havde Malkekvæget Stalde, der blev passet af en Røgter - Jens Jonassen og hans halvvoxne Søn Peter. Der var 4 Spand Heste, og en enlig er hed Klavs, og som led af Dødkuller.

Mit første Arbejde paa Gaarden, var sammen med Proprietæren, at saa Græsfrø med en Saamaskine. Klavs blev spændt for Maskinen, men han slingrede noget saa forfærdeligt, saa jeg maatte tage ham ved Hovedtøjet. Saa gik det da nogenlunde at holde Retningen. Helt godt var det ingelunde.

Her maa jeg præsentere De forskellige Medarbejdere. Forkarlen Hans Peter Wiuf var fra Koldingegnen. Et højt og kraftigt Menneske med haarde træk i Ansigtet. Saa var der anden, Karl Ole, - lavstammet med nogle plirrende Øjne, og med Skraa-sovsen i Mundvigerne og ned ad Hagen, saa det dannede Tallet; Hundrede og elleve. Saa var der de to Daglejere Jokum og Kristian Nielsen. Jeg har jo gjort Rede paa Familien. En ung Pige der hed Laurine Vester, var Husholdnings-elev. Hun og jeg spiste ved Herskabets Bord, og var gode kammerater. Paa den anden Side var der en Borgerstue, hvor Karlene, Daglejerne og Udepigen var. Saa Røgteren Jonassen og Søren, samt lille Peter Spilleman - en Krøbling som spiste Naadsensbrød, og havde gjort det, lige fra de havde overtaget Gaarden. Han var længere ude beslægtet med Fruen.

Jeg skulde have 80 Mark om Aaret. Det var jo betydeligt mindre, end jeg kunde have faaet paa Refsnæsgaarden, men jeg mente jeg kunde slaa mig igennem med det, da jeg var ret godt forsynet med Klæder.

I Bevtoft Sogn, var der kun en tysker. Han havde en Herre-ekvipering Forretning der laa i den søndre Ende af Byen. Han var nu slet ikke uglest af Danskerne. Han var lidt af en Original. Det mentes at han var ret velhavende. Han havde selvsagt ikke Omgang med andre end Præstefamilien, og spillede Orgel i Kirken, hvor kun Præstefamilien var tilstede. Ja, der kom da ogsaa enkelte Udensogns boende fra Over Jerstal. Her boede nogle enkelte Købmænd og Gendarmere, og som Stationsby en del Tjenestemænd, som ligesaa vel som andre Funktionærer, var tyske.

Det var min Ret at blive indbudt til Gilder og Sammenkomster sammen med Familien. I Nabogaarden boede en erklæret Tyske-hader der hed Mathias Bøgh. Der var vi bedt til Pinsegilde sammen med andre Gaardfolk fra Sognet. Der var dækket Bord i den store Dagligstue, med snehvide Duge, hvorpaa der var anrettet de herligste Retter, og Vinflasker med perlende Vin. Paa Væggen for Bordenden, var der anbragt et stort Dannebrogssflag.

Gendarmen fra Over Jerstal var tilstede. Han tilkastede Værten nogle hadefulde Blikke, men han havde ingen Bemyndelse til at skride ind imod de Smædesange der blev sunget om "Mikkel" - den tyske Kejser's Øgenavn. Lidt efter Spisningen hvori han deltog, forlod han de overstadige Gæster, og de savnede ham slet ikke.

Saa en tre Ugers Tid efter at jeg havde tiltraadt Pladsen, mødte Gendarmen frem og fremsatte en Stævning, hvorefter vi skulde give møde i Herredsamtet i Toftlund. Den bestemte Dag blev der spændt for Giggen, og Proprietæren og jeg rullede afsted til Toftlund, hvor vi saa mødte frem for Dommeren, og hvor en Advokat og en Tolk var tilstede. Anklagen lød paa, at der var beskæftiget en Karl fra Nørrejylland - uden at det var rapporteret til Politikontrollen i Over Jersdal, og Advokaten forlangte, at Gaardejer Hans Andersen blev idømt en Bøde og tilpligtet, at Karl blev forsynet med Skudsmaalsbog og et Hæfte, til Indklæbning af et 10-Pfenningsmærke til en Aldersrentefond. Anklagede paastod, at der slet ingen Grund var i Anklagen. Paagældende Karl var ikke i Tjeneste, men Landvæsenselev, og som saadan ikke behøvede, at være i Besiddelse af disse Papirer. Dommen tyggede noget paa det, og udtalte saa Dommen, der var en Frifindelse, imod at Landvæsenseleven Fremskaffede et Hjemstedsbevis, hvori der bekræftedes, at

Hjemstedskommunen garanterede, og i Trangstilfælde, at overtage samtlige Udgifter til en eventuel Hjemrejse.

Tiden var nu inde til at arbejde i Brakmarken. Forkarlen, Andenkarlen og jeg pløjede bag-efter hinanden. Brakmarken laa op til Mathias Bøgh's Mark. En Dag, da Hestene havde faaet Muleposerne paa, og vi havde faaet Madpakkerne frem til Frokosten, kom Hans Peter og Ole i trætte om et Pigebarn, som de begge gjorde Haneben til, og det endte med, at de gik Amok, og før i Totterne paa hinanden. Hans Peter var ikke saa lidt højere end Ole, som dog ogsaa var svær med en Tyrenakke. De valsede rundt i Pløjejorden, og kom i betænkelig Nærhed, hvor jeg med mit Spand havde slaaet mig ned, og det endte med, at Ole tog Hans Peter og kastede ham over sit Hoved, saa han faldt lige foran mine unge Heste, der med Hovedlagene nede, tog Fart og stak af med Ploven og mig bagefter, alt hvad Remme og tøj kunde holde. Løbet varede dog ikke saalænge, da Muleposerne hindrede Hestene i at faa luft. Saa der skete ikke nogen Skade.

Det værste var imidlertid, at Manden, som Proprietæren for Nemhedsskyld blev nævnt, havde iagtaget Begivenheden, og jeg maatte saa ved Middagsbordet aflægge Beretning om Til-dragelsen. Angaaende Grunden, var jeg utilbøjelig til at gøre Rede for, da det netop drejede sig om Husholdningselevens Laurine Vester, saa jeg drejede Spørgsmaalet derhen, at Bataljen skyldtes uenighed om et Kortspil paa Kroen. Den gamle hvidkalkede Landevejskro havde aabent Hus, hvor Byens Piger og Karle samledes ret tit, saa Forklaringen jeg havde afgivet, fandt Tiltro.

Længere hen paa sommeren blev der afholdt Dyrskue i Aabenraa. Dyrskuet var nærmest et Skalkeskjul, for at faa Lejlighed for, at komme sammen med Meningsfæller fra Amtet i festlig Lag, og samtidig for at høre Gustav Johansen, som var den Nord-Sleviske Repræsentant for de Dansksindede i Sønderjylland. Fra Bevtoftgaard var Familien, Husholdningselevens og min Ringhed. Paa Festpladsen var der rejst et Telt med masser af Forlystelser og al slags Kram. I Midten var rejst et Cirkus-lignende mægtigt Telt, hvor der var anbragt en Tribune med en Ta-lerstol paa Midten, hvorfra Gustav Johansen talte til den Hundredetallige Tilhørerskare, der var Bænket ved dækkede Borde. Efter Afslutningen af Gustav Johansen, blev Sangen "Det haver saa nyligen Regnet" afsunget. Der var ikke mange Øjne, uden med en fugtig Glans, og enkelte med blanke Taarer.

Efter Afslutningen af den alvorlige Del, toges der fat paa Spisningen. Herunder blev der holdt mange Taler, enkelte Sange, med Hentydninger til Tidens Hændelser. Dyrslægen, Klok-kenborg Skrumsager, holdt en overmaade vittig Tale, med hvasse Udfald mod de ikke yndede Modstandere

Henimod Midnatstiden, dampede det lejede Ekstratog afsted til Sommersted Station. Vi skulde af ved Neder Jerstal. Her holdt Hans Peter med Vognen. Jeg faldt i Søvn paa Vejen hjem, overtræt af Dagens Spænding og Indtryk. Saa da jeg kom i Seng omme i Præstegaarden, varede det ikke længe, inden jeg faldt i Søvn, en Søvn, hvoraf Jens Jonassen nær ikke havde faaet mig vækket. Min Opvaagning skete saa alligevel ret Pludseligt. Jeg før ud af Sengen og hen til Servanten, og begravede mit Ansigt i Vandfadet, og skruppede det godt igennem. Jeg styrtede afsted om til Gaarden, for at komme tidnok til Morgenbordet. Ole havde striglet mine Heste. Vi drog saa atter ud til Brakmarken, for at give den en sidste Omgang med Svenske-harven, inden Høsletten og Kornhøsten begyndte. Høsletten var yderst spændende, hvor Lerne klang under Strygningen og Pigernes Hvin, naar de blev overdænger med det nyslaede Græs.

Vi begyndte paa Arbejdet allerede ved firetiden, hvor Græsset endnu var vaadt af Duggen. Pigerne kom en Times Tid efter. De skulde jo have Malkning og det grove Morgenarbejde til-side først. Saa skulde Høet "hverves", det vil sige: at Høet vendtes med River, saaledes at det ogsaa blev vejret paa den anden Side. Der var ca. 20 Hektar - omkring 40 Td. Land Eng. 10 Tønder Land var indrettet til "Fænner" - Indhegning til Græsning af Ungkvæget.

Umiddelbart efter Hø-bjærgningen var tilendebragt, toges der fat paa Høstarbejdet. Arbejdet var legende let, medens slidet med Høsten var ret strengt. Her var det rent Kropligt Arbejde. Den eneste mekaniske Hjælp var en Hesterive. Hø-leen blev forsynet med et Spærre-værk, der

opfangede Straaet naar det var skaaret over, og lagde det i en pæn Række. Pigerne der bandt Negene op, samlede Straaene med en kort Rive med fire lange Tænder. Den blev kaldt "en Kratte". Pigerne støtte Straaene med Foden, og trak en lille Haandfuld Straa af det samlede Neg, og passede paa, at Aksen var samlet inde i haanden, medens det nederste af Straaet, ved et hurtigt Tag, blev drejet om, og bukket ned saadan, at Aksene var frigjort.

En gammel Skik var det, at Fruen og Børnene kom ud med varme Pandekager og en Hej-del Mjød; saa kunde vi klare os, til omkring otte-Tiden, hvor vi havde Fyraften. Saadan gik hver Dag til Høstens Slutning.

Det gik Slag i Slag med Efteraars-saeningen og Kartoffeloptagning. Kreaturene blev indbundne, og Vinteren satte ind allerede i Oktober maaned. Ungkvæget der gik i Fænerne skulde ogsaa paa Stald. Der var en ung Kvie, som havde skilt sig ud fra den øvrige Flok, og den vilde ikke følge med de andre, men løb tilbage. Det blev ikke nogen let Sag, at faa det for-vildede Dyr fanget. Der maatte Hjælp til! Vi havde faaet den indespærret, hvor Gram Aa havde dannet ligesom et Næs. Vi dannede en næsten slutte Kæde. Jeg havde under løbet, taget min Jakke af. Kvien havde nu ikke til Sinds, at springe i Aaen, men derimod satte den, med ned-bøjet Hoved, lige imod Kæden. Den havde tænkelig nok anset min Ringhed for Kædens svage-ste Punkt. I et Øjeblik fik jeg et stød i Maven saa det sortnede for Øjnene, og jeg faldt bagover, men ved samme Lejlighed, fik jeg smidt Jakken over Hovedet paa den. Kvien stak Hovedet i Vejret, med det Resultat - at den var helt blændet. Det var nu en let Sag, at faa den hildet og trukket hjem i Stalden. Den maatte dog Slaaes ned, da den brølede, slog til Spiltovet i Baasen og skabte sig. Kødet var dog uspiseligt. Det havde en ubehagelig Smag.

32. Kapitel

Hjem til Jul

Til Jul fik jeg Frihed til at rejse hjem. Jeg havde fra November ordnet Forholdet med Proprietæren saaledes, at jeg for det sidste Halvaar skulde have Karleløn, og spise sammen med de øvrige i Borgerstuen og sove i Karlekammeret. Jeg skulde saa have 130 Mark. Det var saa muligt for mig, at betale min Rejse hjem ved Hjælp af et mindre Forskud. Jeg rejste saa hjem Jule-aftens Dag fra Vojens Station. Toget var et Par Timer forsinket sydfra. Toget var et Eksprestog fra Vamdrup, og det susede afsted mod Skanderborg, og jeg naede til Herning Juledags For-middag.

Der var falden et let Lag Sne, og lige udenfor Byen, tog jeg sigte af Staldhøj, og vidste saa, at Hjemmet skulde ligge lige midt mellem Højen og den Højderyg, hvorpaa Frederik Madsens Gaard laa. Jeg storkede saa afsted, tværs over Hede og dyrkede Marker, og uden at tage hensyn til de enkelte Vandløb jeg traf paa.

Jeg kom helt uforvarende Hjemmet saa nær, at da jeg saa Hjemmet, styrtede jeg i Løb imod det. Ingen havde set mig, førend jeg stod i den lavloftede Stue. Far, Mor og de mindste af Børnene sad omkring Bordet. Mine smaa Søskende, Andrea, Ane, Magnus, Amalie, Fritz og Engelbrekt. Denne min yngste Bror, havde jeg ikke set, da han var født i December, hvor jeg var rejst til Refsnæsgaard i November. Mor græd og omfavnede og kyssede mig. Jeg maatte saa deltage i Maaltidet. Herunder faldt jeg i Søvn. Jeg havde jo bogstavelig talt, ikke sovet i næsten to Døgn. Imidlertid var Kresten, Kristiane og Børnene kommen her i Henhold til gammel Tradition, at de var hos os første Juledag, og vi var der anden Juledag. Juletræ var der intet af. Heller ingen Julegaver - det blev ikke brugt paa den Tid.

Anden Juledag var vi saa i Brikshus. Nu var Anders Forkarl. Han var en Kende højere end mig, men knap saa svær. Vi kom snart i Kontakt med hinanden, medens de gamle spillede Skervindsel. Anders og jeg opfriskede Minderne fra gamle Dages Dreng-Oplevelser. Trediedags Aften var vi

inviteret til Juletræ i Grimstrup Skole, hvor Ole Birkmose var Lærer. Han spillede Harmonika, og da Juletræet var plyndret og Borde og Bænke var ryddet ud til Siden, spillede Læreren op til Dans. Dansen gik lystelig til henimod Midnat. Vi skiltes og drog hver til sit. Vi fulgtes med Familien, og skiltes fra dem, da vi kom til gaarden, og vi fortsatte ud i He-den, hvor der laa et tykt Lag Sne.

Dagen efter var det Søndag, og vi gik alle i Kirke. Guds-tjenesten blev holdt i Nøvling's gamle kirke. Det var en ny Præst, som lige var kommen efter Pastor Koch, som var bleven Præst og Provst i Herning. Om Mandagen tog jeg over hos Niels Mogensens. Niels Mogensen var død om Sommeren, saa Kirsten Marie sad Enke med syv Børn. Hun var da lige handlekræftig. Mogens, den ældste af Børnene, havde Faderens rolige og Støtte Karakter, var en kraftig Gut, og en Hjælper for sin Mor. Væven, - Kirsten Marie's fortrolige Ven, stod urørt hen, som ogsaa Spinderokken var sat til Side. Dette var ogsaa en gammel Hævd. Intet maatte gaa rundt mellem Jul og Hellig Tre Kongers Dag; det vilde medføre uheld. Da jeg rejste derfra det Efteraar jeg rejste til Refsnæsgaard, laa han med et Benbrud, som da jeg som femten-aarig kom dertil. Paa trods af Sorgen var Kirsten Marie saa venlig imod mig, som i den forrige Tid. Jeg blev der om Natten. Mogens havde overtaget mit Kammer da jeg rejste derfra, men nu maatte han rømme det, til Fordel for mig.

Det ebbede ud med Ferien, og jeg maatte sætte Næsen mod Sønderjylland. Jeg naaede derved. Jeg havde ventet, at der skulde være Brev fra Ane. Sommeren igennem havde vi vek-slet Breve hver Maaned. Efterhaanden blev de køligere, korte og Indholdsløse. Derimod var der et Brev fra Thygesen, min gamle Kammerat og Sluf. Vi havde da ogsaa skrevet Brev nu og da. Han fortalte, at Ane dyrkede fremmede Guder. Mærkelig nok, tog jeg mig det ikke videre nært. Jeg skrev aldrig til hende mere.

Nu skulde jeg til at se mig om efter en ny Læreplads, da der slet ikke var vidre, at lære paa Bevtoftgaard. Jeg maatte gaa Røgteren tilhaande med Pasningen af Kvæget. Det var nu ikke ret spændende i de gamle upraktisk indrettede Stalde. Det var noget andet end Refsnæsgaardens lyse og vel renholdte Stalde, hvor Dyrene kunde strække sig i de store Baase, naar de efter Fod-ringer laa og tykkede Drøv. Alt dette voldte, at jeg skrev til min gamle Husbond, om at komme dertil for Sommeren. Jeg havde jo i Virkeligheden krav paa at være der, for jeg havde et halvt Aar til gode. Som tænkt saa gjort, og der kom omgaaende Svar, og han skrev, at det glædede ham meget.

Hen i Marts Maaned blev jeg syg af en slem Febersygdom, og blev indlagt paa Gram Sygehus, og maatte ligge der til midt i April. Jeg laa ved Siden af en tysk Bondemand, som laa af samme Sygdom som jeg. Da vi saa blev saa raske, at vi kunde være oppe, lærte han mig et Spil der kaldtes "Zarfskopp". Det lignede mest en Mellemting mellem Skervindsel og Sjavs. Spillet førtes uden Penge, men noteredes. Jeg vilde være i en forfærdelig Knibe saafremt det skulde godtgøres i rigtige Menneskepenge. Min tyske Kammerat, der talte et gebrokkent Sprog, var hjemmehørende oppe ved den polske Grænse. Han var en glad Sjæl - ja vist var han ogsaa lidt tørstig.

Han blev udskrevet fjorten Dage før mig, og jeg fik ingen ny Kammerat, saa Sygeplejersken Marie Lynge og jeg, var alene paa Epidemigangen.

Siderne 185 og 186 i det håndskrevne mangler

---- til sidst maatte han give efter for Overmagten. Imidlertid var der gaaet Bud til Poli-timyndigheden i Byen, som saa kom tilstede, og skaffede Ro.

Jeg gik saa op paa Værelset, og var noget træt after Rejsen, og besluttede at gaa til Ro, da jeg skulde tidlig op, for at naa Damperen. Jeg havde bedt en af Pigerne om, t vække mig lidt før Tre. Jeg blev saa vækket i god Tid; Pigen kom med en Bakke med Kaffe og Brød, som jeg nød. Saa tog jeg atter min Vadsæk i Haanden, og gik ned til Damperen, hvor der indladedes Stykgoods og

Kreaturer til København. Det var et herligt Vejr, og en vidunderlig skøn Morgen. Sejladsen ud gennem Vejle Fjord, med det høje Munkebjerg Bakke mod Syd, og Lavlandet mod Nord. Noget hen imod Middag rundede vi Fyens Hoved efter vi havde inde i Bogense og Kerteminde, for at losse og inlade Forsendelser. Saa kom atter de fem Kirketaarne og Mølle-bakken tilsyne, og ved To-tiden lagde vi til Bolværket i Havnen.

33. Kapitel

Tilbage paa Refsnæsgaard

Helt uventet stod Ane Schou paa kajen for at tage imod mig. Hun foer mig om Halsen og kyssede mig, i saa mange Menneskers Paasyn. Naturligvis blev jeg saa inderlig flov, og sam-tidig ikke saa lidt vred paa hende. Jeg havde forskellige Tanker, og gjorde mig store Anstrengelser for at gøre Gengæld. Lidt efter tøede jeg dog noget op. Vi gik saa op hos Konditor Freckmann, og derfra op paa Møllebakken, hvor der var Majfest. Her kørte vi saa i Karruseller, og var da rigtige gode Venner.

Vi tog saa ned paa Jernbanehotellet, og spiste til Aften. Der var ogsaa Bal, hvori jeg af gode Grunde ikke deltog - jeg kunde slet ikke danse, mens Ane dansede som en Kanehest. Jeg havde lejet to Værelser for Natten, med hver sin Dør overfor hverandre. Efter at have klædt mig af og gaaet i Seng, kom Ane ind ad Døren i Natdragt. Jeg blev skolende hed i Hovedet, men det afløstes af en voldsom Forbitrelse, og bad hende gaa ind til sig selv. Jeg var dog nu fuld forvisset om, at Thygesens Advarsler var rigtige, og gav mig Sikkerhed om at bryde For-holdet.

Om Morgenens da vi atter mødtes, var vi i daarlig Stemning. Jeg paa Grund af Aftenens Tildragelse og trykket ved, at jeg ikke allerede var taget med Vognen ud til Refsnæsgaarden. Men da det var Helligdag (Kristi himmelfarts Dag) syntes jeg, at det ikke gjorde noget, og dog viste det sig, at det betød noget. Husbond var fra tidlig Morgen paa Ryggen af "Wrangel" for at se, hvor Steffensen blev af.

Ane og jeg begav os nu til Fods den To-milsvej lange vej. Da vi naaede Bjørnstrup vilde vi saa se ind til Johanne Malkekone, og vi fik saa en Kop Kaffe hver. Mens vi sad der, kom Hus-bond ridende forbi mod Refsnæsgaarden. Jeg var nu klar over, at jeg maatte skynde mig alt hvad jeg kunde. Da jeg naaede Gaarden, var jeg lidt i tvivl om, hvad jeg skulde gøre, men be-sluttede mig til, at opsøge Husbond paa Kontoret. Jeg bankede paa, og kom ind og hilste. Hus-bond saa hen imod mig og sagde: "Min kære Steffensen, De vel vel ikke bedrevet Hor?". Det kunde jeg heldigvis benægte. "Det var da godt og Velkommen - gaa nu ned og faa noget at spise. Jeg fik en Følelse af at være hjemme.

Der var jo endnu en Del af de gamle. Thygesen, og Kammersgaard, der ikke ønskede at blive der mere end et Aar, var der endnu. Af de nye var Axel Frobergs Broder, Hagbard. Lille Frandsen, Svenskeren Franzen, Tranberg fra Bækmarksbro, tillige en Fætter Trøjberg ved Tønder. Sørensen fra Sejrø, Nielsen fra Vørslev, og sidst men ikke mindst - en mægtig høj og bred Svensker, Anders Petersson fra Store Kobberbergs Sogn ved Falum. Hans Far var Ølbyare. Vi blev meget gode Venner, han var tillige Førstelærling. Det var et Menneske i stor Format, med et glimrende Humør, der baade gjorde sig gældende ved Samværet, og istand til ogsaa paa en sjælden god Maade, at sætte Sving i Arbejds-Tempoet.

Sønnen var Forvalter Sommeren igennem. Om Vinteren fungerede jeg som Medhjælper hos Sørensen i Kostalden. Vi arbejdede godt sammen. Som Rensemænd var en yngre Mand fra Ulstrup der hed Chr. Bertelsen. Han havde i et Par Aar været Møllersvend hos Møller Nielsen i Ulstrup, men var bleven jaget bort. Dette havde, efter hans Mening, været uden Grund. Og saa fik han mig til at skrive et Brev for ham. Jeg skrev det ogsaa, der var dog i Brevet nogle, maa-ske ironiske Udtryk. Ihvertfald havde Mølleren henvendt sig til Husbond og vist ham Brevet. Husbond kaldte mig ind paa Kontoret. Han foreholdt mig det urigtige i, at have brugt de saa-rende Udtryk, men samtidig gik der et smil over hans karakteristiske Ansigt. Til 1. Maj var der yderligere kommen en jydsk Gaardmandssøn fra Auning, Peder Jensen - kaldet "Storken" paa Grund af sine lange, tynde Ben.

Der blev dette Aar lavet en ny Ajlebeholder. Den gamle, der var anbragt ved Møddingstedet var for lille, og Ajlen maatte pumpes op ved Haandkraft. Den nye der blev i Stedet for, blev forsynet med et Afløbsrør, som saa blev ført igennem en lille Lund - ud til marken. Her kunde Ajletønden køres ind under Aftapningshanen, og fyldes paa faa Minutter. Den nye Beholder blev udført af Muremester Sørensen fra Kalundborg; Mestersvenden Carl Larsen, og med en Stenhugger Søren Nielsen, og en Arbejdsmand Peder Søborg. Udgravningen udførtes væsentligt af Gaardens Husmænd, medens Lærlingerne med Hjælp af Daglejere fra Bjørnstrup, tran-sporterede Kampesten til Kløvning, samt Rallesten til iblanding af Grus og Cement til Pak-ning bag de kløvede Kampesten.

Jeg var udtaget til at udsøge Rallestenene hvor de var mest rene. Rallen laa gerne i Striber, og der var ofte stor Forskel paa Renheden. Der kunde findes Revler, som var iblandet forraadent Tang, og som var helt ubrugeligt. Saa en Dag hændte det, at Peder Jensen kom for at hente Ral, og holdt til ved det sidste Sted, som han havde læsset ved. Revlen der, var udtømt for brugelig Materiale. Jeg havde imidlertid fundet et Sted, hvor der fandtes store Mængder af det mest udmærket Ral. Da det var mit hverv, at udsøge det bedste, var det kun naturligt, at anwise Stedet, hvor der skulde læsses. Jensen følte sig imidlertid ikke forpligtet dertil, men blev holdende, og nægtede at køre hen hvor jeg stod. Nu skulde jeg imidlertid samtidig hjælpe til med Læsningen, men jeg rørte mig heller ikke af Stedet. "Storken" der fandt ud af, at han kom ud af sin Tur, hvis han ikke fik Hjælp til Læsningen, blev helt desperat, kom springende imod mig, og drev et Piskeslag ned over mit ubedækkede Ansigt, hvor en blodig Stribe viste sig. Jeg, der mærkede denne Haan, følte mig rasende, fo'r hen og greb ham i Kraven, og huggede ham til Jorden og langede nogle kraftige Lussinger. Imidlertid kom Froberg kørende. Han fik Skilt os ad. Jeg forklarede ham, hvorfor vi var kommet i Slagsmaal. Nu viste det sig, at Striben efter Piskeslaget og Jensens ene Øje var Blodunderløben, var Vidnesbyrd nok til at markere Kam-pen. Froberg optraadte som Mægler, og fik os til at give hinanden Haanden til Forlig. Forliget førte til, at vi fra den Dag var gode Venner, saalænge vi var sammen.

Nu havde vi naaet Høsten; men forinden var vi inviteret af Samsøes Landboforening. Det var en tidlig Morgenstund. Fisker Niels Nielsen laa med sin 20-Tons Bæltbaad medbringende en Del af Kalundborgs Landboforenings Medlemmer ombord. Fra Starten af Sejladsen, var det lidt Skralt med Vinden, saa vi maatte hjælpe til med Aarene, indtil vi naaede Refsnæs Fyr. Saa gik der en ret kraftig Vind. Baaden tog nogle slemme Duvninger, og Niels Nielsen bar ikke sit Øgenavn "Niels Bras" forgæves. Vinden kom fra Nord, en Streg til Vest, saa han i nogen Tid maatte Krydse op imod den. Det var ret haardt, men halvvejs mellem Refsnæs og Samsø, drejede Vinden lidt mod Øst, og løjede lidt af, paa det sidste Stræk ind til Ballen Havn.

Der var Foreningens Bestyrelse mødt frem og bød Velkommen, hvor Husbond takkede. Tillige var Samsingerne mødt med ca. fyrretyve Køretøjer, hvorpaa vi blev fordelte omkring paa Øen. Husbond fulgtes med Grev Daneskjold-Samsø og Gisselfelt. Stamgodset var dog Brattingborg. Froberg og jeg blev indkvarteret hos Kapt. Gylling i Stavns. Vi naaede derud paa en halv Times Tid. Gaarden var ret stor; Bygningerne var Bindingsværk med tjærede Stolper og kalkede Vægge udenfor. Stuehuset var noget højere og lidt bredere end de øvrige Længer.

Siderne 194 og 195 mangler i det haandskrevne

--- Fiskerne haanligt kaldte dem. I den tungtlastede Bæltbaad, var det nødvendigt at bruge alle Kræfter, for at drive den frem. Aarenes knirken i Aaregaflerne, havde en søvndyssende Virkning. Der var fire Roere paa hver Side. Skipperen havde valgt den gode Del - han sad ved Roret. Her gjorde han dog god Nytte, idet han ligesom lettede Baaden igennem de lade glidende Dønninger.

Endelig ved Tre-Tiden naaede vi ind til Badebroen, hvor vi fra Refsnæsgaard blev landsat. Vi var ikke ret meget Værd, da vi efter et Par Timers Søvn, maatte gaa i Gang med at begynde paa Mejning af Bygget i Havemarken. Vi gjorde os de hæderligste Anstrengelser, for at gøre Gengæld for Gaarsdagens Oplevelser. Det skal dog bemærkes, at Husbond var paa Færde Da-gen igennem, en Arbejdsdag fra Kl. 5 Morgen, med de sædvanlige Spise- og Hviletider, til Solen gik ned.

Tro mig! Vi kunde ligge roligt Natten igennem, og tage fat med Lyst og Mod. Gaarsdagens Træthed, og Stivheden i Lænderne var overvundet.

Sommeren havde været ret tør, saa Sæden var ikke saa svær paa den lette Jord. Den var dog godt Kærnesat, og vilde sikkert give gode Fold, naar den til Vinter bliver tærsket. Det havde været lidt Skralt med Græsningen, saa køerne maatte Staldfodres. I Fiskemarken var der saaet Blandsæd, saa Sørensen kunde holde den sædvanlige Mælkemængde, hvad han var stolt over. Naturligvis gav det forøget Arbejde for ham og Thyngensen, men det tog de sig ikke nær.

Sønnen Carl, som var Forvalter, havde en særlig Evne til at faa Arbejdet til at skride. Jeg husker saa tydelig en Lørdag Aften, Husbond og Fruen, var paa Besøg hos Proprietær Holm paa Ulstrup-gaarden mellem Kalundborg og Værslev. Efter vi havde spist vor Aftensgrød, fik vi Petterson til at spørge Forvalteren ad, om det ikke kunde lade sig gøre, at faa lavet et impro-viseret Bal nede paa Magasinet! Forvalteren gav Tilladsen hertil. Alle - Pigerne, Lærlinger og Elever, var straks parate. Sørensen spillede Harmonika. Ballet gik godt, - selvom Forvalteren ikke deltog i Dansen, var han tilstede. Efter at Dansen havde været et Par Timer, skulde der ud-sættes en Vagtpost. Jeg tog gladelig Tørnen, da jeg alligevel ikke dansede, og gik op paa Højen i Haven, hvor Flagstangen var anbragt. Her sad jeg saa en Times Tid, før jeg hørte den gamle Holstenske Vogns Knirken oppe fra Skellet. Saa styrtede jeg ned paa Magasinet med Raabet: "Husbond kommer". - Lygter blev slukket, og hver løb til sit. Vi var jo alle klare over, at det vilde være noget af en Katastrofe, hvis Husbond havde overrasket os. Nu gik det jo godt, og jeg mener, at jeg havde gjort mit dertil. Efteraar og Vinter gik som det første aar paa Refsnæsgaard. Gaarden havde tidligere heddet "Hestehavegaarden", og ligget uberørt som fra Oldtiden med store Kampesten og Græs, hvor en stor Flok Faar græssede. Schæferen boede i et lille Hus lige inden for Skellet.

Paa den Tid jeg kom der, var der de synlige Rester af kløvede Kampesten ned ad Klinerne til begge Sider af Marken. De havde været et "Sisifus-arbejde" med at kløve de mægtige Stenkolosser, faa den læsset paa paa Slæden og kørt ud, og rullet ned ad Klinten, ud mod Nord.stranden, hvor enkelte havnede ude i Vandet, hvor de gjorde nytte som Bølgebrydere.

Husmændene, med Assistance af Søren Nielsen, som med Stenbor og Krudt foretog Sprængningerne. Ogsaa ved dette Arbejde Anvendtes Accord-betaling, hvor der kunde tjenes op mod 3 Kroner, medens den almindelige Dagløn var 1,15 Kr. Husbond, der almindelig blev anset for at være ret paaholdende i Pengesager, viste sig forstaaende. Omegnens større Jord-brugere, var ikke glade ved de store Lønninger, da de ikke betalte mere end 82 øre om Dagen, og ikke benyttede Accord.

Et Kunststykke var udført ved paa Hovedbygningen, hvor der var bygget en hel ny Kælder-etage af kløvede Kampesten. Den søndre Halvdel optoges af Mejeriet. Den nordre Halvdel af Kokken, Lærlingernes Spisestue, Fadebur, Pigerne og Mejerskens Værelser. Et Arbejde udført uden at der fandtes en Revne i Grundmurs-bygningen oven over.

Dette var nærmest et Sidespring for at redegøre for, hvordan jeg opfattede Refsnæsgaard i topografisk og i skønhedsmæssig Forstand. - Det kan næppe beskrives - det maa ses!